1984/85:126

Onsdagen den 24 april fm.

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

2 § Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1984/85:22–25
Näringsutskottets betänkanden 1984/85:19 och 21–24

3 § Anslag till grundskolor m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1984/85:16 om anslag till grundskolor m. m. (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 1 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! I detta betänkande från utbildningsutskottet behandlas anslagen till grundskolan och därmed sammanhängande frågor.

Jag vill börja med att yrka bifall till de reservationer som moderaternas företrädare i utskottet finns med på. Så övergår jag till att kommentera några av dem – andra kommer sedan att tala för övriga reservationer.

Regeringen föreslår i årets budgetproposition att de nu statligt reglerade skolchefstjänsterna skall kommunaliseras. Den enda reglering som regeringen anser behövlig i fortsättningen är att det skall finnas en skolchef i varje kommun. Därmed försvinner nuvarande möjlighet att fastställa vilken behörighet innehavaren av en sådan tjänst skall ha.

Vi biträder inte regeringens och utskottsmajoritetens förslag. Dagens krav på att en skolchef skall ha lärarerfarenheter anser vi skall finnas kvar. Vi gör det med tanke på det stora ansvar för den pedagogiska utvecklingen i kommunen och för hur skolans resurser används som en skolchef har och kommer att ha. Vi yrkar därför i reservation 1 avslag på propositionen och förordar ett bibehållande av statligt reglerade skolchefstjänster. Som en följd härav yrkar vi i reservation 3 att statsbidrag för dessa även fortsättningsvis skall utgå.

Den besparing för statskassan som regeringen velat åstadkomma kan i

stället göras genom en generell sänkning av statens bidrag till skolledningsorganisationen, vilket vi i reservation 4 föreslår att regeringen skall meddela bestämmelser om.

Herr talman! Skolminister Bengt Göransson ägnar en stor del av inledningsavsnittet till årets budgetproposition åt sin syn på frågor rörande den s. k. utslagningen i grundskolan och åt vissa förslag till åtgärder för elever med svårigheter. Vi hälsar många av förslagen med tillfredsställelse. Sent omsider börjar det tydligen gå upp för socialdemokraterna att det är kunskapsförmedling och färdighetsträning som är det främsta målet för arbetet i skolan. Den nedvärdering av kunskap och kompetens som framför allt utmärkte 1960- och 1970-talens skolförändringar drabbade alla elever, men i särskilt hög grad dem som var mest sårbara.

Det har nu tydligt visats att skolans kunskapsmål inte kan ersättas av eller jämställas med andra mål. Gör man det uppnår man inget av dem. Sociala mål kan bara nås genom rätt ställda krav i kunskapsförmedlingen. I inledningen säger skolministern:

"Den självklara utgångspunkten för att hävda allas rätt till kunskap är uppfattningen om allas lika värde. En utbildnings-, forsknings- och kulturpolitik som utgår från allas lika värde måste samtidigt ha sin grund i insikten om att alla människor är olika. Denna insikt måste innebära ett hänsynstagande till varje människas eget sätt att söka förverkliga sina ambitioner."

Det är ord som skulle kunna vara hämtade ur en moderat partimotion. Men i fortsättningen gör skolministern en ologisk, eller snarare ideologisk, socialdemokratisk kullerbytta genom att sjunga den sammanhållna grundskolans lov. Hans resonemang går inte ihop. Accepterar ni socialdemokrater att alla människor – elever – är olika? I så fall måste ni också acceptera det verkliga förhållandet att människor – elever – inte är olika värda bara för att de vill utvecklas olika. Gör ni det?

Vi moderater hävdar bestämt att en av orsakerna till den s. k. utslagningen i grundskolan är just det sammanhållna högstadiet. Vi framhåller i vår partimotion att skolan i dag inte kan ta nödig hänsyn till varje elevs anlag och intressen. Det märks tydligast på högstadiet. Tonåringar med växande insikter om vad just deras intressen är kan inte hållas samman i klasser med minimalt utrymme för hänsyn till personlig egenart. Försöker man med det revolterar tonåringen genom att tappa intresset för skolarbetet – ordningen störs. Därmed minskar inte bara skolans förutsättningar att stimulera utvecklingen av den enskildes personliga anlag utan också dess möjligheter att till alla elever förmedla en gemensam kunskapsbas.

Vi anser att större valmöjligheter är det bästa sättet att stimulera den enskilda elevens studieintresse. Valmöjligheterna bidrar till att förebygga utslagning.

Trots dessa ideologiska skillnader i synen på undervisningens utformning i grundskolan är vi beredda att acceptera regeringens förslag för att motverka utslagningen. Vi är dock medvetna om att dessa förslag inte kommer att ge tillräcklig effekt jämfört med de förslag vi motionsledes har väckt. I några fall vill vi hävda en annan mening än den regeringen för fram i sitt åtgärdspro-

gram. Framför allt gäller detta synen på anpassad studiegång och på befrielse från skolgång.

Vi anser i motsats till regeringen och utskottsmajoriteten att möjligheterna till skolgångsbefrielse skall finnas kvar som en sista utväg, om alla andra åtgärder har misslyckats – inte minst genom att vägarna tillbaka till utbildning på det sättet hålls öppna. Detta har vi utvecklat i reservation 7.

I reservation 8 understöder vi visserligen regeringens förslag att bibehålla den anpassade studiegången, men vi vill utöka möjligheten att variera den genom att öppna vägar för en förlängd lärlingsutbildning som elev kan påbörja efter årskurs 8.

Herr talman! Det är svårt för dem som inte är insatta i utformningen av statsbidraget till grundskolan att skilja mellan dess olika delar i form av basresurs, förstärkningsresurs och tilläggsbidrag. Jag skall inte ge mig in på att förklara skillnaderna. Jag nöjer mig med att konstatera att man i många – väldigt många – skolor har valt att använda en del av förstärkningsresursen till att skapa mindre undervisningsgrupper om 20 elever. Det omvittnas samstämmigt från de skolor som valt en sådan lösning att den har fungerat utomordentligt väl. Den har skapat en bättre studiemiljö och ett lugnare arbetsklimat, som har varit gynnsamt inte minst för de oroliga och okoncentrerade eleverna, som från början kanske haft en svag studiemotivation.

Till vår förvåning finner vi att skolministern – med stöd av utskottsmajoriteten – helt enkelt vill förbjuda skolorna att använda denna möjlighet som visat sig vara till så god hjälp för elever som behöver extra stöd i sina studier.

Det finns enligt vår mening ingen som helst anledning för regering och riksdag att ingripa i den lokala bestämmanderätten i det här avseendet. Det är att underkänna lärarnas kunnande och ambitioner att på det här sättet försöka mästra dem. Tvärtom anser vi att möjligheterna för de enskilda skolorna att använda statsbidraget på ett friare sätt bör *öka*, vilket vi framför i reservation 10.

Herr talman! Det är angeläget att skolan ges allt stöd i arbetet med att följa upp varje elevs prestationer. Regeringens ambitioner att skapa ett kontrollsystem för hur eleverna faktiskt tillgodogör sig utbildningen skulle ha varit trovärdigare om socialdemokraterna inte samtidigt vore så klart inriktade på att avskaffa betygen. Vi hävdar i reservation 12 att regeringens uppdrag till skolöverstyrelsen om underlag för närmare preciseringar av kraven på baskunskaper och basfärdigheter i skolans olika stadier skulle ha kombinerats med ett uppdrag rörande utredning och förslag om ett nytt betygssystem – ett betygssystem som mäter elevernas kunskaper i förhållande till läroplanens krav och där eleverna på ett tidigt stadium får en reaktion på sina prestationer. "Har jag klarat mig bättre den här gången? Märks det att jag har tränat?" De frågorna måste eleverna få ordentliga svar på.

Eleverna måste kunna se att det lönar sig att arbeta extra. Om den egna insatsen aldrig ger ett synligt resultat drabbas man lätt av en känsla av uppgivenhet. Detta som kommentar till vår reservation nr 12.

Med detta vill jag, herr talman, återigen yrka bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 2 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att jag blev litet konfunderad när jag lyssnade på Birgitta Rydle. Hon började med att säga att vi på 1960-talet hade en så väldigt dålig skola i det här landet. I nästa andetag säger hon att man på högstadiet, enligt moderaternas syn på saken, skall ha precis det system som man hade i slutet av 1960-talet, då man hade ett mycket stort antal linjer där barnen på ett mycket tidigt stadium sorterades. Detta får jag inte riktigt att gå ihop.

Från centerns sida har vi slagit fast att grundskolan är en medborgarskola. Den har till uppgift att ge alla barn goda baskunskaper. Att kunna läsa, skriva och räkna är grunden för allt arbete i skolan och senare också i vuxenlivet. Jag tror att allt fler blir medvetna om hur viktigt det är med ett allsidigt och väl utvecklat språk. Det är bland det allra värdefullaste skolan kan ge sina elever – för att de skall kunna fungera inom skolan, ute i yrkeslivet och även i samhällsarbetet. Det har i undersökningar visats att de barn som på ett mycket tidigt stadium inte har den rätta stimulansen för språkinlärning och språkförståelse redan från början har ett handikapp som det under skolans gång är mycket svårt att göra något åt. Därför tycker vi att det är mycket bra att regeringen nu förstärker svenskämnets ställning i skolan.

Det finns ytterligare några punkter där vi från centern genom årens lopp har ställt krav som vi tycker att vi har fått tillgodosedda. Vi har drivit frågan om ett nytt statsbidragssystem i flera år, och nu ser vi av budgetpropositionen och av vad som hänt att man har tagit ett steg i rätt riktning. Detta blir naturligtvis mycket viktigt framöver, och jag skall återkomma till det.

Vi har också fått gehör för våra krav på att reglerna för hemspråksundervisningen skall skärpas, så att den här gruppen elever skall kunna få ett kvalitativt bättre utbyte och för att varje elev skall kunna få den undervisning man har rätt att ställa krav på.

Vi har också hälsat med tillfredsställelse att regeringen nu har föreslagit ett samlat program för skolledarutbildningen. Skolledningen är en viktig del av grundskolans uppgifter.

På ytterligare ett område har regeringen nu bytt fot, även om det bara är till hälften. Av besparingsskäl drogs bidraget till korttidsvikarier in. Alla vet vi att det har skapat mycket stora problem ute i skolorna. Vi har varit överens om att barnen skall garanteras ett visst antal dagar i skolan med undervisning. Ett av de viktigaste redskapen i undervisningen och kunskapsinhämtandet är naturligtvis läraren. Som jag sade har regeringen nu backat, men det är bara ett halvt steg tillbaka som man har tagit. Endast 80 miljoner av det tidigare beloppet till anställning av korttidsvikarier återförs.

Utbetalningen av statsbidragen har också förändrats, vilket innebär en ytterligare minskning för kommunerna. Till det kan läggas skolchefstjänsternas kommunalisering. Detta betyder att regeringen övervältrar en stor del av kostnaderna på kommunerna.

Enligt vårt resonemang är det viktigt att vi i detta läge återför dessa 80 miljoner till kommunerna och lägger dem på förstärkningsresursen. Vi säger också att regeln att fasta vikarier bara får anställas upp till 3 % av

kommunens lönesumma bör tas bort. Vi har fullt förtroende för att man lokalt kan bedöma de pedagogiska effekterna, och en sådan ändring skulle förenkla mycket för kommunerna.

Jag sade tidigare att vi har krävt – och förväntar oss – ett nytt system för statsbidrag till grundskolan. Som vi alla vet minskar elevunderlaget – och nu går det fort. Den senaste undersökning som har gjorts visar att antalet barn mellan 0 och 15 år kommer att minska med 100 000 från 1983 till år 2000. Fram till år 2025 kommer det att bli ytterligare en minskning med 200 000 barn. Detta är prognoser gjorda på en ganska optimistisk bedömning av antalet födslar i landet. Om vi räknar med att varje kvinna i snitt inte föder mer än 1,4 barn – vilket inte alls är otroligt – kommer siffrorna för minskningen av antalet barn att stiga ytterligare.

Vad innebär då detta? Jo, att vi kommer att få mycket stora problem att behålla våra skolor. Detta är inget fenomen som i första hand drabbar glesbygdskommunerna. I den tidigare nämnda utvärderingen av framtiden har det visat sig att det, utöver glesbygden, är industriorterna som drabbas.

Jag kommer från ett län med just den typ av industriort som till följd av strukturförändringar under årens lopp har tappat ett mycket stort elevunderlag. Jag bor i ett län som framöver kommer att få mycket stora svårigheter. Vi vet att minskningen av elevunderlaget också innebär en övertalighet på kompetenta, utbildade lärare.

Naturligtvis kan ett förändrat statsbidragssystem ge kommunerna större möjligheter att behålla de mindre skolenheterna – men nu är det bråttom. Därför har vi i år, genom omprioriteringar, avsatt en summa som skall fördelas av länsskolnämnden för att skapa förutsättningar för kommunerna att kunna bevara mindre skolenheter.

Ute i kommunerna är det mycket smärtsamt när en skola kanske måste stängas. Varje gång som en skola hotas av nedläggning rivs det upp en storm av känslor. Det är inte på alla ställen som det är möjligt att få stöd av människor som har goda utförsgåvor, som fallet var när det gällde Adolf Fredrik.

Herr talman! Trots allt vad som sägs i många gånger vulgära debatter om skolan, har vi i Sverige en bra skola. Jag har över 25 års erfarenhet av politiskt arbete med skolfrågor, från en mycket liten kommun över till en stor kommun och så i detta hus. Jag har kunnat följa utvecklingen, dels såsom politiker, dels såsom mamma och nu såsom mormor.

Vi har i Sverige en bra skola med utmärkt kompetenta och utbildade lärare. Vi har goda resurser. Det gäller för oss att använda dem på ett så effektivt sätt som möjligt. Men ingenting är så bra att det inte kan bli bättre.

Av våra reservationer framgår vårt sätt att se på prioriteringarna. I ekonomiskt kärva lägen kan man inte räkna med några nya friska pengar för saker som man skulle vilja genomföra. När man gör dessa prioriteringar, är det därför viktigt att se var behoven finns och var pengarna gör mest nytta.

Med denna utgångspunkt har vi gjort våra omprioriteringar. Vi tycker att det är riktigt att avskaffa anslaget till samlad skoldag. Det föreslår vi i en reservation tillsammans med moderaterna, även om vi använder pengarna på

litet olika sätt. Moderaterna vill göra en besparing, medan vi vill använda pengarna för att förstärka undervisningsdelen i skolan. Vi har sagt oss att detta är ett anslag, som inte betyder särskilt mycket för kommunerna. Men när man avskaffar det, bör man även ta bort de regler som är utformade kring det. Kommunerna bör själva få avgöra i vilken omfattning och hur den samlade skoldagen skall vara utformad.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 20, 22, 25, 28 och 30 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 3 LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Kunskap är makt, sägs det. När de liberala krafterna på 1800-talet drev fram den obligatoriska folkskolan, var det en skola för alla man hade i sikte, en skola som skulle ge förutsättningen för framväxten av ett demokratiskt samhälle, en skola där alla skulle få del av tillräcklig kunskap för att kunna ta vara på sina fri- och rättigheter och för att kunna dela ansvaret för samhället.

I dag talar vi om grundskolan som en skola för alla. Till skillnad från den tidigare sex- eller sjuåriga folkskolan är grundskolan nioårig och har därmed ersatt den gamla realskolan, som inte var obligatorisk. Vi har alltså fått en breddning i fråga om årskullarna upp till 16 år. Med den omfattning som gymnasieskolan i dag har kan vi också räkna med att vi i princip får en gymnasieskola för alla.

När vi talar om en skola för alla, handlar det ju emellertid inte bara om att ha eleverna inom skolans fyra väggar. Det gäller också att undervisningens innehåll blir tillgängligt för alla. Elevernas förutsättningar är mycket olika, deras möjligheter till stöd från hemmen likaså. En skola för alla måste ha möjigheter att ge hjälp särskilt åt de elever som av någon anledning har svårt att inhämta kunskap. Vi får inte acceptera att elever lämnar skolan utan elementära kunskaper i att läsa, skriva och räkna. Vi har anledning att redan på förskole- och lågstadiet vara uppmärksamma för att identifiera de socialt och psykiskt handikappade, som behöver särskild hjälp för att inte slås ut ur skolgemenskapen. En mångårig erfarenhet som lärare har nämligen lärt mig att det finns ett nära samband mellan psykisk balans hos eleven och hans eller hennes förmåga att inhämta kunskap.

Jag vill också understryka vikten av det som budgetpropositionen i den nya läroplanens anda framhåller om behovet av att närmare precisera de grundläggande basfärdigheter och de baskunskaper i de centrala ämnena som varje elev måste ha tillägnat sig på resp. stadium. Det är också bra att det ordentligt sägs ifrån att ansvaret för en fortlöpande kunskapskontroll åvilar läraren, så att ingen elev lämnar en årskurs, ett stadium eller än mindre grundskolan i dess helhet med otillräckliga grundläggande kunskaper och färdigheter.

I det sammanhanget vill jag erinra om att vi från folkpartiets sida förra året förgäves motionerade om att öka svenskundervisningen genom att minska tiden för fria aktiviteter. I år kommer samma förslag i budgetpropositionen, och det noterar vi naturligtvis med tacksamhet.

Efter dessa allmänna synpunkter vill jag kommentera de reservationer vi från folkpartiets sida gjort i anslutning till det betänkande som nu behandlas.

Utskottsmajoriteten har accepterat regeringens förslag att kommunalisera skolchefstjänsterna. Man menar därmed att en skolchef kan jämställas med vilken kommunal förvaltningschef som helst. Enligt min mening har skolchefen en särställning, eftersom det råder skolplikt för alla barn och statsmakterna av den anledningen måste ställa mycket specifika krav på skolväsendet. En kommunalisering av tjänsten bör inte förhindra att staten föreskriver att innehavaren av skolchefstjänst skall ha genomgått lärarutbildning och ha erfarenhet av egen undervisning i enlighet med de bestämmelser som finns i dag. Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 2.

När det gäller omfattningen av organisationen med fasta skolledartjänster är det beklagligt att riksdagen inte fått ta ställning till denna. Regeringen borde återkomma till riksdagen med förslag om hur stor del av skolledningsresursen som minst skall användas för fasta skolledartjänster resp. specialfunktioner. Därmed yrkar jag bifall till reservation nr 5.

Ett led i decentraliseringssträvandena på skolans område var att dela upp statsbidraget i en basresurs och en förstärkningsresurs. Avsikten var att den senare skulle få användas så att de lokala behoven bäst skulle kunna tillgodoses. Viss del av förstärkningsresursen är visserligen intecknad av sådan verksamhet som måste anordnas av alla skolor, men huvuddelen skall gå till behovsinriktad verksamhet. Någon ytterligare beskärning av den lokala beslutsrätten beträffande dessa medel i form av förbud mot s. k. 20-grupper anser vi från folkpartiets sida inte påkallade, varför jag yrkar bifall till reservation nr 10.

Skolans viktigaste mål är att bibringa eleverna kunskaper, och till detta krävs det lärare. Som vi alla vet lämnar många elever grundskolan med otillfredsställande kunskaper. Detta är ett problem som vi måste lösa. Folkpartiet har i en motion visat på en modell till lösning. Skolan befinner sig i en situation där elevantalet sjunker. Därav följer att många lärare i dag är arbetslösa, och fler beräknas komma i den situationen under de närmaste åren.

Det bästa sättet att utnyttja den resurs de övertaliga lärarna utgör är att de får hjälpa till att bibringa eleverna erforderliga baskunskaper. Vi har därför föreslagit att skolöverstyrelsen skulle få i uppdrag att skyndsamt utarbeta en plan för hur en sådan resursförstärkning kan utformas. Tyvärr har inte utskottet biträtt vår motion, men den har följts upp i reservation nr 11, som jag härmed yrkar bifall till.

Jag vill också, herr talman, yrka bifall till reservation nr 17, som handlar om fortsatt utredningsarbete beträffande ett elevbaserat statsbidragssystem för grundskolan.

Under de närmaste åren kommer grundskolorna runt om i landet att ställas inför uppgiften att planera för de snabbt sjunkande elevantalen. Frågan om nedläggning av skolor kommer ofta att bli aktuell. Fördelarna med de små skolorna är så uppenbara att kommunerna bör ges möjlighet att bevara dem, när de befolkningsmässiga förhållandena medger det. Folkpartiet anser

denna åtgärd vara så angelägen att vissa medel härför bör ställas till kommunernas förfogande. Vi föreslår att 21 milj. kr. överförs från anslaget till samlad skoldag till särskilt stöd till små skolenheter. Därmed yrkar jag bifall till reservationerna 23 och 26.

Till sist, herr talman: Frågan om fristående skolor är en gamal käpphäst för folkpartiet. Sedan 1982 ankommer det på regeringen att fatta beslut om den statliga bidragsgivningen enligt givna riktlinjer. Det är angeläget att den praktiska tillämpningen av riksdagsbeslutet präglas av vidsynthet och generositet. Därmed yrkar jag också bifall till reservation nr 28 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 4 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! Jag har gått i skola under 1960- och 1970-talen, men jag hoppas ändå, trots att jag har hört moderaternas analys av den tidens skola, att jag skall klara av att hålla detta anförande.

Birgitta Rydle gav nu moderaternas recept på den universalmedicin som de har för grundskolan. Moderaterna vill lösa problemet med utslagningen i grundskolan genom att införa ökad skolgångsbefrielse, genom att slänga ut eleverna från skolan. Systemet med anpassad studiegång utvecklas ännu mer genom att man inför en förlängning av lärlingsutbildningen.

Införandet av 20-grupper är en universalmedicin, enligt moderaternas och folkpartisternas recept. Birgitta Rydle var i sitt anförande påpasslig nog att inte välja att förklara statsbidragskonstruktionen. Det var nog tur. Om hon hade gjort det kanske hon hade upptäckt att det enligt den konstruktion som finns i dag faktiskt är möjligt att undervisa i ännu mindre grupper än 20 i skolan.

Jag skall försöka förklara statsbidragskonstruktionen så att ni får se hur falskt detta bud om undervisning i 20-grupper är.

Fr. o. m. 1978 infördes en förändring av statsbidragssystemet i grundskolan. Anslaget uppdelades i basresurs resp. förstärkningsresurs. Den största delen av anslaget, basresursen, fördelas till en kommun efter elevantal. Något förenklat kan man säga att basresursen skall garantera att kommunen får tillräckliga ekonomiska resurser för att den skall kunna ge den undervisning som föreskrivs enligt grundskolans timplan och med den genomsnittliga undervisningsgruppstorlek som föreskrivs i bestämmelserna om delningstal m. m. Förstärkningsresursen skall användas för olika ändamål, bl. a. för att man skall kunna ge elever med olika svårigheter hjälp och stöd, t. ex. genom insatser av speciallärare och genom undervisning i mindre grupper. Det är alltså förstärkningsresurserna som skall fördelas efter behov mellan rektorsområdena. En sådan behovsorienterad fördelning skall befrämja uppnåendet av likvärdighetsmålet, så att skillnader inom kommunerna utjämnas. Olika undersökningar visar att kommunerna endast i begränsad omfattning följer de av riksdagen beslutade fördelningsprinciperna. Därigenom minskas förutsättningarna för att man skall kunna uppfylla likvärdighetsmålet. Är det inte på detta sätt, Birgitta Rydle?

Herr talman! Betecknande för vpk:s utbildningspolitiska arbete, och då

särskilt när det gäller grundskolan, är en medveten satsning på ett enhetligt och likvärdigt skolsystem. Det är därför naturligt att vi i våra initiativ till riksdagen särskilt tar upp de problem som uppstår när enhetlighet och likvärdighet sätts ur spel, när elever i skolan behandlas icke-enhetligt och olikvärdigt. De minskade anslagen till skolmåltider och läromedel ute i kommunerna är exempel på när enhetligheten hotas. Vi kunde i går se klara exempel på detta i TV-programmet Svar direkt. Här gavs exempel på hur det görs försök att upprätthålla enhetligheten genom att kyrkan och Lions Club gör insamlingar för läromedel till grundskolan i kommuner. Jag anser inte att sådana åtgärder är så garantigivande att vi lugnt kan sitta här i riksdagen och låtsas som om enhetligheten består i vårt skolsystem.

Vi anser att alla barn och ungdomar i Sverige har rätt till en enhetlig utbildning, oavsett var de bor i landet: oavsett om de bor i Danderyds eller Eda kommun, oavsett om de är pojkar eller flickor och oberoende av föräldrarnas inkomst. Den obligatoriska skolan skall med andra ord vara tillgänglig för alla på ett enhetligt sätt.

Den andra principen som jag nämnt, om en likvärdig skola, innebär att man erkänner alla elevers rätt till bildning.

Eleverna kommer till skolan med olika förutsättningar. I sina hem har de i olika omfattning fått tillfälle att umgås med böcker eller på annat sätt lära sig sådant som skolans undervisning bygger vidare på. Under skoltiden har olika grupper av föräldrar olika möjligheter att hjälpa och stödja barnen. Olika barn behöver dessutom olika mycket hjälp och stöd. Lägger man in den karakteristik i de två principerna om enhetlighet och likvärdighet som jag nu gjort, inser man snart några intressanta förhållanden, som åtminstone borde leda till en viss eftertänksamhet.

För det första: De två principer som jag här har talat om är inte oberoende av varandra. Det går exempelvis inte att urholka tillgången på läromedel utan att det går ut över bildningsrätten. Om rätten till bildning via skolan skall ses mot det faktum att barn har olika förutsättningar när de går in i skolsystemet, och för den delen också verkar i detsamma, befordras ju inte principen om enhetlighet genom att en del elever utsätts för s. k. anpassad studiegång. Visserligen accepteras vid en sådan åtgärd kanske det faktum att vi kommer från olika förhållanden. Men vad man gör är att man anpassar eleven efter det främlingskap som skolan betyder för honom eller henne. Det är ju inte studiegången baserad på en bildningsrätt via skolans verksamhet som anpassas i ett sådant fall.

För det andra: Skolan har viktiga kunskapsförmedlande uppgifter. Men den avgörande frågan, sett i perspektivet av enhetlighet och likvärdighet, gäller vilket bildningsideal som skall prägla skolans verksamhet. Den s. k. kunskapsrörelsen är i dag ganska torftig och ensidig. Den kunskap skolan förmedlar måste stå i direkt kontakt med den verklighet i vilken eleverna lever och tvingas leva i. All kunskap är inbäddad i ett sammanhang, som styr valet av vad som förmedlas och hur detta förmedlas. Det är mycket viktigt att ha detta klart för sig. I dag är detta sammanhang i allt väsentligt hämtat från andra omständigheter än dem där merparten av t. ex. arbetarbarnen gjort sina erfarenheter.

Om inte skolans val av kunskaper väljs så, att de grundar sig på de erfarenheter som också barn från arbetarhem har, leder detta till att just själva kunskapsvalet blir en del i en utslagningsprocess. De barn för vilka stoffet är främmande misslyckas och upplever leda och meningslöshet. Ofta lär de sig just att de inte kan lära sig, att de är sämre.

Detta innebär dock inte att skolan av den anledningen skall sluta att ta sitt ansvar för bildningen. Det som sagts innebär inte att jag instämmer i den kör som talar om att "praktiskt begåvade barn" skall slippa skolans "teoretiska undervisning". Jag menar inte heller att man löser problemen genom att föra in mer av s. k. vardagskunskaper i skolverksamheten. De kunskaper människor behöver i vardagen, måste människor få lära sig just i vardagen. Man kan fråga sig hur den vardag egentligen ser ut, där människor inte kan få lära sig det de behöver för att just klara av vardagen.

Kampen för en fördjupad bildning åt alla måste alltså inte bara föras i skolan, utan främst i samhället som sådant. När bildningen inte efterfrågas eller avkrävs alla människor i det liv vi lever är skolans möjligheter små. Kunskapsfrågan är djupast en demokratifråga. När människor tillkämpat sig rätten att bestämma över sina egna liv, över sin egen vardag, över produktionen i samhället, då kommer också bildningsnivån att drastiskt höjas här i landet. Redan i kampen för en fördjupad politisk och ekonomisk demokrati ställs krav på människor, som tvivelsutan leder till att de söker den bildning som är nödvändig för detta arbete. Barn har också en social och politisk identitet, de är ingen grå massa. Det är när denna sociala och politiska identitet förtrycks i skolan som nyfikenhet, intresse och förmåga mattas. Det är på motsatt sätt så, att när barnen ser sammanhangen mellan vad som studeras och det sociala och politiska liv de lever då växer nyfikenheten, intresset och förmågan. Vi hade inte haft en enda arbetarförfattare i detta land, om inte det jag nu har beskrivit stämmer.

Jag har här givit två exempel på krav på skolan som faller ut ur ett principresonemang om enhetlighet och likvärdighet. Vi i vpk är medvetna om att man inte löser dessa problem i ett nafs. Men vi menar att det är viktigt att man i varje stund försöker göra vad som är möjligt för att inom skolan upprätthålla arbetet för de principer som jag talat om. Vi har därför lagt fram några blygsamma förslag till riksdagen, vilka skulle ge ökad möjlighet till detta arbete inom skolan.

Vi anser att det i dag finns en praktisk möjlighet att göra grundskolan till en betygsfri skola. Det har i tidigare betygsdebatter hävdats att betygen är nödvändiga som ett urvalsinstrument för gymnasiestudier. Vi menar att så inte är fallet. Vi tror att våra elever i grundskolans högstadium är mycket väl medvetna om vilken gymnasieutbildning som passar dem själva. Vi anser att betygen på intet sätt verkar som någon sporre eller motiverar till nyfikenhet, intresse och förmåga. Dimensioneras gymnasieskolan så att alla elever som så önskar får genomgå gymnasiestudier är det i stort sett bara en formalitet att göra grundskolan betygsfri. Vi anser det möjligt att fr. o. m. höstterminen 1986 göra grundskolan betygsfri och ha betygsfri intagning till gymnasieskolan.

Vi menar också att det finns två andra bra instrument i skolan som bör förstärkas, eftersom de många gånger på ett avgörande sätt kan hjälpa elever, lärare och annan skolpersonal att sätta in skolans liv och dess kunskapsförmedlande verksamhet i sina sammanhang. Det är dels utvecklingsarbete med kultur i skolan, dels undervisning och handledning i analys av medier som bild, film och video. Vi har också lagt fram förslag om detta.

Jag vill med de här orden, herr talman, yrka bifall till reservationerna 6, 9, 15, 16, 27, 31 och 33 till detta betänkande.

Låt mig slutligen för all tydlighets skull upplysa om att de två principer som jag nu har talat om, nämligen enhetlighet och likvärdighet, inte är någonting som jag har legat på soffan i mitt arbetsrum och hittat på, utan detta är två principer som riksdagen var enig om vid beslutet om grundskolan.

Anf. 5 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Det betänkande från utbildningsutskottet som vi nu behandlar innehåller inte mindre än 33 reservationer. Det kan ge intryck av en stark politisk splittring i de här frågorna. När man tittar närmare på reservationerna finner man att moderaterna ensamma svarar för 14 av dem. Och det finns bara en enda gemensam borgerlig reservation.

Utifrån detta tycker jag att man kan dra ett par slutsatser. Den ena är att utbildningsutskottets betänkande vittnar om en fortsatt bred uppslutning i riksdagen bakom de grundläggande idéer som grundskolan bygger på. Den andra slutsatsen som man kan dra är att det saknas ett samlat borgerligt alternativ när det gäller grundskolans utformning.

Jag skall nu så kort det är möjligt kommentera de frågor som behandlas i reservationerna. Jag börjar med frågan om skolchefstjänsterna.

Regeringen föreslår att skolchefstjänsterna kommunaliseras. Den statliga regleringen upphör och därmed upphör också statsbidraget. Moderaterna visar här ingen tillit till kommunerna utan vill ha statlig reglering. Man ger intryck av generositet genom att förorda att statsbidraget skall behållas, men det visar sig att detta är en chimär: motsvarande belopp vill man direkt ta från anslaget till skolledartjänsterna. Vad man således stoppar in i den ena fickan tar man ut ur den andra, hos kommunerna.

Folkpartiet motsätter sig inte kommunaliseringen, men vill ha kvar den statliga regleringen. Det tycker jag är ett mycket märkligt och inkonsekvent beteende gentemot kommunerna. Vi kan inte instämma i detta och vill alltså inte ställa oss bakom en sådan ordning.

När det gäller fördelning av skolledningsresurser mellan fasta skolledartjänster och specialfunktioner vill moderaterna och folkpartiet att detta skall fastställas av riksdagen. Vi kan inte finna att det är erforderligt. Det är onödigt att belasta riksdagen med en sådan fråga.

Förslaget om individuella timplanejämkningar ingår som ett viktigt led i arbetet med att hjälpa elever att få extra tid för att inhämta grundläggande kunskaper i främst svenska och matematik.

Denna anordning bör betraktas som ett erbjudande till eleverna. Tid är en viktig resurs. Vi vet att inlärning sker med olika hastighet under olika lång tid

för olika individer, och vi måste därför sträva efter att ge mera tid till de elever som är i behov av det för att inhämta nödig kunskap. Samtidigt är det naturligtvis värdefullt om ökad tid för *ett* ämne inte behöver gå ut över tiden för annat ämne. Därför är det önskvärt att den utökade tiden kan tas ut utöver den ordinarie timplanen.

Nu är jag medveten om att det här är förenat med betydande svårigheter. Att utforma fria aktiviteter så, att de ger stöd för elevernas inlärning i ett läroämne kan vara en väg att gå, och den praktiseras i många fall. Avgörande för om man lyckas med det här är emellertid att skolan förmår skapa en tillräckligt stark motivation hos eleverna. Detta är ju framför allt en pedagogisk fråga, och den är något svår att diskutera i politiska termer här. Men vi måste ge skolan förutsättningar för att utveckla pedagogiken i detta hänseende.

Att befria eleven från skolgång är knappast någon lösning på de skol- och inlärningsproblem som en elev brottas med. Det är därför riktigt att nu ta bort möjligheterna till skolgångsbefrielse.

Om vi menar allvar med målsättningen "en skola för alla", då får vi inte stöta ut de elever som har de största problemen.

Moderaterna intar här i och för sig en konsekvent hållning. De har inte någon ambition att satsa särskilt på de svaga i samhället, och det gäller också på utbildningens område. De vill nu ytterligare öka möjligheterna för skolan att göra sig av med elever som har svårigheter i skolarbetet. Moderaterna vill öppna möjligheter till lärlingsutbildning redan efter årskurs 8.

Vi menar att *alla* elever bör få en nioårig grundskoleutbildning. Därför är det viktigt att skolan vidtar alla åtgärder som är möjliga för att ge även elever med stora svårigheter en fullständig grundskoleutbildning. Anpassad studiegång bör inte tillgripas förrän som en allra sista åtgärd. Det markeras i propositionen, och utskottet instämmer i detta synsätt.

Förstärkningsresursen har här diskuterats mellan Birgitta Rydle och Björn Samuelson, och Björn Samuelson höll ju en nyttig lektion för Birgitta Rydle i den frågan. Jag vill bara göra den ytterligare kommentaren att utskottsmajoriteten delar skolministerns uppfattning att en generell delning av klasser knappast kan betraktas som en behovsinriktad åtgärd. Jag betonar uttrycket *generell delning*. Det utesluter inte att en delning sker i enskilda fall, där det finns särskilda skäl. Det sägs ju också i propositionen.

Folkpartiet har gjort ett stort nummer av att SÖ skall utreda om och hur medel motsvarande de statliga utgifterna för arbetslöshetsersättning skall slussas över till kommunerna för anställning av lärare under begränsad tid. Det är för mig något oklart hur långt folkpartiet vill gå. Är det fråga om att ge ett förlängt anställningsskydd för alla lärare som blir övertaliga? Då kan det bli mycket långtgående både ekonomiska och principiella konsekvenser. Om det däremot bara handlar om en utveckling av det redan existerande systemet för anställning av s. k. reservlärare, då hade den här reservationen knappast behövts.

Enligt SÖ:s beräkningar kan vi få ett betydande läraröverskott fram mot 1993/94 på grund av minskat elevunderlag. Det är naturligtvis ett förhållande

som måste föranleda åtgärder från samhällets sida. Framför allt måste det uppmärksammas vid dimensioneringen av lärarutbildningen.

Detta är tyvärr ingen ny situation. Vi har under årens lopp haft över- och underskott av lärare. Till den aktuella bilden hör att vi fortfarande, trots en redan kraftig elevminskning, har ett antal icke behöriga lärare i verksamhet, framför allt på högstadiet men också på låg- och mellanstadiet. Det är således också en fråga om fördelning mellan olika regioner i landet.

Från lärarhåll förs nu fram krav på sänkning av delningstalet för klasserna – dvs. det högsta antal elever som en klass får innehålla. Delningstalet är 25 på lågstadiet och 30 på mellan- och högstadierna. Men det genomsnittliga antalet elever är betydligt lägre – det är viktigt att notera. På lågstadiet är det genomsnittliga antalet elever i klasserna 20, på mellanstadiet är det 23 och på högstadiet 26,5.

Trots detta vore enligt min mening en sänkning av delningstalet på mellan- och högstadierna i och för sig önskvärd. Tyvärr är det en mycket kostsam reform som det i dagens läge inte är möjligt att utlova.

Så till frågan om betyg i grundskolan. Det är ju en ofta debatterad fråga, inte minst i den här kammaren. Några nya argument för och emot finns inte att redovisa.

I propositionen betonas att elever måste tillägna sig vissa grundläggande kunskaper innan de går vidare till nästa stadium i skolan. SÖ skall få i uppdrag att utarbeta underlag för preciseringar i detta hänseende.

Nu vill moderaterna att betyg skall utnyttjas också i detta sammanhang. Jag menar att det vore mycket olyckligt. Det skulle innebära att betygssystemet skulle införas redan i de första årskurserna. Det gäller nämligen att identifiera problemen mycket tidigt. Det måste göras i det löpande skolarbetet och får inte sparas till årskursens slut. Betyg är därför ett alltför trubbigt instrument för att utnyttjas i detta sammanhang.

Moderaterna säger: "Genom att sätta betyg visar skolan respekt för kunskap." Jag tycker att det är ett mycket förenklat synsätt. Påståendet är ägnat att upprätthålla myten om att moderaterna mer än andra står för kunskap. Om det är som moderaterna säger, blir konsekvensen att skolan visar förakt för all den kunskap som inte blir föremål för betygsättning. Förhållandet är faktiskt att betygen bara mäter vissa kunskaper. En svaghet i alla betygssystem är att de avhåller eleverna från att söka sådana kunskaper som inte blir föremål för betygsättning. Det anses så att säga inte lönsamt. Detta är, tycker jag, ett av de mest vägande skälen mot betygsättning. Det fria sökandet efter kunskap stimuleras inte. Undervisningen blir starkt präglad av skrivningar och prov, och det är inte utvecklande i den pedagogiska verksamheten.

Moderaterna vill nu också ha försöksverksamhet med betyg i lägre årskurser än vad som gäller för närvarande. Det är svårt att se värdet av detta. Någon försöksverksamhet är knappast erforderlig. Vi har ju under lång tid haft betyg fr. o. m. årskurs 1 i den gamla skolan. Vi vet effekterna av detta. Det är av den anledningen som vi i gott samförstånd här i riksdagen har beslutat att successivt begränsa betygstillfällena. En återgång till den gamla

ordningen är med andra ord inte önskvärd.

Satsning på kultur i skolan är ett viktigt inslag i årets budgetproposition. Skolan är vår viktigaste kulturinstitution. Det är bra att denna roll nu ytterligare förstärks. 15 milj. kr. anvisas. Moderaterna vill pruta, medan vpk vill öka anslaget, och det är ju i och för sig ett vanligt politiskt mönster. Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Det råder enighet om att förstärka ämnet svenska på högstadiet. Moderaternas reservation angående riktlinjer för svenskundervisningen vill jag betrakta som en politisk skenmanöver. Vad som krävs i den reservationen är väl tillgodosett i utskottets majoritetsskrivning. Den utökade tiden bör särskilt ägnas åt att stärka undervisningen i läsning, skrivning och litteratur.

Vpk vill ha ett särskilt anslag för undervisning om den rörliga bilden i skolan. Jag vill gärna betona att detta är ett viktigt område. Medieutvecklingen är sådan att skolan i ökad utsträckning måste medverka till att barn och ungdom får kunskaper om medierna och deras roll i samhället. Detta har utbildningsutskottet vid tidigare tillfällen också utvecklat och starkt betonat. Något särskilt anslag har vi emellertid inte funnit möjligt att tillstyrka, men i sak är vi överens om värdet av den här utbildningen.

Jag vill till detta avsnitt om kultur i skolan foga en personlig kommentar. Enligt min mening är det angeläget att skapa förutsättningar för att stärka också musikens ställning i grundskolan, framför allt på högstadiet. Där erbjuds nu enbart 2 stadieveckotimmar i ämnet. Det kan jämföras med 5 stadieveckotimmar för bild, 5 timmar för slöjd och 9 timmar för idrott. Musiken har mycket stor betydelse för enskilda människor, och den spelar en framträdande roll i hela samhället. Det är därför viktigt att eleverna får god kunskap om musik och möjligheter till eget musicerande i olika former.

Min erfarenhet är att musiken också kan på ett verkningsfullt sätt medverka till att skapa en god arbetsmiljö och stärka de sociala kontakterna i skolan. Också detta är ett skäl till att stärka musikundervisningen på högstadiet.

Frågan om statsbidraget till grundskolan tas upp i flera reservationer. Moderaterna och folkpartiet uttalar sig starkt för att ett renodlat elevbaserat statsbidragssystem skall införas. Det här är nu en ganska komplicerad fråga. Med nuvarande system är det möjligt att ta hänsyn till bl. a. kommunernas tätortsgrad och geografiska förhållanden i övrigt. Utskottet utgår ifrån att ett eventuellt nytt bidragssystem tar hänsyn till sådana behov. Ett statsbidragssystem som enbart tar hänsyn till antalet elever i resp. kommun skulle komma att slå mycket hårt mot glesbygderna.

För övrigt skall då noteras att en översyn och prövning av de här frågorna pågår. Riksdagen torde få anledning att ta ställning till detta inom de närmaste åren.

De borgerliga partierna vill på olika sätt reducera statsbidraget till samlad skoldag. Vi socialdemokrater menar att samlad skoldag är en bra anordning. Vi vill därför inte nu minska stimulanserna till kommunerna att anordna samlad skoldag.

Stöd till små skolenheter tycks vara en populär fråga. Den behandlas i tre

reservationer. Centern vill anvisa 30 miljoner, folkpartiet erbjuder 21 miljoner, medan moderaterna talar allmänt utan att anvisa några nya pengar.

I moderaternas reservation kopplas den här frågan ihop med frågan om statsbidrag till fristående skolor. Ansvaret för glesbygden vill man tydligen i moderata samlingspartiet köpa sig fri från genom att erbjuda föräldrarna en slant för att själva ordna undervisningen. Vi kan inte finna ett sådant system acceptabelt.

Det är naturligtvis viktigt att gå varsamt fram i fråga om nedläggning av skolenheter i glesbygd. I praktiken visar också länsskolnämnderna stor generositet mot glesbygdsskolor när de fördelar resurserna. Att nu pytsa ut ett antal extra miljoner vid sidan om den gällande statsbidragsfördelningen torde möta många administrativa problem. Vilka kriterier skall användas för detta? Innebär förslaget att länsskolnämnderna vid fördelningen av basresurserna inte skall ta geografiska hänsyn på det sätt som sker i dag utan enbart hänvisa till det särskilda glesbygdsanslaget?

Moderaterna talar ju allmänt ganska storordigt om kvalitet i olika sammanhang. Samtidigt vill de minska resurserna. Jag tror inte att det finns ett direkt samband mellan resursernas storlek och kvalitet i verksamheten men jag menar ändå att minskade ekonomiska och personella tillgångar utgör en påfrestning också i avseende på kvaliteten.

Mot den bakgrunden vill jag fråga Birgitta Rydle hur hon ser på det här sambandet.

Moderaterna föreslår att de särskilda insatserna på lågstadiet skall slopas. Det rör sig om 31 miljoner. Hemspråksundervisningen i grundskolan förlorar 40 miljoner. Bidraget till samlad skoldag tas bort. Det är 42 miljoner. Det s. k. SÅS-anslaget reduceras med 100 miljoner. Kommer inte detta att inverka menligt på kvaliteten i undervisningen? Det är en direkt fråga till Birgitta Rydle.

Om det inte inverkar menligt på kvaliteten att nu ta bort ca 200 milj. kr., skall dessa pengar till skolverksamheten då betraktas i dagens läge som helt bortkastade?

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 6 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis omöjligt för mig att på denna korta tid bemöta Georg Andersson på alla punkter. Jag skall välja ut några.

Låt mig börja med skolcheferna. Vi anser att statligt reglerade skolchefstjänster skall finnas kvar, därför att det är en garanti för att kravet att skolchefen skall ha lärarerfarenhet upprätthålles. Den besparing som vi talar om vill ju socialdemokraterna också göra, men ni vill göra den på annat sätt.

Beträffande skolgångsbefrielsen anser vi att den möjlighet som finns i dag skall finnas kvar som en yttersta utväg – för tänk, om det är just det en elev i ett visst läge vill! Men då får man också möjlighet att återkomma till utbildningen när skolledan är över.

När det gäller förstärkningsresursen och 20-grupperna tycker jag faktiskt att Georg Andersson – tydligen som representant för socialdemokraterna –

undervärderar lärarnas förmåga att avgöra vilket som är bäst i deras skola.

Betygen har vi diskuterat många gånger, det är sant, och vi lär aldrig kunna komma överens i den frågan. Det är precis vår åsikt att betyg skall ges oftare och på alla stadier. Elever och föräldrar vill ha betyg. Varför skall de då inte få det? Nu har vi återigen fått en klar deklaration från socialdemokraterna om att de inte vill ha betyg. Jag tycker att elever, föräldrar och lärare skall uppmärksamma den deklarationen.

Så till kulturen. Det är viktigt att förståelsen för och insikten i vår kultur och dess utveckling förmedlas till eleverna, väcker deras intresse att lära sig mer och ger dem rikare upplevelser av kulturens yttringar. För detta vill skolministern och utskottsmajoriteten anslå 15 nya, förmodligen lånade miljoner, av vilka tydligen en hel del skall gå till administration. Det förslaget anser vi återigen vara att undervärdera de insatser våra lärare gör – i det här fallet för kulturen – i sina olika ämnen. Jag vill fråga företrädarna för utskottsmajoriteten och skolministern: Anser ni att de lärare som undervisar i t. ex. svenska, historia, bild och musik inte är kapabla att inom ramen för sin undervisning ge eleverna denna insikt och förståelse?

Jag fick en fråga beträffande resurserna av Georg Andersson. Mitt svar är: Vi talar om i dag vad vi vill spara på, och vi har klart deklarerat att våra besparingar på skolområdet inte skall drabba själva undervisningen. Får jag fråga Georg Andersson: Vad vill socialdemokraterna spara på, om ni vinner valet i höst?

Anf. 7 KERSTIN GÖTHBERG (c) replik:

Herr talman! Jag sade redan i mitt inledningsanförande, Georg Andersson, att vi inte från något håll har möjligheter att satsa några nya pengar på alla de områden där vi tycker att behov finns. Det innebär att man måste väga det ena området mot det andra och prioritera, och när man gör det måste den pedagogiska och kunskapsinriktade delen väga tyngre än någon annan. Det är det utgångsläge vi har haft när vi har sagt att man kan avskaffa bidraget till den samlade skoldagen. För kommunerna betyder det inte särskilt mycket, och ger man dem sedan friheten att avgöra dess omfattning och utformning, bör man kunna göra den här förändringen. Vi tror att de pengarna kommer till bättre nytta på annat håll.

Georg Andersson säger att det är ett sådant nyväckt intresse för bevarande av små skolenheter. Från vår sida är det icke något nyväckt intresse, utan detta har vi arbetat för i många år. Det förvånar mig litet grand att Georg Andersson inte blev mera oroad av de siffror som jag redovisade i mitt inledningsanförande och inte hade några idéer om hur man skulle kunna lösa det här problemet.

Det visar sig, som jag nämnde tidigare, att det uppstår två fenomen i det här sammanhanget. Det ena gäller glesbygden. En glesbygd som mister sin skola är egentligen i dag dömd till avveckling, det vet vi. Men vi har också fått ett annat, nog så bekymmersamt fenomen. Det gäller tätorterna och inte minst de industriorter jag talade om tidigare.

Dessa förändringar gör att sammansättning av klasserna ur barnens

synpunkt väldigt ofta blir mycket olycklig. Man tvingas att dela de klasser som tidigare varit sammanhållna och "packa" in dem i andra klasser för att få underlaget. Jag tycker inte att det är bra.

I den nämnda redovisningen talar man också om att om inte några insatser görs, kommer det att finnas barn i detta land som får en enkelresa på 6 mil till skolan. Vi kan inte acceptera det. Jag hoppas att inte heller Georg Andersson som representant för regeringspartiet gör det.

Anf. 8 LINNEA HÖRLÉN (fp) replik:

Herr talman! Georg Andersson började med att notera att det finns en bred uppslutning kring den allmänna grundskolan. Jag förstår att han också menade en allmän uppslutning kring Lgr 80, som ju har ett borgerligt ursprung genom att två borgerliga skolministrar medverkat till den, den ena genom propositionen och den andra genom läroplanen. Något annat samlat borgerligt alternativ tycker jag inte att det behövs.

Sedan påpekade Georg Andersson att vi från folkpartiet ville ha kvar den statliga regleringen av skolchefstjänsterna. Han betraktade detta som inkonsekvent. Jag nöjer mig med att säga att jag tycker att man möjligen kan tala om en annorlunda konsecker jag inte att det behöver vara fråga om inkonsekvens om man från statens sida ställer behörighetskrav även om man inte ger några statliga resurser till tjänsterna.

När det gäller förstärkningsresursens användning tycker jag att det är viktigt att vi ger möjlighet för kommunerna att själva helt och hållet bestämma över den del av resurserna som icke är specialinriktad. Jag tycker inte att det finns någon anledning att ytterligare inskränka på möjligheterna för de lokala myndigheterna att fatta beslut. Skulle man vilja ha 20-grupper över ett helt år t. ex. eller en hel årgång på ett stadium, tycker jag inte att det skall behöva vara något hinder om man ser en möjlighet att använda resurserna på det sättet.

Vidare sade Georg Andersson att vi från folkpartiet har gjort stort nummer av frågan hur man skall kunna lösa problematiken med de övertaliga lärarna. Jag undrar om vi har gjort så stort nummer av det hela som Sveriges lärarförbund har gjort. Det pågår en kampanj, kan man nästan säga, där man bl. a. tagit upp den här frågan. Nu råkar lärarnas önskemål sammanfalla med de motionskrav som vi ställde i januari. Det kan naturligtvis frågas hur långt man kan sträcka sig när det gäller att sysselsätta de här lärarna. Jag tror inte att det är möjligt att sysselsätta alla. Just därför att vi har svårt att överblicka det hela anser vi att detta är en fråga som skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen tillsammans bör lösa.

Anf. 9 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Georg Andersson ställde en rad intressanta frågor om moderaternas alternativ i utbildningspolitiken. Jag skall därför fatta mig kort för att ge honom möjlighet att utveckla dessa frågor.

Jag har en fundering. Vi vet att vi inte är överens om detta med individuell timplanejämkning, eller kvarsittning som det kallas i andra sammanhang.

Georg Andersson säger att individuell timplanejämkning skall ses som ett erbjudande. När jag får ett erbjudande vet jag att jag har rätt att tacka nej till det.

Min fråga till Georg Andersson är: Har eleven i skolan rätt att tacka nej till erbjudandet om individuell timplanejämkning? Kan eleven anföra skäl – t. ex. att eleven har lång restid, att eleven har sociala skäl eller att eleven känner sig utanför gemenskapen i skolan – mot att delta i denna individuella timplanejämkning?

Om jag som elev inte klarar av skolan riktigt, beroende på att jag känner mig främmande för den kunskapsförmedlande inriktning som skolan har, blir väl inte den kunskapsförmedlande inriktningen mer attraktiv för mig som elev efter halv fyra på eftermiddagen?

Anf. 10 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! En rad intressanta frågor har ställts till mig. Men om tiden är knapp för Birgitta Rydle när det gäller att svara på mina frågor är den ju ännu knappare för mig, eftersom jag har att svara på fyra ledamöters frågor.

Till Birgitta Rydle vill jag upprepa frågan om kvaliteten. Drabbar det inte undervisningen om man skär bort så pass mycket resurser från grundskolan som moderaterna faktiskt föreslår? Det handlar ju inte bara om pengar, utan det handlar faktiskt också om personella resurser. Pengar omvandlas ju i de flesta fall till personella resurser i skolarbetet. Menar Birgitta Rydle att ni med era besparingskrav inte rubbar och försämrar kvaliteten i skolan?

Sedan frågar Birgitta Rydle vad socialdemokraterna vill spara på till hösten. Nu diskuterar vi nästa budgetår, och i betänkandet har redovisats partiernas alternativ – det är det vi diskuterar.

Kerstin Göthberg säger beträffande den samlade skoldagen att det är viktigt att prioritera och att 42 miljoner inte betyder så mycket för kommunerna. Jag vet inte det. Jag tror att kommunerna har varit angelägna om att få de här pengarna. Dessa pengar har varit en viktig stimulans för kommunerna när det gäller att utveckla metoder för samlad skoldag.

Man kan fråga sig vad 30 miljoner betyder för mindre skolenheter med en kraftig elevminskning. Problemen med små skolenheter får man brottas med på många håll, även i tätorter. Vad betyder 30 miljoner, som ni föreslår? Det är ändå inom ramen för ett samlat statsbidrag till kommunerna på 13 miljarder.

Linnea Hörlén hänvisar till Lgr 80 som togs fram under den borgerliga regeringsperioden som ett uttryck för en samlad borgerlig politik för grundskolan. Finns denna gemensamma syn och uppslutning bakom Lgr 80? Det är en fråga till samtliga borgerliga partier i riksdagen. Jag har uppfattat det som att det knakar i fogarna i detta hänseende.

Björn Samuelson frågar om den individuella timplanejämkningen. Jag vill varna för att nu rubricera den individuella timplanejämkningen som kvarsittning och därmed stämpla den som någonting som man bör försöka undvika och undkomma. Denna timplanejämkning bör naturligtvis så långt som möjligt ske i nära samråd mellan lärare, elev och föräldrar.

Anf. 11 KERSTIN GÖTHBERG (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt som Georg Andersson sade – och som jag själv också sade tidigare – att det här gäller att prioritera. Man kan naturligtvis säga att bidraget till den samlade skoldagen – Georg Andersson talade om 42 milj. kr. – är mycket pengar. Men man kan också säga att de bestämmelser som reglerar detta i och för sig är ganska krångliga och även kostnadsdrivande. Det innebär att kommunerna i sin tur kan behöva satsa minst lika mycket av de kommunala pengarna.

När det gäller de 30 miljonerna som är av avsedda att användas för att bevara nu befintliga skolenheter har man mera varit inriktad på undervisningssituationen. Då har man att prioritera och att fråga sig vad som är viktigast, att kunna ha en skola kvar för undervisning i bygden eller att satsa pengar på sysselsättning av annat slag, vid sidan av undervisningen? Vi har valt att göra den prioritering som framgår av våra reservationer.

Jag har inte hört Georg Andersson framföra några idéer när det gäller bevarande av de små skolenheterna – trots att han måste vara lika oroad som vi över utvecklingen.

Anf. 12 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Jag har ställt två frågor till Georg Andersson, men har inte fått svar på någon av dem.

Den första frågan ställde jag i mitt inledningsanförande. Jag frågade om socialdemokraterna accepterade det verkliga förhållandet, att människor – elever – inte är olika värda därför att de vill utvecklas olika.

Den andra frågan ställde jag i min replik. Frågan gällde om socialdemokraterna anser att lärare som undervisar i t. ex. svenska och historia eller i bild och musik inte är kapabla att inom ramen för sin undervisning ge eleverna insikt i och förståelse för kulturen.

Nej, Georg Andersson, våra förslag till indragning av vissa anslag drabbar inte undervisningen. De är utformade på ett sådant sätt att själva undervisningssituationen skall undantas. De satsningar som vi när det gäller det här betänkandet säger nej till är temporära satsningar – t. ex. de på lågstadiet – och det kan inte, tycker vi, förändra den grundläggande orsaken till dagens problem.

Sedan sade Georg Andersson att det är nästa års budgetproposition vi nu håller på att arbeta med. Det är det förvisso, men efter valet börjar arbetet på en ny budgetproposition, och det skulle vara intressant att veta vad socialdemokraterna kommer att föreslå för nedskärningar i den, om de sitter kvar vid makten.

Anf. 13 LINNEA HÖRLÉN (fp) replik:

Herr talman! När det gäller Lgr 80 och uppslutningen kring den tror jag att Georg Anderssons farhågor är tämligen obefogade. Vi har ju haft anledning att diskutera detta i en tidigare debatt här i riksdagen, och jag ser i dag de olikheter som finns mellan de borgerliga partierna huvudsakligen som olikheter i fråga om besparingar. Besparingarna är planerade med utgångs-

punkt i det statsfinansiella läge vi nu befinner oss i.

Om framtiden kan vi naturligtvis aldrig sia – på annat sätt än att vi vet att vi liksom i det förflutna alltid måste vara öppna för att göra de förbättringar i vårt skolsystem och i våra beslut här i riksdagen som kan föranledas av de omständigheter vi hamnar i. Det kan naturligtvis finnas möjligheter till förändringar på detta område, men vi kan inte i dagsläget yttra oss om hur de skall utformas.

Anf. 14 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! I sitt inledningsanförande sade Georg Andersson att han är medveten om att timplanejämkningar innebär en del svårigheter. Sedan sade han – vilket jag kommenterade i min första replik – att man skulle se timplanejämkningarna som ett erbjudande. Om de skall ses som ett erbjudande står min fråga tyvärr kvar obesvarad: Har eleverna rätt att tacka nej till ett sådant erbjudande, t. ex. på grund av att de har lång resväg till skolan eller för att de känner att de hamnar utanför gemenskapen med sina skolkamrater om de är med i den individuella timplanejämkningen? Jag vet att vi i grunden inte är överens, men låt oss ändå göra klart hur villkoren för eleven ser ut när det gäller timplanejämkning. Kan en elev i grundskolan anföra skäl mot en individuell timplanejämkning och tacka nej till erbjudandet? Om eleven inte kan tacka nej, skall jag framöver försöka låta bli att lyssna på erbjudanden från Georg Andersson.

Anf. 15 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ställer en direkt fråga till Kerstin Göthberg: Vill inte centern längre vara med och stimulera en fortsatt verksamhet med samlad skoldag? Bidraget är ju att se som ett stimulansbidrag, och jag trodde att vi var ganska överens om att den samlade skoldagen i sig ändå var en bra ordning. Att den sedan kostar pengar för både stat och kommun är ett allmänt problem som vi har att brottas med. Men vill vi stimulera, måste vi också visa det på ett eller annat sätt.

När det gäller glesbygdsskolor och små skolenheter arbetar regeringen på ett nytt statsbidragssystem. Jag varnade i mitt inledningsanförande litet grand för de glada tillrop med vilka man på vissa håll hälsade förslaget att nu införa ett renodlat elevbaserat statsbidragssystem, enligt vilket kommunen får en peng för varje elev, oavsett om han bor i Rusksele eller i Danderyd. Om ett sådant system renodlades, skulle det innebära svårigheter för glesbygderna. Jag visade nog omsorg om glesbygden, som jag också har en viss erfarenhet ifrån.

Linnea Hörlén ger mig anledning att ställa frågan om Lgr 80 till Birgitta Rydle. Linnea Hörlén säger att jag har obefogade farhågor beträffande uppslutningen bakom Lgr 80.

Jag har upplevt moderaternas attacker på grundskolan inte som en diskussion om 100 eller 200 miljoner – hur väsentlig den diskussionen än är – utan framför allt som attacker mot grundskolans sammanhållna högstadium. Moderaterna vill nu riva upp högstadiet och linjedela det. De pläderar också

för lärlingsutbildning direkt efter årskurs 8. Moderaterna accepterar dessutom att elever lämnar grundskolan i förtid – ja, stimulerar dem närmast att göra det.

Kvarstår uppslutningen bakom Lgr 80? Det vore jätteroligt om så är fallet, men jag fortsätter att hysa farhågor så länge jag inte har fått försäkringar från moderaterna. Jag har uppfattat att moderaternas rivstart, om de får regeringsmakten, i hög grad kommer att handla om att riva grundskolans nuvarande konstruktion.

Det Björn Samuelson tog upp beträffande jämkad timplan och lång resväg är just ett av de problem som man praktiskt stöter på. De elever som åker skolskjuts måste naturligtvis resa när skolskjutsen går. Skolskjutsarna måste hållas ihop på det sättet.

Det problem som Björn Samuelson aktualiserade måste vi konkret bearbeta. Det är att göra det för lätt för sig att bara säga: utanför timplanen. Grundidén måste naturligtvis vara att ge mera tid för denna inlärning av baskunskaper och att, så långt möjligt, göra det utan att inskränka på andra ämnen. Det måste också ske i former som medverkar till att eleven känner motivation för att delta i denna undervisning.

Talmannen anmälde att Birgitta Rydle och Björn Samuelson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 16 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Kerstin Göthberg inledde sitt anförande med att påpeka att vi har en i huvudsak god skola. Jag tycker att det är ett väldigt viktigt påpekande. Vi har en grundskola, som i dag ger sina elever mer kunskaper än någon tidigare skola har givit sina elever. Vi har bra lärare i den svenska skolan. Det råder dessutom en stark optimism ute i det svenska skolsamhället. Jag har under många resor i landet och besök i skolor haft möjlighet att konstatera detta. Bara denna vecka har jag varit i Stehag i Eslövs kommun och i Sunderbyn i Luleå kommun. Det är skolor med en aktiv utvecklingsverksamhet, där man månar om sina elever och söker skapa den goda pedagogiska och sociala miljö som vi vill ha i skolan.

Grundskoleavsnittet i årets budgetproposition markerar tre huvudlinjer när det gäller skolpolitikens förbättring och utveckling framöver. Den första är den som handlar om en skola för alla, en mycket bestämd kamp mot det som kallas utslagning på högstadiet. För att kunna genomföra denna kamp, måste man uppmärksamma skolans pedagogiska och sociala miljö samt skapa ett gott klimat att arbeta i för skolans elever och personal. För att klara kampen mot utslagning behöver vi förstärka lärarnas specialpedagogiska utbildning. Vi behöver införa en effektivare kunskapskontroll. Vi måste se till att eleverna får tillräckliga kunskaper för att kunna gå vidare till nästa stadium.

Vi har i detta avsnitt också tagit upp ett resonemang om tiden såsom en resurs i skolan. Det är symptomatiskt att de som har skolerfarenheterna något decennium eller mer bakom sig föredrar att i varje diskussion i detta

avseende betrakta skolan såsom straff. När vi talar om tiden såsom en resurs i skolan när det gäller att ge de elever som så behöver mer tid för att lära sig, är inte avsikten att straffa dem. Den är att ge dem den tid som de faktiskt behöver i insikt om att en lärare möjligen på två timmar kan lära en elev mer än två lärare på en timme. Man kan inte införa en form av prestationskrav när det gäller undervisningstiden som om det handlade om att snabba upp tillverkningsprocessen i en industri.

Vad vi i regeringen har utgått från när vi lade fram årets budgetproposition är att det som står i läroplanen är vad man behöver lära sig för att få en tillräcklig kompetens innan man går ut i livet. Därför avvisar vi mycket bestämt tanken att man skulle kunna tillgodose kraven på måluppfyllelse genom att sänka kraven eller, som det sades i en moderatintervju för en tid sedan, genom att ha ett A- och ett B-lag i skolan, eftersom en del elever måste ha lägre krav på sig. Man tillgodoser inte kraven genom att sänka dem. Man skall inte ordna höjdhoppstävlingar och lägga ribban på marken för somliga. Den politiken kan socialdemokratin aldrig medverka till.

Den andra huvudlinjen i årets budgetproposition i detta stycke handlar om kulturens ställning i skolan. Det är viktigt att den stärks, inte bara av det skälet att kulturen behöver bli "informerad om" åt eleverna, utan också därför att vi måste ge våra barn delaktighet i det som är en gemensam kulturbas, kunskaper om ett gemensamt kulturarv och den självständighet som de behöver för att själva kunna orientera sig i kulturlandskapet. Av den orsaken har vi på punkt efter punkt lagt förslag till en förstärkning och fördjupning. Det gäller en utökning av timantalet i svenskämnet, en medverkan till en klassikerutgivning för skolbruk och en omfattande kulturverksamhet i skolan, som naturligtvis inte är till för att kompensera lärares påstådda ointresse. De har ett mycket stort intresse för kulturen. Det är för att möjliggöra för kulturens institutioner och organisationer utanför skolan att i ökad utsträckning kunna komma in i skolan och möta dess elever. Det är därför vi föreslår satsningen på kulturverksamhet, och därför är det viktigt att den får minst den volym som har föreslagits.

Vi pekar också från regeringens sida på vikten av att de fria aktiviteterna ges en klar kvalitetsprägel och kulturinriktning. Vi har fört resonemang om de estetiska ämnenas innehåll. Det är viktigt att vi respekterar ämnen såsom musik, bild och slöjd samt naturligtvis också den del av idrottsämnet som utgörs av gymnastik för deras estetiska och kulturella kvaliteter. Kunskapsinnehållet i de estetiska ämnena är ju inte de i och för sig mätbara kunskaperna om när enskilda kompositörer kan ha fötts eller möjligen dött, utan kunskapsinnehållet i de estetiska ämnena handlar om förmåga till upplevelse och förmåga till inlevelse.

Kultursatsningen i skolan är i hög grad ett bidrag i arbetet på att stärka humanismens ställning. Det är att ge skolans elever en mänsklig kompetens vid sidan av den personliga kompetensen, som kunskapsinhämtandet i övrigt ger, vid sidan av den yrkeskompetens och medborgarkompetens som andra delar av skolans arbete kan ge dem.

Den tredje linjen i budgetpropositionen är den som handlar om

hemspråksundervisningen, där invandrarelevernas ställning klargörs och stärks. Också där hävdas mycket höga kvalitetskrav under iakttagande av att de mål vi vill uppnå är den aktiva tvåspråkigheten, som bör vara tvåspråkighet i dess egentliga mening. Också i det avsnittet har vi fört resonemanget om tiden som en resurs. Vi föreslog – och vi hade möjlighet att diskutera detta vid en riksdagsdebatt i vintras – att de elever som har hemspråksundervisning skulle, där det var lokalt möjligt exempelvis med hänsyn till skolskjutsar, kunna få sin hemspråksundervisning utanför den ordinarie timplanen. Därigenom skulle man kunna ge dem den ytterligare kunskap de behöver. Också där har den litet inkrökta och gengångaraktiga diskussionen om skolan som straff förts av vissa debattörer. Jag vidhåller emellertid att vi skall vara beredda att ställa tiden till förfogande som en resurs i skolan och vara beredda att förklara detta för dem som möjligen tycker att det skulle vara bekvämt att slippa vara kvar i skolan för att lära sig.

Budgetförslaget i år i detta stycke utgår från en tilltro till skolans organisation och till dess personal. Det utgår från en övertygelse om att skolan har resurser. Men vi måste hushålla med dem. Av det skälet har vi inga möjligheter att lägga fram förslag om minskade klasstorlekar. Samtidigt har jag anledning att här i dag klargöra att det inte finns några planer från regeringens sida att öka klasstorlekarna. Vid underhandsresonemang och av visst redovisat utredningsmaterial har man kunnat få föreställningen att planer på att höja lågstadiets delningstal har diskuterats. Några sådana planer finns inte.

Budgetförslaget utgår också från en tilltro till skolans personal och markerar att lärarnas ställning behöver uppmärksammas och stärkas. De som arbetar som lärare i skolan måste känna det omgivande samhällets tillit, om de skall kunna ta sitt yrkesansvar. Detta är viktigt att slå fast.

Vidare utgår budgetförslaget från en tilltro till skolans elever. Det är oerhört viktigt att understryka detta. Varje elev som kommer till skolan måste mötas med en grundläggande tilltro till hans avsikt och vilja. Skolan måste möta alla sina elever med respekt för deras ambition och förutsätta att de vill och bjuder till. Detta är ytterligare ett sätt att skapa det goda pedagogiska och sociala klimatet i skolan. Först om vi uppfyller det kan vi få vår skola till den goda folkskola vi vill ha. Vi behöver ha den gemensamma sammanhållna grundskolan. Det är bara den som för en liten nation, ett litet folk kan ge en gemensam kulturbas. Och denna gemensamma kulturbas gör att vi kan vinna nationell gemenskap och individuell tillfredsställelse i våra liv.

Anf. 17 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Inte heller vi moderater vill säga annat än att den svenska skolan är bra, men ambitionen måste ju vara att en bra skola både kan och skall göras bättre.

Bengt Göransson talade inledningsvis mycket fint om skolan som miljö. Jag skulle vilja ställa en fråga till Bengt Göransson. I inledningen till bil. 10 till budgetpropositionen säger Bengt Göransson: "Jag vill här särskilt fästa

uppmärksamheten på en avgörande faktor, nämligen skolpersonalens förväntningar på elever från olika socialgrupper och den självuppfattning som barn har eller får beroende på hur skolans personal bemöter dem. I ett system med stor lokal frihet och behovsinriktad resursfördelning är det nödvändigt att göra all skolpersonal medveten om dessa samband."

Ursäkta mig, herr skolminister, men jag förstår inte vad som menas med detta uttalande, och det vore intressant att få en förklaring.

Anf. 18 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Bengt Göransson är en dålig lyssnare. Han försöker här att insinuera att jag skulle se skolan som en bestraffning, bara därför att jag har uttalat viss kritik mot individuell timplanejämkning. Vi ser fördelar med att så långt som möjligt pröva varje förslag och idé som ger eleverna möjligheter att vara tillsammans i skolan och att delta i samma undervisning. Vi menar att eleverna har såväl rättigheter som skyldigheter också när det gäller individuell timplanejämkning. Om denna skall ses som ett erbjudande, skall man också ha rätt att tacka nej till den med anförande av sociala eller andra praktiska skäl.

Vad gäller att se tid som en resurs vill jag säga följande: Ja, men till tid sätter man rum, och rum är volymer – och volymer fyller man med någonting. Då är det kanske också nödvändigt att återkomma med förslag till förstärkta resurser till dem som behöver resurser.

Det är alltså inte fråga om att vi eller jag ser skolan som en bestraffning, även om jag gick i skolan under en dålig tid, på 1960- och 1970-talen. Men jag har ändå, Bengt Göransson, en viss erfarenhet av individuell timplanejämkning. Vi kunde under en onsdagseftermiddag drabbas av individuell timplanejämkning till en del i matematik, i fysik, i kemi, i svenska eller i tyska. Det enda som detta egentligen ledde till – jag hoppas att det inte är det som är meningen med det nu aktuella förslaget – var att vi lärde oss klockan grundligt.

Anf. 19 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Nej, Björn Samuelson, jag tror inte att jag är en dålig lyssnare. Tvärtom hör jag på mycket noga, och det kan möjligen vara förklaringen till att jag emellanåt gör invändningar som den som har uttalat sig inte gillar.

Jag har under den gångna vintern gång på gång mött det nyss anförda argumentet mot förslaget om att tiden skulle kunna vara en resurs. Det gäller då alltid problemen med skolskjutsar – barn som känner sig utpekade och inte vill bli skjutsade. Jag har haft anledning att säga att vi kanske behöver göra upp med den något förlegade attityden att skolan faktiskt skulle vara ett straff. Jag har sagt att det är möjligt att göra det inom ramen för den samlade skoldagen, varigenom man mera odramatiskt än på annat sätt kan genomföra en individuell timplanejämkning.

De människor som brukar tala om att detta är besvärligt är nämligen desamma som de som brukar säga att man måste ta hänsyn till att barn lär sig i

olika takt. Jag har utgått från att de som säger så menar allvar, och jag har också gjort motsvarande erfarenhet av kontakten med mina egna barn. Om man menar att barnen och ungdomarna vid 16 års ålder rimligen bör ha uppnått den kunskaps- och färdighetsnivå som omfattas av grundskolans mål, måste man också försöka se till att ge dem den längre tiden i skolan innan de är 16 år, i stället för att utgå från att de skall skickas ut med de kunskaper de händelsevis råkar ha när de är 16 år. Detta är bakgrunden till det resonemang som jag för.

Birgitta Rydle frågar om skolpersonalens förväntningar på barnen. Jag är ledsen om hon läste bara s. 10 – vår text kanske var för tråkig. Hade hon fortsatt på s. 11 hade hon sett vad vi anser i frågan. Vi konstaterar att det i dag inte är möjligt att bara genom hänvisning till socialgruppstillhörighet eller med yttre mätbara faktorer kan förklara de skillnader som finns mellan olika skolor i antalet elever som har anpassad studiegång och som lämnar skolan utan fullgoda kunskaper. Så enkla är inte sambanden. Utifrån detta har vi dragit slutsatsen att det möjligen här och var kan ha att göra med förväntningar och attityder.

Jag har tidigare i samband med att jag har sysslat med ungdomsverksamhet vant mig vid att unga människor har – i likhet med andra – en förvånansvärd förmåga att kunna leva upp till de förväntningar som ställs på dem. Ställer man på ungdomsgården in bord som håller att skära i, därför att ungdomar skär i bord, skall man inte bli förvånad om de skär i just de borden. Om man möter unga människor med respekt för deras avsikter och vilja upptäcker man att de förvånansvärt ofta bjuder till och anstränger sig. Detta är alltså inte något mästrande av skolsystemet som helhet utan ett mycket elementärt påpekande, att det kan finnas en förklaring till att några skolor lyckas mycket illa där andra skolor lyckas ganska bra, trots att de har objektivt sett samma förutsättningar.

Anf. 20 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Herr talman! Jag är ledsen, Bengt Göransson, men jag är inte nöjd med den förklaring jag fick. Det verkar som om skolministern vill antyda att skolpersonalen har olika förväntningar på barnen. Det verkar som om socialdemokraterna tror att de som arbetar i skolan – liksom tydligen också socialdemokraterna själva gör – delar in eleverna efter forna tiders socialgruppstillhörighet. Vi kan inte instämma i en så grov förenkling av skolpersonalens attityder. Var och en som arbetar inom skolan måste se det som en förolämpning. Vi har uppfattningen att skolans personal ser eleverna som självständiga individer med anlag av skiftande slag som de gör allt för att utveckla.

Anf. 21 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill återigen säga att jag inte ser skolan som någon stor kollektiv bestraffning från samhällets sida. Om det är så att detta med individuell timplanejämkning skall ses som ett erbjudande och om Bengt Göransson vill undvika att se det som en bestraffning, måtte det väl vara

viktigt att eleven också har rätt att säga nej till detta erbjudande.

Jag uppfattar i denna debatt att det finns ett behov av att i ett annat sammanhang diskutera hur man skall lösa problemen inom den reguljära tid som skolan har i dag, hur man skall möta skolans inre liv och verksamhet med i första hand de olika erfarenheter och förutsättningar som elever har när de kommer till skolan och när de är verksamma där. Jag tror att vi måste försöka föra den diskussionen i första rummet framöver, om vi kan vara överens om att vi strävar mot att behålla och utveckla en sammanhållen grundskola för alla barn.

Anf. 22 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Nej, Birgitta Rydle det som sägs i budgetpropositionens text är ingen förolämpning mot skolans personal. Det är ett påpekande om vad det betyder att möta skolans elever med en grundläggande respekt. Det påpekandet lämnas till alla i skolan verksamma och även till samhället omkring skolan. Det är viktigt att göra det, inte därför att lärarna inte skulle ha kunskap för sitt yrkesutövande, utan därför att det i dag – inte minst från moderat håll – finns så många som föredrar att definiera bort vissa elever såsom från början tillhöriga B-laget. Det är skälet till att detta påpekande finns där.

Björn Samuelson tar på nytt upp frågan om tiden och säger att det viktigaste borde vara att diskutera hur man använder tiden inom ordinarie timplan. Men där finns faktiskt en skiljelinje mellan vårt sätt att resonera. Jag talar om den enskilde elevens behov av tid och utgår från att några elever kan behöva ha längre tid för sin egen del än andra, och det problemet löser man inte genom att diskutera hur läraren i klassen använder sin disponibla tid.

Talmannen anmälde att Björn Samuelson och Birgitta Rydle anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 23 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Teorier och doktriner som inte har någon egentlig bas i verkligheten är oftast av ringa värde. På få områden är det så uppenbart som i betygsfrågan.

År efter år har en majoritet av elever, lärare och föräldrar verkat för och varit positiva till betyg. Antalet undersökningar som entydigt har visat att en stor majoritet av Sveriges elever är för betyg är många.

Trots att majoriteten av Sveriges elever är för betyg har majoriteten i Sveriges riksdag gradvis reducerat betygens roll, både i skolan och i samband med antagning till högre studier.

Någon gång kunde det vara meningsfullt för socialdemokrater och andra betygsmotståndare att fråga sig varför det är så att elever vill ha betyg. Kanske skulle de då inse att betyg för eleverna betyder en motivation till att jobba med kunskapsinhämtningen. Betyg betyder att man får ett resultat av sina insatser. Betygen ger eleven en möjlighet att själv, genom sina egna insatser, känna att han eller hon kan påverka ett konkret studieresultat.

Betygen ger också eleven en signal om hur arbetet i skolan har gått, liksom de är ett resultat som gör det möjligt för läraren att själv mäta och värdera sina egna insatser. Betygen är ett sätt att entydigt visa att det är kunskaperna som skall stå i centrum för skolans arbete.

Allt detta känner och vet eleverna. Vad de flesta människor dessutom vet är att betygen framför allt betyder någonting för dem som inte har en hemmiljö som är studiemotiverad, som stimulerar till ytterligare insatser oavsett om man har betyg eller ej. De begåvade eleverna och de elever som blir motiverade hemma klarar sig oftast bra, oavsett om skolan ställer krav eller ej. De som betygen verkligen betyder någonting för, det är faktiskt de som inte upplever ett naturligt och stimulerande krav hemifrån. För dem är betygen en än mer viktig stimulans än för de andra eleverna.

Herr talman! Någon gång borde riksdagsmajoriteten fundera på varför elever så gärna vill ha betyg. Det kan inte rimligtvis vara så att elever vill ha betyg för att man blir stressad av dem, för att de skapar en obehaglig konkurrensstämning i skolan. Det måste rimligtvis bero på de mer positiva orsaker som jag här har anfört. Om betygsmotståndarna ställde sig den frågan skulle de inse en sak, att det inte bara är så att majoriteten av eleverna vill ha betyg, utan anledning till att de vill ha betyg är att betyg är bra.

Genom att inte acceptera detta skapar man i själva verket en debatt inte bara mellan riksdagsmajoriteten och oss moderater, utan också mellan riksdagsmajoriteten och eleverna. Det blir, om man skall uttrycka sig så, en debatt mellan majoriteten av dem som sitter här och de som sitter i skolsalarna. Jag för min del tror att de som sitter i skolsalarna har en bättre uppfattning om vad som behövs.

Herr talman! Faktum är att elevernas krav på betyg har påverkat, om inte socialdemokratins skolpolitiker, så i alla fall socialdemokratins reklammakare. I en folder som socialdemokraterna har delat ut i samband med sin "riv i gång-kampanj", en folder som heter Det händer någonting fantastiskt i Sverige, uttalar sig på en av de sista sidorna två elever från Nacka:

"Vi tror på framtiden! Våra kamrater tycker också att det är mening med att skaffa sig en ordentlig utbildning. Därför är det viktigt att skolmiljön blir bättre, färggladare t. ex. Mera grupparbeten, även när det gäller språk så att man verkligen lär sig tala utländska språk."

Och sedan säger de: "Betyg eller inte? Där tycker vi olika."

Herr talman! Om detta är ett uttryck för att socialdemokratin är på väg att byta ståndpunkt i betygsfrågan, då händer det verkligen någonting fantastiskt i Sverige. Eller också är det bara på det sättet att reklammakarna har insett att socialdemokratin och Sveriges elever tycker olika i betygsfrågan, och att det är detta man menar med orden "där tycker vi olika". I ärlighetens namn borde man då ha talat om, att man är emot betygen, och man borde ha redovisat sin egen ståndpunkt.

Betygsmotståndet bygger på teorier som saknar stöd i verkligheten. I några kommuner har kraven på att lokalt få besluta om fler betygstillfällen än i årskurserna 8 och 9 blivit så starka att kommunerna ansökt om dispens hos regeringen för att få ge betyg. Det innebär att en mycket stor majoritet av

lärarna, eleverna och föräldrarna i dessa kommuner är positiva till och vill ha betyg. Det innebär att skolstyrelsen och administrationen av skolorna i dessa kommuner är beredda att ta det eventuella extra besvär som betyg skulle innebära.

Man skulle kunna tänka sig att socialdemokratin i en tid, då det talas mycket om frikommuner, skulle vara beredd att gå denna opinion till mötes – att man på allvar skulle vilja gå till mötes inte bara Sveriges elever utan också de kommuner som vill pröva andra vägar. Det vill inte regeringen. Av detta skäl finns det anledning för riksdagen att bifalla reservation nr 13, till vilken jag nu yrkar bifall.

Runt om i vårt land, herr talman, kommer vi de närmaste åren att se hur små skolenheter drabbas av det faktum att vi får färre elever. Vid diskussion om nedläggningar blir det oftast de små skolenheterna som kommer i blickpunkten. Många gånger kommer detta säkerligen att gå odramatiskt till. Andra gånger kommer det att visa sig att den lilla skolan betyder någonting särskilt för bygden, för människorna som bor där, för föräldrarna och för eleverna. Egentligen vore det bara sunt förnuft och rim och reson att man gav föräldrarna en möjlighet att bedriva undervisning i den lilla skolan i fristående form.

Georg Andersson har tidigare i dag sagt att vårt förslag i detta avseende bara är ett sätt för oss att friköpa oss från ansvar för glesbygden. Det är inte detta det handlar om. Nej, det är ett sätt att ge föräldrarna möjligheter att *ta* ansvar för skolgången i glesbygden. Skillnaden är att i socialdemokratins samhälle bussas eleverna till centralorten – i vårt samhälle kan eleverna få gå kvar i skolan på den lilla orten. Av den anledningen anser vi moderater att statsbidragssystemen för grundskolan och för fristående skolor behöver anpassas till varandra. Därför yrkar jag också bifall till reservation nr 24.

Herr talman! Detta har i sin tur sin grund i att vi moderater anser att fristående skolor skall ges en möjlighet att fungera på villkor som är någorlunda likvärdiga med villkoren för den offentliga skolan. I andra sammanhang har vi föreslagit riktlinjer för hur statsbidrag skall utgå till fristående skolor. I det här sammanhanget vill jag bara understryka det rimliga i att regeringen fattar beslut enligt de nuvarande riktlinjerna på ett så öppet sätt som möjligt, syftande till att ge fristående skolor bästa möjliga levnadsvillkor inom ramen för det nuvarande systemet. Av detta skäl yrkar jag även bifall till reservation nr 28.

Anf. 24 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! I mitt inledningsanförande tog jag upp enhetlighets- och likvärdighetsprinciperna. Jag utgick från de diskussioner som förts här i riksdagen om läroplanerna och om skolsystemets inriktning. Det visade sig att alla partier hade ställt upp på dessa principer för skolsystemet.

Jag bor själv i en glesbygdsby, där vi har en skola. Men nu får vi av Hökmark höra att när det gäller skolorna i glesbygd skulle det med moderaterna vid styret bli så, att vi föräldrar i den här lilla byn, Vikene, fick ta ansvaret för skolan.

Har vi gått ifrån principerna om enhetlighet och likvärdighet i skolsystemet? Ja eller nej, Gunnar Hökmark!

Anf. 25 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag kan inte inse att den här frågan har någonting att göra med enhetlighet och likriktning över huvud taget. Den här frågan gäller inte om föräldrarna i t. ex. Drevdagen skall ställas i en sämre situation än om man behåller nuvarande system. Vad den här frågan gäller är om vi i vårt samhälle skall vara beredda att ge föräldrarna en möjlighet att ta ansvar för sina barn i en situation då kommunen inte längre vill bedriva undervisning i en liten skola.

Jag har för min del svårt att förstå den poäng som Björn Samuelson här försöker inhösta. Rimligtvis måste det vara bättre att föräldrarna, t. ex. i Drevdagen, får ett litet stöd för att kunna fullfölja sitt engagemang för skolan på orten.

Anf. 26 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Då skall jag ta upp en av dessa två principer som är beroende av varandra. Hur de är beroende av varandra kan ju Gunnar Hökmark läsa senare i snabbprotokollet från den här debatten. Det förklarade jag nämligen i mitt inledningsanförande.

Det gäller enhetlighetsprincipen. Den betyder att alla barn och ungdomar i Sverige har rätt till en enhetlig utbildning, oavsett var de bor i landet, oavsett om de är pojkar eller flickor och oberoende av föräldrarnas inkomst. Den obligatoriska skolan, heter det i samband med denna enhetlighetsprincip som riksdagen var enig om, skall med andra ord vara tillgänglig för alla på ett enhetligt sätt. Det är samma skola som barnen skall möta i hela landet, oavsett om de bor i Vikene i Arvika kommun eller i Danderyd.

Anf. 27 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Herr talman! Jag förstår fortfarande inte vad Björn Samuelson ser för svaghet i att eleverna i t. ex. Drevdagen får möta någon skola. Alternativet till ett bidragssystem som vi förordar är ju att de inte får möta någon skola alls.

Rimligtvis måste det, Björn Samuelson, i en situation då kommunen inte längre vill ta ansvar för en skola, vara bättre att vi öppnar en möjlighet för föräldrarna att själva ta detta ansvar. Det kan inte strida mot enhetligheten, om nu den skulle vara ett överordnat mål. Framför allt är det till fördel för eleverna och föräldrarna, och det tycker jag är betydligt mer styrande än den eventuella poäng som Björn Samuelson försöker vinna.

Anf. 28 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! I det betänkande från utbildningsutskottet som nu är aktuellt behandlas bl. a. en motion som jag skrivit tillsammans med några andra ledamöter. Det är motion 1033, som rör försöksverksamhet med betygsfri intagning till gymnasieskolan – och ytterligare ett par frågor. Motionen är

avstyrkt, och jag har förstått att man får lära sig att stå ut med sådant.

I motiveringen till avstyrkandet vad avser försöksverksamheten med betygsfri intagning till gymnasieskolan framhålls i betänkandet att det för närvarande inte föreligger någon framställning om sådan försöksverksamhet. Det vill jag tolka så, att om t. ex. Norrköpings kommun kommer in med en framställning om att få starta en sådan försöksverksamhet, så kommer kommunen att få göra det. Jag vet nämligen att det i Norrköping pågår ett utredningsarbete för att få fram ett förslag i den riktningen.

Jag har inget yrkande.

Anf. 29 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag kommer igen. Det är en kort fråga som jag vill återupprepa. Jag ställde den i mitt förra inlägg, och då hade Birgitta Rydle ingen chans att svara därför att hon saknade replikrätt.

Det är en viktig fråga, föranledd av Linnea Hörléns påpekande att borgerligheten stod bakom Lgr 80 när den infördes. Hon menade att det var en obefogad farhåga som jag gav uttryck för när jag sade att det nog inte är så helt med den enigheten i dag.

Frågan ställs till moderaterna, och i det här fallet är det kanske Birgitta Rydle som är beredd att svara. Står moderaterna i dag bakom Lgr 80 i alla delar?

Anf. 30 BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Det vore faktiskt, tycker jag, en enkel sak för Georg Andersson att på sitt ordföranderum plocka fram det betänkande där Lgr 80 behandlas. Han kan då konstatera att vi, när Lgr 80 antogs av riksdagen, hade reservationer i olika delavsnitt. Dessa reservationer står vi fast vid. Men naturligtvis står vi bakom Lgr 80 i de delar som denna läroplan överensstämmer med vår partimotion.

Anf. 31 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Nu har jag inte det betänkandet tillgängligt och kan därför inte se i vilka delmoment som moderaterna hade reservationer vid det tillfället. Men i dag gäller det principfrågan om ett samlat högstadium. Det är viktigt att få klarlagt om det är som Linnea Hörlén tror, att det fortfarande i grundprinciperna beträffande Lgr 80 föreligger enighet inom det borgerliga blocket. Det är icke obekant att det det valår i år, och det kan ju vara viktigt för väljarna att få veta vilken sorts skola det skulle bli om olyckan är framme till hösten och det blir en borgerlig majoritet i riksdagsvalet. Kommer moderaterna då att driva kravet på att riva upp beslutet om Lgr 80 i huvudfrågan huruvida vi skall ha kvar ett samlat högstadium?

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (indragning av de statligt reglerade skolchefstjänsterna)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 1 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 2 av Linnea Hörlén,
bifölls med acklamation.

Mom. 4 (antalet skolledare och biträdande skolledare fr. o. m. den 1 juli 1986)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (individuella timplanejämkningar)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (borttagande av möjligheten till skolgångsbefrielse)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (anpassad studiegång m. m.)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 8 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 9 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 12 (fördelningen av förstärkningsresursen)
Utskottets hemställan bifölls med 198 röster mot 86 för reservation 10 av Per Unckel m. fl.

Börje Stensson (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. 13 (ett uppdrag till skolöverstyrelsen rörande övertaliga lärare)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Linnea Hörlén – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (ett uppdrag till skolöverstyrelsen rörande utredning och förslag om ett nytt betygssystem m. m.)
Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 73 för reservation 12 av Per Unckel m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (kommuns möjlighet att besluta om fler betygstillfällen än i årskurserna 8 och 9)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (bidrag till utvecklingsarbete med kultur i skolan)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 14 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 15 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 20 (undervisning om den rörliga bilden i skolan)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (uttalande om fortsatt utredningsarbete rörande ett elevbaserat statsbidragssystem för grundskolan)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (riktlinjer för svenskundervisningen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (minskning av förstärkningsresursen samt tilläggsbidraget)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 19 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 20 av Pär Granstedt och Larz Johansson,
bifölls med acklamation.

Mom. 27 (lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet, hemspråksundervisning och teknikkurser för flickor)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (avskaffande av statsbidraget till samlad skoldag m. m.)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 22 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 23 av Linnea Hörlén,
bifölls med acklamation.

Mom. 31 (särskilt stöd till små skolenheter m. m.)
Först biträddes reservation 24 av Per Unckel m. fl. med 73 röster mot 47 för reservation 25 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 162 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Per Unckel m. fl. – genom uppresning.

Mom. 32 (ändrade utbetalningsregler för bidrag till driften av grundskolan)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (prövning av statsbidrag till fristående skolor på grundskolenivå)
Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 126 för reservation 28 av Per Unckel m. fl.

Mom. 40 (ändring av bestämmelserna för intagning till gymnasieskolan)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (betygsfri intagning till gymnasieskolan)
Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 17 för reservation 33 av Björn Samuelson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

4 § Sjukförsäkringen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:20 om bidrag till sjukförsäkringen (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 32 NILS CARLSHAMRE (m):
Herr talman! I socialförsäkringsutskottets välmatade betänkande nr 20 behandlas dels budgetpropositionens förslag om statsbidrag till sjukförsäkringen, dels ett trettiotal motioner med ännu flera yrkanden och förslag till reformer och förändringar i sjukförsäkringen.

Av alla dessa förslag är det egentligen bara ett – låt vara i ett par olika varianter – som har tilldragit sig något intresse. Det är frågan om kompensationsnivån i sjukpenningförsäkringen, dvs. frågan om hur stor andel av den bortfallna inkomsten man skall få som kompensation av sjukförsäkringen när man är sjukskriven. Den frågan har tilldragit sig ett mycket stort intresse och verkligen skakat om den svenska debatten.

Om allt det andra, som egentligen är mycket viktigare, har det varit nästan tyst.

Förslagen i de 30 motionerna kommer från företrädare för samtliga riksdagens partier. På mycket viktiga punkter riktar de allvarlig och avgörande kritik mot hela sjukförsäkringssystemet. Betraktar man förslagen som helhet ger de egentligen en bild av en sjukförsäkring i upplösning, en sjukförsäkring som inte längre fungerar som den en gång var tänkt att fungera.

Kritiken riktar sig mot många delar av sjukförsäkringen. Jag, liksom kanske de flesta av oss, brukar gärna vilja se sjukförsäkringen som två hopkopplade försäkringar: en sjukvårdsförsäkring och en sjukpenningförsäkring.

När det gäller sjukvårdsförsäkringen har vi t. ex. en sådan brist som att den i viktiga delar upphör att gälla vid pensioneringen. Detta är egentligen

fullständigt meningslöst och orimligt. Varför skall en garanterad ekonomisk möjlighet till sjukvård upphöra när behovet för de flesta av oss blir som störst? Det har aldrig funnits något gott skäl till denna utförsäkring. Den har ställts i särskilt gräll belysning under de senaste åren, sedan den lett till det kanske ännu orimligare systemet med s. k. differentierade vårdavgifter för pensionärer.

Vi behöver en livsvarig sjukvårdsförsäkring. Den är en utomordentligt viktig del av sjukförsäkringsskyddet.

Så har vi hela det komplex som kallas för Dagmar. Även mot det riktas det allvarlig kritik i många motioner, i vilka man vänder sig mot det system som nu sedan en tid gäller. Utöver det som sades den olyckliga dag då riksdagen fattade beslutet om Dagmarreformen kan det i dag sägas att vi har fått ett nytt exempel på hur det går när man, kanske i bästa välmening, siktar åt ett håll och träffar åt ett annat. Vi vet att Dagmarreformen inte har medfört de nyttigheter som den sades komma att medföra.

Det allra viktigaste argumentet för Dagmarreformen var att den skulle ge oss en bättre läkarförsörjning i glesbygderna. Det har vi inte fått, och ingenting tyder på att vi får det. Det är snarare tvärtom. I storstadsområdena, där de förkättrade fritidspraktikerna under många år har stått för en väsentlig del av det öppna sjukvårdsutbudet, har vi fått ett bortfall på grund av att huvudmännen inte har velat eller kunnat träffa avtal med sina fritidspraktiker. Det har blivit ett stort bortfall av faktiska läkarresurser. Det måste nu landstingen, huvudmännen i storstadsområdena, ersätta genom att anställa fler läkare i offentlig tjänst. Var får man dem ifrån? Jo, man är ute och raggar i glesbygderna, för det är där de finns. Det finns inga arbetslösa läkare i Stockholm, men det finns kanske läkare i Jämtland, i Norrbotten och på Gotland som kan lockas att flytta till Stockholm för att ersätta fritidspraktiker som inte längre får arbeta.

Så går det när man siktar åt ett håll och träffar åt ett annat.

Det är utomordentligt viktigt att få slut på detta system. Det har nu gått därhän att stora delar av sjukförsäkringen i dag, i stället för att vara vad namnet säger – en försäkring inte mot sjukdom, för det kan vi inte försäkra oss mot, men mot följderna så långt de är möjliga att motverka –, har blivit ett system för att med till avgifter maskerade skatter finansiera en alltmer kollektiviserad och monopoliserad sjukvård, där den enskilde och hans försäkringsskydd helt har kommit bort.

Vi säger: Vi måste ha en mer, inte mindre, individuell försäkring.

I dag spelar försäkringen en näst intill försumbar roll för finansieringen av stora delar av sjukvården, framför allt i den slutna vården. Vi vet att sluten sjukvård i verkligheten kostar från i allra billigaste fall 500–600 kr. om dagen, upp till flera tusen. Från försäkringen kommer 50 kr. – försumbart!

Vi säger från moderat håll att vi vill att försäkringen skall ta en stor del; kanske en huvuddel, av kostnaden. Vi kan inte gå ända upp. Topparna med den mycket kvalificerade och mycket dyra slutna vården kommer vi nog inte att kunna klara försäkringsvägen. Men varför skulle man inte den vägen kunna betala åtminstone så pass mycket som motsvarar den billigaste slutna

vården, dvs. i sjukhem och liknande? Då handlar det inte om att öka försäkringsersättningen så där som man förhandlar om vartannat år med någon krona, någon femma eller någon tia, utan då handlar det om att mångdubbla den till hundratals kronor.

Varför? Det har många fördelar. En av de viktigaste är att en sådan försäkringspeng kan följa patienten. Om patienten vill söka sin vård någon annanstans än i ett landstingets sjukhus eller sjukhem har han med sig en rejäl grundplåt till att betala kostnaden utan att behöva fråga någon om lov. Inget landstingsråd, inget förvaltningsutskott kan hindra mig att ta min sjukförsäkringspeng med mig och söka vård där det passar mig bäst.

För oss är det en viktig förbättring av sjukförsäkringen om man kan komma därhän, men det går inte att göra utan att individualisera sjukförsäkringen. Den mycket betydande ökning av försäkringsavgifterna och däremot svarande mycket betydande sänkning av landstingsskatten som blir möjliga med ett sådant system kan inte växlas mellan en arbetsgivaravgift och en landstingsskatt, men den kan växlas mellan en sjukförsäkringsavgift på min egen skattsedel och en landstingsskatt på samma skattsedel. Det är ett av skälen. Det finns många andra goda skäl för att individualisera sjukförsäkringen och göra den till mer en försäkring och mindre ett system för skatteuppbörd än den är i dag.

I fråga om sjukpenningen har allt intresse kommit att knytas till frågor om inkomstbortfallet. Det har diskuterats om sjukpenningen skall vara 80 eller 90 % och t. o. m., i det moderata fallet, 60 % några få dagar. Men det är inte den stora frågan. Den stora frågan gäller att vi i dag har en sjukpenningförsäkring som inte fungerar. I dag är det för stora grupper tyvärr inte fråga om vare sig 80 eller 90 % utan kring 50 %, och då har man inte en fungerande sjukpenningförsäkring.

Hur har det blivit så? Jag har inte forskat i hävderna om detta, men jag är rätt säker om att detta är ett förhållande som har förvärrats under årtiondenas gång sedan sjukförsäkringen en gång i slutet av 1940-talet beslöts – den kom till i början av 1950-talet. Det beror på att arbetslivet har förändrats. Det är fler människor i dag än förr som har okonventionella förhållanden till arbetsmarknaden jämfört med den enkla åtta timmars arbetsdagen på fasta klockslag sex dagar i veckan, som det en gång var. Detta har lett till de här bristerna.

Vi vet att de timavlönade har otroligt dålig sjukförsäkring. Detta beror inte på att moderaterna lägger fram förslag om ändrad procentsats. Först och främst beror det på att den som har timlön och är sjuk fem dagar i en vecka förlorar hela veckolönen, fem femtedelar, men får ersättning från sjukförsäkringen med fyra sjundedelar – och det är ju något helt annat. Det är inte vi som har föreslagit att det skall vara så, utan det är inbyggt i sjukförsäkringssystemet.

Man har fört fram till oss bud om att en arbetare med genomsnittlig LO-lön på det moderata förslaget skulle förlora 1 260 kr. om han är sjuk en vecka. Om nu siffran är riktig – och det kan man diskutera – är det i varje fall så att han förlorar 900 kr. på socialdemokraterna och 360 kr. på moderaterna. Det

är nämligen en socialdemokratisk sjukförsäkring vi har. Socialdemokraterna brukar inte försumma att understryka att det är de som har byggt upp trygghetssystemet. Det är alltså de nuvarande reglerna som tar de 900 kronorna.

Sedan är det en sak till som man alltid skall komma ihåg när man betraktar besparingsförslag: det räcker inte för att klargöra effekterna att se efter hur mycket och på vilket sätt man vill spara. Det är lika viktigt att se efter till vad man använder de sparade pengarna. Här är det särskilt viktigt. Moderaterna har lagt fram förslag om besparingar på sammanlagt 21 miljarder i budgeten för nästa år. Ibland låter det som om det vore mera. Vår sjukvårdsminister Gertrud Sigurdsen har räknat ut att dessa besparingsförslag kostar en vanlig löntagarfamilj i Sverige 14 000 kr. om året. Vem som helst kan räkna ut att 14 000 kr. gånger det antal löntagarfamiljer som finns i Sverige blir 75 miljarder. Vi skulle därmed ha avlägsnat hela budgetunderskottet och litet till. Detta är alltså inte sant, utan det är en sådan där finurlig räkneövning som visar på någonting som över huvud taget inte har med verkligheten att göra och därför inte ens är värd att diskutera.

Vi har föreslagit att man skall spara 21 miljarder. 8 miljarder går direkt på hushållen. Men vad använder vi besparingarna till? Jo, till ungefär hälften använder vi dem till det tyvärr alldeles nödvändiga, att försöka något förbättra statens urusla finanser och komma litet längre bort från vad som egentligen är ett konkurstillstånd. Till den andra hälften använder vi dem till att sänka skatter – inkl. skatten på sjukersättningar.

Vi har föreslagit att man på mycket kort sikt, ett par tre år, skall nå ner till 40 % marginalskatt i stället för 50 %. Vem som helst kan räkna ut att en sjukpenning med 80 % av lönen som beskattas med 40 % på toppen av inkomsten faktiskt ger något fler kronor i handen än en 90-procentig sjukpenning som beskattas med 50 %. Det är så.

Man kan alltså inte bedöma förslagen utan att titta på dem i båda ändar: Hur mycket sparar vi, på vems bekostnad sparar vi, vad använder vi pengarna till och i vilken utsträckning går de tillbaka till samma personer på vilkas bekostnad vi sparade? Detta är viktigt.

Men vi har ett skäl till för dessa, som många tycker, brutala besparingsförslag. Det ligger egentligen i det som har sagts hittills. Det handlar alltså inte bara om att i ett krisläge spara pengar åt staten, utan det handlar också om att bereda väg för de reformer som blir alldeles nödvändiga för att få vår sjukförsäkring att fungera riktigt och bli av med orättvisorna att de timavlönade, deltidsarbetande, delårsarbetande, skiftarbetande och stora kategorier studerande har ett uselt sjukpenningskydd i dag. Att bli av med detta kräver pengar. Vi har inte gjort någon egentlig kostnadsberäkning, men jag tror inte att jag tar mycket fel om jag säger: Skall vi bota alla de brister som utskottet och framför allt reservanterna pekar på, handlar det om kostnader i storleksordningen 4–5 miljarder kronor om året. Det är mycket pengar. Varifrån tar vi dem?

Vi säger: En del av dem får vi ta fram i solidaritet. Vi är rätt många, inte bara här i riksdagen, som i praktiken har ett hundraprocentigt sjukförsäk-

ringskydd. Det finns andra sådana gynnade grupper också. Det finns stora grupper som i varje fall har bra mycket över 90 %. Vad är det som säger att inte vi skall få nöja oss med kanske 80 eller 85 % – eller vad det kan bli – för att därmed göra det möjligt för dem som i dag har det oerhört mycket sämre att få ett acceptabelt sjukförsäkringsskydd? – Detta är bakgrunden till besparingarna.

Självfallet skulle vi önska att kunna göra detta på ett smidigare och, inte minst, populärare sätt – detta är inte populärt – men nu har vi hamnat i ett läge där vi i många fall blir tvungna att göra besparingarna först och reformerna efteråt. Staten har inte längre råd att dra växlar på kommande besparingar. Vi kan inte låna pengarna i hur stor utsträckning som helst. Alltså måste vi börja bereda vägen, innan vi kan börja att på allvar planera reformerna.

De pengar vi skulle få över genom de besparingsförslag som föreligger i dag räcker inte för att klara detta. De har i och för sig redan gått åt för att rätta till budgeten och något rätta till skattesystemet. Men det är ändå ett steg i riktning mot att våga se på hela systemet för att så snart det över huvud taget är möjligt – och med det menar jag högst några mycket få år, eftersom detta är bråttom – återigen ge Sverige en fungerande sjukförsäkring. Jag menar därmed en sjukförsäkring som fungerar inte för några gynnade utan för alla – vilket alltså inte sjukförsäkringen gör i dag.

Låt mig, herr talman, något sammanfatta det som jag anfört. Det finns alltså anledning till mycket grav kritik mot stora delar av vår sjukförsäkring. Den fyller inte sin funktion i dag. Den är orättvis. Den är otillräcklig. Den ger på några punkter överkompensation. Det finns faktiskt gynnade människor, som direkt tjänar pengar på att stanna hemma från jobbet och vara sjuka därför att nettobehållningen av sjukpenningen kan bli större än den lön man skulle ha tjänat. Det finns några sådana.

Men det är inte det värsta, utan det är de som inte ens kommer i närheten av den kompensation de skulle behöva. Detta måste botas och rättas till! Vi skall ha en sjukvårdsförsäkring som räcker livet ut och som är lika för alla. Jag tror att det är bäst, för att slippa en fortsatt mytbildning, att en gång till understryka – vilket vi har gjort många gånger förut – att det är en allmän försäkring vi talar om, inte en privat. Vi har talat om att förbättra den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen. Vi talar inte om att hänvisa människor till att gå ut på marknaden och teckna försäkringar hos Skandia och Folksam, utan vi talar om den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen – med den mycket viktiga skillnad som finns. För en privat försäkring betalar man vad man har råd, skaffar sig de förmåner man har råd att betala för. Har man dåliga inkomster och dålig råd får man nöja sig med ett svagt försäkringsskydd. Den viktigaste skillnaden mellan en sådan och en allmän socialförsäkring är att premien för den allmänna försäkringen fastställs i relation till inkomsten, inte till förmånerna. Förmånerna skall vara lika för alla. Vi skall ha samma rätt till sjukvård, samma rätt till sjukpenning oavsett inkomst, men den avgift vi betalar – oavsett i vilken form den inkasseras – skall vara relaterad till vår betalningsförmåga, dvs. till inkomsten. Det är

hela tiden den allmänna försäkringen vi talar om och inte något annat system än detta.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 9 i socialförsäkringsutskottets betänkande.

Anf. 33 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill till att börja med peka på att Dagmarförslaget också innebar ett besparingsförslag med en omfördelning av resurser till delar av landet som i dag inte får en god hälsovård. Därför ställde vi i centerpartiet upp på det förslaget. Avtalet gäller en tvåårsperiod. Låt oss avvakta den perioden innan vi går ut och allt för skarpt kritiserar det.

Såsom framgår av betänkande nr 20 är det en stor mängd motioner som behandlas där. Alla motioner berör sjukförsäkringssystemet. Dessa motioner belyser orättvisa effekter eller inte önskvärda effekter i det systemet. Sveriges befolkning utgör nog den grupp av människor som genom allmänna försäkringar har det största skyddet vid sjukdom och ekonomiska påfrestningar. I tider av ständig ekonomisk tillväxt har förbättringar skett av sjukförsäkringar, arbetsskadeförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen m. fl. skydd i den svenska välfärden. Trots denna utveckling pekar vi i betänkandet på förhållanden där människor inte får kompensation likvärdig med andras. Till betänkandet finns 14 reservationer fogade, och sex av dem står centern för.

I reservation 3 om slopad etableringsbegränsning för tandläkare för vi åter fram kravet på fri etablering för denna yrkesgrupp. I dag finns inte längre behovet av etableringsbegränsning, då tandläkarbristen är hävd och antalet sökande till lediga tjänster är högt – detta oavsett var i landet efterfrågan finns.

I reservation 5 om ett förbättrat högkostnadsskydd pekar vi åter på de höga kostnader som sjukresorna står för. Detta gäller speciellt för barnfamiljer med ofta sjuka barn eller människor som är i behov av täta läkar- och behandlingsresor. Dessa kostnader kan bli synnerligen betungande för dessa redan hårt drabbade familjer. Utskottet visar på den försöksverksamhet som väl just påbörjats i Norrbottens län och Malmöhus län. I dessa försökslandsting är det inte främst den enskilda familjens resekostnader som skall ses över, utan det gäller att förbilliga och rationalisera resandet mellan hemmet och sjukvårdsinrättningar. Vi anser att staten bör ha ett övergripande ansvar i dessa frågor och att det är rimligt att begränsa kostnaderna för den enskilde till 300 kr. per år för sjukresor.

I vår reservation 8 tar vi konkret upp en del av de orättvisor i sjukförsäkringssystemet som i dag föreligger. Vi anser fortfarande att hemmamakeförsäkringen skall utgöra en grundtrygghet vid sjukdom. Samma ersättning skall utgå till studerande, hemmamake och andra låginkomsttagare som i dag utgår för den som ligger på den s. k. garantinivån inom föräldraförsäkringen, dvs. en ersättning med 48 kr./dag vid sjukdom. Vi yrkar därför avslag i vad gäller en frivillig försäkring för dessa grupper. Premiens storlek är fortfarande okänd, men den har stor betydelse för

möjligheten att ansluta sig till systemet. Avgiften kan genom sin storlek utesluta människor från ett trygghetssystem.

För skiftarbetande, deltids- och delårsarbetande har både fridagsregeln och ett delningstal för sjukpenningens beräkning betydelse. Reglerna innebär att dessa grupper av försäkrade inte erhåller ersättning vid sjukdom som tillnärmelsevis motsvarar det verkliga inkomstbortfallet. Detta drabbar främst deltidsarbetande kvinnor, som ofta behöver vara lediga för vård av sjukt barn eller på grund av egen sjukdom. Fridagsregeln slår hårt mot dessa. LO och SAF förhandlar för närvarande om andra orättvisor i sjukförsäkringshänseende.

Låt mig med ett exempel visa hur bestämmelserna kan slå: En inkomsttagare som tjänar 90 000 kr. och är sjukledig i sju dagar får, om han är statsanställd, en ersättning på 1 610 kr. En kommunalanställd tjänsteman får 1 563 kr., en privatanställd tjänsteman får full lön och en privatanställd arbetare 888 kr. Det är ingen rättvisa! Detta förhållande beror på avtal som har slutits mellan parterna, och det är angeläget att pågående förhandlingar leder till en utjämning av ersättningarna.

När det gäller deltids- och skiftarbetandes sjukförmåner gav sjukpenningskommittén förslag till lösningar. Det är fullt möjligt att snabbt bearbeta dessa förslag, så att det kan resultera i ett förslag som kan föreläggas riksdagen. Detta kommer naturligtvis att kosta pengar, det är vi väl medvetna om. Vi har därför i vår motion 2799 av Rune Gustavsson m. fl. visat på besparingar i sjukförsäkringssystemet som skulle kunna betala en sådan önskvärd förändring.

Det kan inte vara obekant för någon att centerpartiet för fram krav på besparingar inom sjukförsäkringen. Vad som inte framgått i debatten är den faktiska effekten för den enskilde av vårt besparingsalternativ.

Kravet på återhållsamhet i statens utgifter är för de flesta partier ett viktigt krav som man vill ställa. Orsaken är det svåra ekonomiska läge som vårt land befinner sig i. Trots högkonjunktur växer statsskulden och statens utgifter oroväckande. Att i ett sådant läge nonchalera behovet av besparingar är inte rimligt. Skattehöjningar kan inte tillgripas för att förbättra finanserna. Det har nuvarande regeringsparti klart visat. Det kan då inte vara omöjligt att beträffande de 17 miljarder kronor som utgör sjukpenningersättningen göra en besparing på 1,8 miljarder. Den bördan är lättare att bära för den enskilde än de skattehöjningar nuvarande regering så frikostigt fördelat över landets invånare.

Socialdemokraterna angriper centerns besparing i försäkringssystemet huvudsakligen med fördelningspolitik som argument. Detta förvånar mig. Alla vet att stora budgetunderskott ökar inflationen och minskar möjligheterna att bekämpa arbetslöshet i lågkonjunktur. Med andra ord är socialdemokraternas politik högst äventyrlig just ur fördelningspolitisk synpunkt. Den höjda fastighetsskatten och de höjda el- och bensinskatterna är också någonting som drabbar de sämst ställda, inte minst barnfamiljer och glesbygdsboende. Jag kan därför inte ta socialdemokraternas motstånd mot besparingar i sjukförsäkringen på allvar. Ovilja att åstadkomma besparingar

i den högkonjunktur som vi nu befinner oss i drabbar de sämst ställda hårdare än några andra. Hårdast drabbas de som ställs arbetslösa. Vi har nu mer än 40 000 fler arbetslösa än i den föregående högkonjunkturen. Om vi inte sparar nu förbereder vi oss dåligt för sämre tider. Den socialdemokratiska lättsinniga politiken när det gäller budgetunderskottet gynnar alls inte de grupper som har det sämst i samhället, tvärtom.

Låt mig samtidigt göra klart att centern inte accepterar moderaternas förslag till besparing. Moderaternas förslag innebär bl. a. att de långtidssjuka drabbas på ett sätt som inte är förenligt med centerns politik. Centern har medvetet utformat sitt förslag så, att de långtidssjuka inte drabbas av försämringar. Det är därför som vi föreslår oförändrad ersättning efter 30 dagars sjukskrivning. Centern föreslår också förbättringar för de hemarbetande, deltidsarbetande och skiftarbetande när det gäller sjukförsäkringen, som jag tidigare redovisat.

Det är alltså en avgörande skillnad mellan centern och moderaterna i fråga om besparingarna i sjukförsäkringen. Centern utformar sina förslag så, att de sämst ställdas situation förbättras. Centern inser alltså behovet av besparingar för att samhället skall ha förmåga att skapa full sysselsättning och föra en rättvis fördelningspolitik i framtiden, samtidigt som besparingarna i nuet är fördelningspolitiskt rätt utformade. Det är därför som centern inte tvekar att rösta för den besparing som partiet föreslagit under den allmänna motionstiden.

Vi ser det också som önskvärt att de avtalsslutande parterna även beaktar denna kompensationssänkning i kommande förhandlingar, lika väl som man ser över nuvarande skillnader i sjukersättningssystemet beroende på vilket avtalsområde det gäller. Det råder alltså inget tvivel om att centern vill att det förslag som vi förelagt riksdagen om sjukförsäkringen bör genomföras. Att vi sedan inför kommande budgetår också diskuterar andra besparingar tyder på att vi känner ett stort ansvar för landets ekonomi.

Till slut vill jag något kommentera reservation 13 om villkor för karenstid för egenföretagare. Kravet på god hälsa har slopats för övergång till kortare eller ingen karenstid fr. o. m. nästa år. Men man vågar inte slopa kravet på åldersgränsen 55 år för att ändra karenstiden, detta trots att val av kortare karens innebär en högre avgift för egenföretagare. Vi i centerpartiet ser inga skäl att behålla detta krav, utan vi yrkar på att man inte längre ställer det kravet. Egenföretagare skall själv fritt kunna välja karenstid oavsett ålder.

Med stöd av detta yrkar jag bifall till reservationerna 3, 5, 7, 8, 10 och 13.

Anf. 34 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Vi borde kunna vara överens om att sjukvården skall vara lika för alla människor. Det är den inte i dag. Dagmarreformen har inneburit att många läkare ställts utanför sjukförsäkringen. Dessa läkares patienter måste nu betala mer än andra, och många har inte råd att gå till en läkare som inte är ansluten till sjukförsäkringen. Vi riskerar en orättvis sjukvård, som endast kan utnyttjas av dem som har det bra ställt, därför att sjukförsäkringen inte betalar någon del av vårdkostnaden. Vi har i reservation 2 utvecklat våra synpunkter i fråga om detta.

De konkreta resultaten av Dagmarreformen börjar nu visa sig. Många människor har fått en försämrad tillgång till vård på grund av att många fritidspraktiker uteslutits från ersättningsmöjligheterna. För att kompensera detta har t. ex. Stockholms läns landsting anställt fler läkare. Detta måste rimligtvis innebära att det blir ännu svårare att rekrytera läkare till glesbygden. Det vore intressant att höra någon företrädare för utskottsmajoriteten utveckla hur t. ex. fler läkare i Stockholm befrämjar vården i Norrlands inland och gör det möjligt att få fler läkare där.

Folkpartiet anser att det bör finnas en fri etableringsrätt för läkare. Det skall vara möjligt både för läkare som vill vara privatpraktiserande på heltid och för fritidspraktiker att ansluta sig till sjukförsäkringen utan att något tillstånd krävs. Vi vill använda ekonomiska incitament för att få fler läkare till glesbygden. Vi tror att det är effektivare än den etableringskontroll som finns och som snarast verkar motverka sitt syfte.

Utskottsmajoritetens och regeringens försvar för etableringskontrollen av tandläkare är om möjligt ännu ihåligare. Jag skall inte här upprepa alla argument i denna fråga. Vi hade en lång diskussion för knappt två månader sedan. Jag kan dock inte frigöra mig från misstanken att regeringen i första hand vill slå vakt om och bygga ut den vård som bedrivs i offentlig regi just för att vården drivs av landstingen och inte därför att vården skulle vara bättre. Folkpartiet anser att målet måste vara att erbjuda så bra tandvård som möjligt. Förutsättningarna för detta ökar, tror vi, om den enskilda människan fritt får välja vilken tandläkare han eller hon vill gå till. Detta kräver en fri etableringsrätt.

Herr talman! Budgetunderskottet är fortfarande alltför stort. Vi måste minska budgetunderskottet bl. a. därför att en minskning av detta är en förutsättning för att få ned inflationstakten. En lägre inflationstakt är en viktig förutsättning för att vi skall kunna pressa ned arbetslösheten. Insikten om dessa viktiga samband verkar ibland också finnas hos regeringen.

Vi måste alltså spara pengar. Skattehöjningar är inte något bra alternativ, därför att de leder till att samhällsekonomin fungerar sämre. Det är svårt att hitta bra besparingar. Det finns inga stora besparingar att göra på att skära bort kostnader som är helt onödiga och där ett borttagande direkt leder till ett bättre samhälle. Det är trots detta nödvändigt att finna besparingar helt enkelt därför att alternativet, att inte skära ned budgetunderskottet, är sämre.

Vid utformningen av besparingarna bör en utgångspunkt vara att de inte skall drabba grupper som redan har det svårt. Vi föreslår därför inte några besparingar som drabbar t. ex. handikappade. Folkpartiet har tvärtom pekat på att det finns grupper som tillhör "det glömda Sverige" och för vilka ytterligare insatser krävs.

För att besparingarna skall bli tillräckligt stora krävs att de berör många människor. Men för varje människa blir förändringen ändå relativt ringa.

I det aktuella utskottsbetänkandet har folkpartiet föreslagit två exempel på denna typ av besparingar. Vi har för det första föreslagit att kostnaderna för sjukvården skall minskas genom att patient- och läkemedelsavgifterna

höjs med 15 kr. till 65 kr. Samtidigt vet vi att vissa grupper har mycket höga kostnader för sin sjukvård i dag. Det gäller dem som har resekostnader och som endast får resekostnader som överstiger 30 kr. ersatta. Vi föreslår därför dels att resekostnaderna skall räknas in i högkostnadsskyddet, dels att högkostnadsskyddet skall träda i kraft tidigare, så att inte den totala kostnaden ökar som en följd av de höjda avgifterna.

Den samlade effekten av folkpartiets förslag är således:

1. Statens kostnader minskar med ett par hundra miljoner kronor.
2. De som utnyttjar sjukvården mycket får i många fall en förbättring genom att resekostnaderna räknas in i högkostnadsskyddet.
3. De som får betala något mer är de som besöker läkare bara någon eller några gånger per år.

Jag har svårt att se det orättfärdiga i vårt förslag. Utskottsmajoriteten hänvisar när det gäller högkostnadsskyddet för resor till att frågan bereds i regeringskansliet. Handlingskraften från regeringen imponerar inte.

Den andra besparing som folkpartiet föreslår är en viss minskning av ersättningsnivåerna från sjukförsäkringen. Förslaget innebär att ersättningen skall utgå med 80 % av dagslönen under de första 30 dagarna varje år. Denna förändring, samt en effektivisering när det gäller insjuknandedagen, innebär en besparing på 1,8 miljarder kronor. För varje enskild individ blir dock effekten relativt blygsam. För en person som i dag har en sjukpenning på 225 kr. minskar sjukpenningen under de första 30 dagarna med 25 kr. per dag, dvs. till 200 kr. Efter skatt blir minskningen ungefär hälften, dvs. 12,50 kr. Om man är sjuk 20 dagar per år, minskar ersättning efter skatt således med 250 kr. Även om man är sjuk 30 dagar eller mer minskar inte ersättningen med mer än knappt 400 kr.

Fru talman! Mot denna bakgrund förefaller det nästan löjeväckande när socialdemokraterna går ut och i stora annonser förklarar att "en sak är i alla fall borgarna överens om. De ska försämra sjukförsäkringen om de får chansen!" Därefter redovisas en beräkning där det hävdas att moderaternas förslag leder fram till att en LO-medlem förlorar 1 260 kr. på en veckas sjukdom.

Jag skall inte lägga mig i debatten om hur stor förändring moderaternas förslag innebär. Jag anser däremot att det är klart vilseledande att utforma annonser så, att de är avsedda att ge läsaren intrycket att folkpartiet och centerpartiet vill ha besparingar inom sjukförsäkringen i samma storleksordning som moderaterna. Folkpartiets förslag innebär att ersättningen efter skatt minskar med knappt 15 kr. per dag. Vi är beredda att debattera och stå för de förslag vi för fram, men vi kräver också att våra förslag presenteras på ett korrekt sätt.

Jag kan i och för sig förstå socialdemokraternas problem. Det är givetvis svårt att göra slagkraftiga affischer och annonser där en minskad ersättning med 15 kr. per dag i högst 30 dagar utmålas som en helt oacceptabel social nedrustning. Men det borde kännas ärligare att slänga ut stora annonspengar – och framför allt borde era egna medlemmar känna det bättre – om det vore

fråga om en korrekt och riktig beskrivning. Ni borde ha lärt er från förra valet att ärlighet varar längst.

Efter detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna nr 2, 3, 4, 7, 10 och 12.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 35 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Fru talman! I dag kan en arbetarmajoritet i riksdagen avvisa de borgerliga attackerna mot sjukförsäkringen, den sjukförsäkring som är en av hörnstenarna i vårt sociala trygghetssystem. Men frågan är: Vad händer efter valet?

Vi skall minnas att borgarna har ett förflutet när det gäller försämringar av sjukförsäkringen, och detta förflutna ligger inte så långt tillbaka i tiden. Innan de avgick fattade de beslut om att införa karensdagar i sjukförsäkringen. Då, liksom i dag, sade byggnadsarbetare i Stockholm ifrån, och svenska folket sade också ifrån i det följande valet. Arbetarmajoritetens första åtgärd i den här riksdagen blev att riva upp beslutet om karensdagarna.

De försämringar av sjukförsäkringen som är aktuella i dag förs fram av moderaterna med stolthet. De är stolta över att lägga fram det här förslaget. Inom centern däremot börjar man nu få kalla fötter. Man är litet orolig för vad det är man ger sig in på. I gårdagens och i dagens intervjuer har man sagt att detta bara är en budget för ett år framöver – sedan skall man tänka om. Men hur är det egentligen, Karin Israelsson, har det någon praktisk betydelse om centern tänker om efter ett år – om det nu skulle gå så illa att vi får en borgerlig regering? Det är nämligen ett vallöfte från borgarna att omedelbart försämra sjukförsäkringen. Det är en av de första åtgärderna som de skall vidta. Om sedan centern efter ett år ångrar sig, kommer det då, när systemet redan har införts, att ha någon praktisk betydelse? Jag tvivlar på det.

Genom denna debatt, där centern börjar vackla och moderaterna med bravur och stolthet för fram förslagen, har folkpartiet kommit litet grand i skymundan. Men jag tycker att det är viktigt att vi gör klart att det är ett enigt borgerligt förslag, som hela folkpartiet står bakom.

Det vore intressant att få veta om det finns en borgerlig enighet bakom moderaternas uttalanden i övrigt. Jag skulle här vilja citera fru talmannen från den allmänpolitiska debatten, där hon i en diskussion med socialministern förklarade hur försämringarna i sjukförsäkringssystemet skulle slå. Socialministern anförde nämligen att det är en tvångslag som borgarna talar för, dvs. en lag som i första hand skulle drabba privatanställda arbetare. Men då sade Ingegerd Troedsson:

"Gör man som vi föreslagit, innebär det inte att de offentliganställda sitter i orubbat bo. Självfallet är det en regerings skyldighet att i så fall se till att det genom avtalsförhandlingar blir likartade förhållanden – en kraftfull regerings skyldighet, skulle jag kanske säga."

Vad säger centern och folkpartiet om detta? Är ni beredda att i en kommande borgerlig regering medverka till att stifta tvångslagar som river

upp möjligheten för fackföreningarna att genom avtal förbättra sina villkor? Är ni eniga om det inom centern, och ställer också folkpartiet sig bakom detta? Ni har sagt att ni skall ge klara besked före valet, och detta är en viktig fråga. Det finns över en miljon offentliganställda som vill ha besked om huruvida en borgerlig regering kommer att stifta tvångslagar.

Det är inte bara förslag av denna typ, som syftar till en klasslagstiftning, som i detta betänkande förs fram i reservationerna från de borgerliga. Även andra försämringar föreslås.

Höjda avgifter inom vården är ett exempel. I dag kostar ett läkarbesök 50 kr. Moderaterna vill omedelbart höja till 60 kr. – centern likaså. Folkpartiet går ett steg längre och tycker att ett läkarbesök skall kosta 65 kr.

När den s. k. sjukronan infördes i början av 1970-talet skedde det för att man skulle få en låg och fast kostnad som inte skulle göra det ekonomiskt oöverstigligt för vanliga människor att söka vård. Det var målsättningen med sjukronan. Den har sedan så att säga fördubblat sig själv, eftersom vi i dag har en avgift på 50 kr.

Vi inom vpk anser att vårdkostnaderna nu har blivit så höga igen att det finns skäl att misstänka att de kan vara ett hinder för många människor att söka vård. För läkarbesök, hämtning av medicin på recept och en eventuell sjukresa får man i dag själv betala 130 kr. De borgerliga vill alltså ytterligare höja dessa avgifter.

Vår principiella inställning till avgifter inom sjukvården är att hälso- och sjukvården på sikt skall vara avgiftsfri för den enskilde och betalas över skattsedeln. Men till dess att vi kan få en sådan reform måste högkostnadsskyddet förbättras. Det kan ske antingen genom en sänkning av antalet besök som kvalificerar för avgiftsfrihet, eller också genom en förlängning av den tid under vilken beöken skall äga rum. Vi kan tänka oss de två vägarna. Dessutom skall, vilket är mycket viktigt, även kostnaderna för sjukresorna omfattas av högkostnadsskyddet. Detta, fru talman, tar vi upp i reservation 6.

Jag vill även påpeka att detta högkostnadsskydd inte fungerar lika över landet. I Kopparbergs län t. ex. är man efter 8 besök kvalificerad för fri vård, medan det här i Stockholm krävs 15 besök. Jag har för mig att det i sjukvårdslagen står att det skall vara en vård på lika villkor för alla. Skall man betala olika mycket, kan man knappast tala om lika villkor.

Vi har till detta betänkande också fogat en reservation, som rör deltids- och delårsarbetandes sjukpenning. Vårt krav på en rättvis sjukersättning till deltidsarbetande avstyrks med motiveringen att arbetsmarknadens parter, LO och SAF, har enats om en utredning, som skall se över de orättvisor som råder inom sjukförsäkringen.

Den planerade utredningen löser emellertid inte alla problem med de orättvisa sjukersättningarna. De studerande ställs ju utanför denna utredning. Nu har det också tillkommit en grupp med anledning av de ändrade regler som har införts i år för försäkrade med särskilt vuxenstudiestöd. Om de blir sjuka t. ex. på sommaren, när de arbetar och har full sysselsättning, får de alltså inte full sjukersättning utan en väldigt dålig ersättning. Den som en

sommarmånad tjänar 8 000–9 000 kr. får med nuvarande bestämmelser ungefär 25 kr. om dagen vid sjukdom. Detta är någonting som omedelbart måste rättas till. Jag yrkar därför, fru talman, bifall till reservation 11, som tar upp just denna sak.

Anf. 36 SVEN ASPLING (s):

Fru talman! Jag skall uppehålla mig vid reservationerna 1–6 som rör frågor om sjukvårdsersättning. Börje Nilsson kommer att behandla övriga reservationer som rör frågor om sjukpenning.

Vad moderaternas krav på systemförändringar i verkligheten skulle innebära ger de moderata reservationerna i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 20 en klar anvisning om. I många avseenden är deras reservationer avslöjande. Genom dem får vi en klarare bild av det system som man eftersträvar då det gäller utformningen av den sociala tryggheten. Ett förverkligande av de förslag som man nu presenterar skulle innebära att vi snabbt avlägsnade oss från den "svenska modellen", dvs. från det sociala trygghetssystem som vi har byggt upp och som vilar på grundprinciperna om solidaritet, trygghet och likställdhet. Moderaterna syftar till ett helt annat system, ja, ett annat samhälle. Moderaterna sätter in sina attacker mot hela folkhemstanken samma år som vi firar 100-årsminnet av Per Albin Hanssons födelse – folkhemmets grundare.

Uppenbart har Amerikas privatiserade och kommersialiserade system på försäkrings- och sjukvårdssidan i långa stycken stått modell för moderaterna. Det är tydligt att man syftar till ett system, där den generella välfärdspolitiken överges och ersätts med sociala förmåner som är kopplade till inkomststreck och en närgången inkomstprövning, där medborgare delas upp i svaga och starka, i sämre och bättre. Om vederbörande sedan har råd och möjighet får det sociala trygghetsbehovet tillgodoses genom egna och ofta dyra privata försäkringar.

I väsentliga delar skall exempelvis sjukvården privatiseras. Folkpartiet, som tycks bli alltmera följsamt till moderaternas nyliberala idéer, följer även här moderaterna i spåren.

Man anser att den öppna vården utanför sjukhusen man skall ske genom privatpraktiserande vårdgivare, vilket väl bl. a. måste innebära en privatisering av våra vårdcentraler.

Moderaterna motsatte sig som bekant den allmänna sjukförsäkringens införande 1955. Nu passar det dem att använda denna en gång så illa omtyckta reform för finansiering av olika privatiseringsobjekt på vårdområdet och i sina attacker på den offentliga sektorn och dess skattefinansiering. Man kräver att försäkringen skall ersätta en väsentligt större del av sjukvårdskostnaderna, jämfört med vad som nu är fallet, och på sikt ersätta landstingsskatten som den främsta finansieringskällan för hälso- och sjukvården. Om man inte visste det förut, får man här bekräftelse på att moderaterna mer eller mindre vill avskaffa landstingen. I varje fall skall landstingen bli av med alla uppgifter utom sjukvården. Men där det går skall tydligen även sjukvården föras över till annan huvudman. Därmed avses,

såvitt man kan förstå, privatföretag. Det här tricket att döpa om landstingsskatten till sjukvårdsförsäkring har säkerligen en speciell bevekelsegrund. Därmed öppnar man också dörrarna för bl. a. privata tilläggsförsäkringar. Man söker bokstavligen föra folk bakom ljuset om vad det egentligen gäller genom att tala om behovet av konkurrens, den enskildes valfrihet etc. Att det är frågan om en annan och för det stora flertalet människor sämre sjukvård talar man tyst om.

Den svenska socialpolitiken, som med rätta ofta tilldragit sig uppmärksamhet och beundran långt utanför våra gränser, har byggts upp på några grundläggande och utomordentligt viktiga principer om solidaritet och likställdhet. Vi möter detta i vår lagstiftning och i utformningen av reformerna. Vi har en *allmän* folkpension och en *allmän* tilläggspension. Vi har en *allmän* sjukförsäkring, en *allmän* föräldraförsäkring och en *allmän* tandvårdsförsäkring. Vi har *allmänna* barnbidrag, för att nu nämna en del av de reformer som ingår som viktiga delar i den trygghetsskapande välfärdspolitiken. Uppbyggnaden av dessa socialpolitiska reformer är grundade på principen att de skall omfatta alla medborgare. Därför är och förblir vår huvudlinje att alla barnfamiljer skall ha barnbidrag, alla gamla pension, alla skall ha tillgång till samma kvalificerade sjukvård och utbildning. Vårt försvar för den generella välfärdspolitiken är ytterst ett försvar för principen att det vi tillsammans arbetat ihop, det skall också komma alla till del.

Den s. k. Dagmarreformen tycks inte lämna moderaterna någon ro. Även i denna fråga följer folkpartiet moderaterna i spåren. Vi har hört det här i dag, nu vill moderaterna att "Dagmarsystemet" snabbt skall avvecklas, trots att det föreligger en överenskommelse mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om finansieringen av hälso- och sjukvården i detta avseende för åren 1985 och 1986, en överenskommelse som riksdagen ställt sig bakom.

Socialförsäkringsutskottet understryker nu liksom tidigare att reformen ligger i linje med strävandena att med försäkringsmedel bättre fördela och förstärka utbudet av den öppna vården och att det bör kunna medverka till att den nya hälso- och sjukvårdslagens målsättning om en god hälso- och sjukvård för alla medborgare på lika villkor skall kunna uppfyllas och samtidigt underlätta sjukvårdshuvudmännens planering av vården. Eftersom sjukvårdshuvudmännen har det övergripande ansvaret för befolkningens hälso- och sjukvård, anser utskottet det både riktigt och rimligt att sjukvårdshuvudmännen också har ett inflytande över hur de trots allt begränsade ekonomiska och personella resurserna fördelas, såväl mellan de olika sjukvårdshuvudmännen som inom deras resp. geografiska områden. Utskottet framhåller vidare att det fria läkarvalet i verkligheten är förbehållet patienterna i vissa storstadsområden, eftersom den offentliga vården i dessa områden har god tillgång på läkare och det övervägande antalet privatpraktiker etablerar sig där. Genom att resurserna styrs jämnare över hela landet kan ett fritt läkarval på sikt bli en realitet även för den övriga befolkningen.

Ett argument som ofta upprepas av moderaterna är att sjukvården skall bli billigare för försäkringen med en fri konkurrens mellan offentlig och privat

vård. Låt mig då erinra om att Dagmarreformen innebär att ersättningsbeloppen från försäkringen för åren 1985 och 1986 bestämts i förväg och ligger på samma nivå som för år 1984. Den tidigare fortgående utgiftsökningen för försäkringen när det gäller sjukvården har sålunda bromsats, och i realiteten sker en fortlöpande besparing inom sjukförsäkringen. I ett prestationsrelaterat system är det däremot fritt fram för såväl sjukvårdshuvudmännen som privata vårdgivare att rekvirera försäkringsersättning för den vård man gett, utan att någon prövning sker av om försäkringsersättningarna fördelas rättvist mellan medborgarna eller används på ett ekonomiskt försvarbart sätt.

Eftersom jag har svårt att tro att moderaterna med sina besparingskrav inom sjukförsäkringen åter skulle vilja ha en ohämmad och okontrollerad ökning av sjukvårdskostnaderna inom försäkringen, måste konsekvenserna av deras krav på fri etablering för t. ex. fritidspraktiker, ökad privatisering och höjda taxor för privatläkarna bli att den offentliga vården får kraftigt minskade ersättningar från försäkringen och att storstadsområdenas redan stora läkartäthet ökar, med de problem detta medför när det gäller att få läkare till glesbygden.

Fru talman! Det skorrar falskt och är i sak felaktigt när man söker göra gällande att man genom en ökad privatisering och en s. k. fri konkurrens både skulle kunna uppnå samhällsekonomiska besparingar och lösa grundläggande sjukvårdsproblem.

Det är genom samhällets aktiva insatser vi har kunnat bygga upp en hälso- och sjukvård som kommit att inta en ledande ställning i världen – en hälso- och sjukvård som dessutom genom omfattande sociala reformer kunnat ställas till allas förfogande på likvärdiga villkor. Det är dessa värden vi har anledning att slå vakt om! Detta har också skett genom den stora uppslutning Dagmarreformen fått här i riksdagen.

När man lyssnar till moderaternas allt annat än sakliga kritik av Dagmarreformen får man en känsla av att det närmast är fråga om en partsinlaga från Läkarförbundet. Mot den bakgrunden kan det ibland finnas anledning påpeka att försäkringen i första hand är till för patienterna och inte för läkarna. Bakom Dagmarreformen står en bred riksdagsmajoritet. Moderaterna och folkpartiet har förblivit ensamma i sina attacker på reformen. Jag yrkar avslag på reservationerna 1, 2 och 4 och bifall till utskottets hemställan i motsvarande delar.

Reservation nr 3 gäller slopad etableringsbegränsning för tandläkare, en fråga som debatterades så sent som i december i fjol i denna kammare. Riksdagen beslöt då att etableringsbegränsningen skulle vara kvar även under år 1985. Något nytt har inte tillkommit i frågan, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan även på denna punkt.

I reservationerna 5 och 6 ställs krav på ett förbättrat högkostnadsskydd. Eftersom överväganden pågår inom regeringskansliet om att överföra det ekonomiska ansvaret för sjukresorna till sjukvårdshuvudmännen fr. o. m. nästa år anser utskottet – liksom tidigare – att den pågående beredningen bör avvaktas innan riksdagen uttalar sig för någon bestämd lösning på problemet

med höga sjukresekostnader. När det gäller övriga önskade förbättringar av högkostnadsskyddet vill utskottet avvakta den uppföljning och utvärdering av de olika läkemedelsförmånerna som riksförsäkringsverket och socialstyrelsen håller på med. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan även på dessa punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 37 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Få ledamöter, om ens någon, i denna kammare kan mer om svensk sjukförsäkring än Sven Aspling. Jag är därför litet undrande över att Sven Aspling inte tycks se de stora brister som i dag finns i den sjukförsäkring som han själv på goda grunder är så hårt knuten vid.

Sven Aspling talar om att vi moderater i fråga om den del som gäller sjukvårdsersättning föreslår systemförändringar som är så långt gående att det handlar om att rasera folkhemmet och välfärdsstaten. Det kan inte gälla den tia med vilken vi vill höja läkarbesökskostnaden – man kan ha vilken uppfattning man vill om 10 kr., men inte är det skillnaden mellan att bevara och att rasera folkhemmet – utan det måste gälla de större frågorna. Kan t. ex. detta att hävda att vi skall ha en livsvarig sjukvårdsförsäkring, som gäller oss alla fram till den dag vi dör, vara en försämring av sjukförsäkringen jämfört med vad som nu gäller som är så allvarlig att vi därmed raserar folkhemmet och tryggheten?

Sven Aspling tycks fortfarande tro att vi är ute efter att privatisera hela systemet. Vi har sagt att vi vill ha mycket större utrymme för privata initiativ i produktionen av vård. Jag använde dock en stor del av mitt första anförande till att understryka att när det gäller betalningen, finansieringen, är det en allmän, obligatorisk sjukförsäkring som vi vill göra bättre, inte en privat.

Det fria läkarvalet är i dag, säger Sven Aspling, förbehållet patienter i storstadsområden. I viss utsträckning var det så tills Dagmar trädde i kraft – då blev det ytterligare en inskränkning. Nu är det fria läkarvalet förbehållet patienter i storstadsområden som har gott om pengar och har råd att betala fritidspraktikern utan stöd av sjukförsäkringen. Kan det vara ett framsteg?

Dagmarreformen lämnar inte moderaterna någon ro, säger Sven Aspling. Nej, det gör den inte. Men det är inte det värsta, för vi kan leva med oron. Den lämnar emellertid inte patienterna någon ro, och det är värre.

Dagmarreformen har medfört alla de nackdelar som vi förutspådde när den infördes, och dessutom ytterligare en del därtill. Vi håller med om, Sven Aspling, att en sjukförsäkring värd namnet skall omfatta alla människor på så lika villkor som möjligt. Kan man då säga att det är någon vinst, när läkartätheten i Stockholm genom Dagmarreformen ökar med 30 läkare i år? Ytterligare 30 läkare anställs, och varenda fritidspraktiker som fanns här förut är kvar – de flyttar inte ut på landet, därför att de inte får vara fritidspraktiker längre. Det är likadant i övriga storstadsområden.

Kan man säga att detta är en reform som syftar till allas bästa, när resurserna tunnas ut för dem som redan har de sämsta resurserna?

Anf. 38 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller den slopade etableringsbegränsningen för tandläkare påstår Sven Aspling att det inte har framkommit något nytt efter det att vi i höstas debatterade frågan och fattade beslut och att situationen åtminstone inte har förändrats så att det i dag råder tandläkarbrist. Tvärtom finns ingen tandläkarbrist i dag och behov av en etableringskontroll saknas. Inom centern ser vi det som nödvändigt att nu slopa etaberingsbegränsningen, eftersom den inte alls haft den effekt som den var tänkt att ha när den infördes. Jag antar att Barbro Nilsson i Visby kommer att ta upp detta ytterligare i sitt anförande, eftersom det ligger henne varmt om hjärtat.

När det gäller reservation 5 om ett förbättrat högkostnadsskydd vill jag framhålla att det inte bara är den beredning som nu sitter som har studerat denna fråga. Det finns en utredning från 1981, Sjukresor – Samordning och förenkling, som har tagit upp konkreta förslag för att förbättra för de människor som i dag har höga kostnader för sina sjukresor. Vi ser i centern detta som nödvändigt, eftersom det är svaga och redan hårt utsatta grupper som drabbas. Det kommer också att dra ut långt på tiden om vi skall avvakta de försök som pågår i Malmöhus och Norrbottens län och som egentligen inte har denna inriktning utan handlar om andra saker. Därför har vi reserverat oss till förmån för motionerna med detta syfte.

Anf. 39 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Fru talman! Jag anser att det är helt fel uttryckt av utskottets ordförande Sven Aspling när han säger att vi vill privatisera vårdcentralerna. Det är inte på något sätt detta det handlar om. Det handlar om att vi vill ha en komplettering till det som i dag finns på den allmänna sidan. Det måste väl vara bättre för den enskilda människan att själv kunna få välja läkare. Jag tror att vi kan få otroligt många synpunkter på just detta. Många människor har vänt sig till privata läkare i flera år och känner en trygghet i detta, och framför allt kan de få en snabb behandling. Det är det vi vill, och det är det vi stöttar tillsammans.

Vem som följer vem i spåren kan nog inte någon annan än vi själva avgöra. Vi är två partier som i många avseenden har olika åsikter, men i just i denna fråga anser vi detsamma, och då tycker jag att vi har full rätt att föra fram våra åsikter utan att behöva bli jämförda med varandra. Men jag antar att ni gör likadant på den socialistiska sidan. Efter det påstående som Sven Aspling gjorde börjar jag förstå varför vpk röstar så mycket tillsammans med socialdemokraterna. De styrs kanske till detta.

Anf. 40 MARGÓ INGVARDSSON (vpk) replik:

Fru talman! I mitt anförande ställde jag en fråga till centern och folkpartiet, eftersom båda partierna har gjort det till något av en moralisk fråga att ge besked före valet. Jag frågade om centern och folkpartiet är överens med moderaterna om att lagstiftningsvägen förbjuda offentliganställda att genom avtal försäkra ---

Anf. 41 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Den medgivna repliken gäller Sven Asplings anförande, inte övriga ledamöters anföranden.

Anf. 42 SVEN ASPLING (s) replik:

Fru talman! Jag vill gärna använda de här minuterna till att i varje fall försöka sprida litet upplysning till herr Carlshamre och Kenth Skårvik.

Debatten om de offentliganställda läkarnas fritidspraktik har i många avseenden kommit att bli våldsamt överdriven. Det gäller ju en begränsad verksamhet som är av tämligen marginell betydelse när det gäller allmänhetens tillgång till läkare. Moderaterna söker använda dessa låt mig säga extraknäckande läkare som ett slagträ i den propaganda som syftar till att rasera den offentliga sjukvården. Därmed går de också emot grundtankarna i hälso- och sjukvårdslagen (HSL), detta trots att hälso- och sjukvårdslagen infördes av en borgerlig regering och, som man trodde, med moderaternas stöd. Dagmaröverenskommelsen är en logisk följd av HSL:s grundläggande stadgande att landstingen har ansvaret för att medborgarna får en god sjukvård.

Beslutet om att landstingsanställda läkare inte får driva fritidspraktik med försäkringens stöd har ju upprört moderater och folkpartister. Låt mig därför påpeka att före 1975 hade inte fritidspraktikerna någon rätt att vara anslutna till den allmänna försäkringen. Man kan fråga sig om det inte fanns någon allmän försäkring då.

Försäkringsvillkoren kan ändras, låt mig påpeka det, utan att försäkringen för den skull upphör att gälla. Vi har exempelvis haft en samhällelig kontroll av anslutningsrätten för tandläkare en längre tid, och vi har diskuterat frågan här utan att någon har påstått att försäkringen har upphört. Vi har haft schablonersättningar inom försäkringen för t. ex. handikapphjälpmedel, ambulanstransporter, etc. Att fritidspraktiker får sin ersättning av landstingen är heller inte märkligt. På liknande sätt är det ju på arbetsmarknaden i övrigt.

Moderaternas primära intresse är uppenbart att slå vakt om läkarkårens ekonomiska intressen i sammanhanget. Egentligen vill moderaterna rasera grunderna för hälso- och sjukvårdslagen genom att bokstavligen ifrågasätta landstingens existens. Man vill helt bryta upp överenskommelsen mellan staten och landstingen. I klartext betyder det här att arvodena till privatpraktiserande läkare också måste höjas. Det är nog en av de få grupper som jag tror moderaterna vill ge förbättringar.

Jag får, fru talman, återkomma till några av Carlshamres synpunkter på försäkringen – de skall inte stå oemotsagda. Detta får jag ta i nästa replik.

Anf. 43 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Menar Sven Aspling att fram till den 1 januari 1985 hade landstingen inte möjlighet att leva upp till sitt ansvar att erbjuda god sjukvård? Det är vad han säger, att först med Dagmarreformen blev det möjligt för landstingen att efterleva hälso- och sjukvårdslagens bestämmelser

om ansvar för landstingen att erbjuda alla en god sjukvård.

Men det kan ju ändå inte vara så. Det är riktigt att vi hade några fritidspraktiker inom försäkringens ram förrän i mitten på 70-talet. Då fick vi dem. De visade sig fylla ett mycket stort behov, de blev mycket omtyckta, de blev mycket efterfrågade och de blev fler och fler. Det var just när man fann att de blev fler och fler – att allt fler människor sökte sig till denna form av läkarvård – som man ansåg det nödvändigt att i monopolets namn stoppa dem.

Det är märkeligt att man kan dra så väldigt långt gående slutsatser ibland – och ibland inga alls. Kan det verkligen vara så, att Sven Aspling menar att den sjukvårdsförsäkring vi har i dag, utan några förändringar och förbättringar, är den bästa vi kan få? Är Sven Aspling medveten om att när det går människor på gatan och demonstrerar emot att de förlorar pengar på sjukförsäkringen, så är det till allra största delen mot den i dag gällande sjukförsäkringen, inte mot moderata ändringsförslag, som de demonstrerar? De vet kanske inte ens om att ifall de förlorar 1 260 kr. om dagen brutto före skatt, så är 900 kr. av dessa 1 260 kr. beroende på dagens regler, som Sven Aspling och hans parti har infört.

När det är på det sättet att människor måste ut och demonstrera därför att vi har en dålig sjukförsäkring – en i dag dålig sjukförsäkring – kan det då verkligen vara så, att det inte finns anledning att diskutera några som helst förändringar, några som helst förbättringar i det system som ändå har levt sedan 1940-talets mitt i sina grunddrag?

Sedan skall vi kanske komma ihåg – jag har haft anledning att erinra om det en gång tidigare i en sådan här diskussion – att vi faktiskt fick vara utan sjukförsäkring under ett år, av statsfinansiella skäl. Redan när man fattade beslut om sjukförsäkringen sköt man upp ikraftträdandet fem år, varefter man på socialdemokratiskt förslag sköt upp den ett år till, därför att statens finanser inte medgav införande av en allmän sjukförsäkring vid det tillfället. Vi kan hamna där igen – att man inte kan hålla landet, hålla folket, med en allmän sjukförsäkring på grund av att ekonomin har tillåtits bryta samman. Ur den synpunkten är det viktigaste vi kan göra för att få sjukförsäkringen bättre och starkare just att räta upp landets trassliga och dåliga ekonomi.

Det är alltså ett skydd för själva trygghetssystemet att bl. a. genom besparingar försöka få ekonomin att uthålligt kunna bära de här trygghetssystemen.

Anf. 44 SVEN ASPLING (s) replik:

Fru talman! Jag har redan meddelat att Börje Nilsson kommer att mera ingående ta upp frågan om sjukpenningen. Men låt mig säga ett par ord.

Det skorrar falskt igen, när man hör en moderat som Carlshamre stå och lovorda sjukförsäkringen, och när han liksom känner det så att han vårdar sig om den. Vi har förbättrat sjukförsäkringen steg för steg under årens lopp.

Jag kan försäkra herr Carlshamre att vi naturligtvis också kommer att kunna finna lösningar på de problem som kvarstår – det gäller bl. a. deltidsarbetande och skiftarbetande. Herr Carlshamre är vice ordförande i

utskottet. Jag rekommenderar honom att läsa i sitt eget utskottsbetänkande. Vi har ju tagit upp frågorna.

Sedan vill jag påpeka att det finns grundprinciper i sjukförsäkringen som är helt avgörande, t. ex. principen om inkomstbortfall. När herr Carlshamre talar om att det skall vara livsvarig försäkring osv., så är det egentligen att föra folk bakom ljuset. Men jag skall inte ta upp den frågan.

Jag återkommer till sjukvårdssidan. Låt mig bara få säga att en viktig uppgift för Dagmarreformen var ju att avlösa det tidigare prestationsrelaterade ersättningssystemet med ett system som bättre är anpassat till patienternas behov av vård. Vi vet av erfarenhet att vårdutnyttjandet är i hög grad relaterat till tillgängliga vårdresurser och till vårdbehovet. Ett fortsatt prestationsrelaterat system skulle alltså utifrån ett behovsperspektiv ha bidragit till att förstärka de regionala obalanserna. Det ville vi inte vara med om.

Det har ju under en lång följd av år varit lätt att rekrytera läkare till storstadslandstingen, medan det är många vakanser och hög omsättning på mindre orter och i glesbygden – det behöver inte bara gälla Norrbotten eller Norrland. Jag skulle gärna vilja rekommendera både Nils Carlshamre och Kenth Skårvik att ta en tripp till Värmland, till min egen hemstad Filipstad, till Hagfors etc. Det ger en bild av problemet.

Den här snedfördelningen har ju förstärkts av att privatläkarna också etablerat sig så starkt främst i storstäderna – 0,4 % av dem i Norrbotten, 36 % i Stockholm. Till detta kommer att fritidspraktikerna är lika snett fördelade – 0,6 % av dem i Norrbotten, 28,5 % i Stockholm. Ett faktum som vi hade att utgå från var också att de regionala skillnaderna ökat på senare år, samtidigt som den nya hälso- och sjukvårdslagen förutsätter att vi går mot en bättre balans.

Detta var ju frågor som låg till grund för Dagmarreformen. Låt oss vänta, herr Carlshamre, tills vi får tillfälle att både följa upp reformen och analysera den – det var ju meningen. Då tror jag att herr Carlshamre skall finna att den har betytt – och kommer att betyda – ofantligt mycket för utvecklingen av en rättvis hälso- och sjukvård ute i bygderna.

Anf. 45 BÖRJE NILSSON (s):

Fru talman! De borgerliga partierna riktar på nytt ett angrepp mot sjukförsäkringen och därmed mot den sociala och ekonomiska tryggheten för människorna. Våren 1982 föreslog den borgerliga regeringen införande av karensdagar, sänkt sjukersättning och försämrade pensioner, vilket väckte kraftiga reaktioner hos allmänheten. Vi hade också en omfattande debatt i riksdagen om de här tingen. Den borgerliga majoriteten drev dock igenom sina förslag, vilka hade inneburit, om de gällt i dag, väsentligt försämrade villkor i sjukförsäkringen. För pensionärerna hade de inneburit lägre pensioner – mellan 2 000 och 3 000 kr. lägre. Det är värt att uppmärksamma i dag.

Vi socialdemokrater redovisade vid det tillfället ett budgetförslag, som gav utrymme för bevarad sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring, värdesäkra

pensioner och höjda barnbidrag, samtidigt som budgetunderskottet skulle minska. Redan då visade vi att vi har råd att bevara den sociala tryggheten, om vi låter rättvisa och solidaritet avgöra var besparingarna skall ske.

Efter det socialdemokratiska segervalet 1982 upphävde vi i allt väsentligt de borgerliga försämringarna, vilket innebär att sjuka, handikappade, arbetslösa och pensionärer har fått tillbaka sin standard, frånsett devalveringseffekten som alla har fått bära.

De borgerliga partierna med moderaterna i spetsen återkommer nu med sina förslag om försämringar av sjukförsäkringen. Ingenting har de lärt av den uppslitande striden från 1982. Genomförs dessa försämringar får de kännbara effekter för de försäkrade genom att sjukpenningen sänks till 60 resp. 80 %. Det slår naturligtvis oerhört hårt mot de människor som lever på marginalen. Det är fråga om märkbara förändringar. Här kan vi konstatera att centerpartiet har hoppat på den moderata vagnen.

Centerpartiets motion och även reservation i socialförsäkringsutskottet har skapat förvirring och oro i centerleden. Det senaste beskedet från centerpartiet är tydligen att man håller fast vid försämringen av sjukpenningen. Reaktionerna kommer naturligtvis inte att utebli. Centerpartiet ställer upp för den moderata fördelningspolitiken. Det är ett konstaterande som vi kan göra i debatten. Det är beklämmande att centerpartiet har intagit denna ståndpunkt, dvs. att man har valt den konservativa vägen. Reaktionerna kommer helt uppenbart att växa ute i landet mot sådana här tendenser.

I förmiddags uppvaktade 300 byggnadsarbetare bara från innerstaden företrädare för de borgerliga partierna. De protesterade kraftigt mot vad som nu sker och krävde rättvisa och trygghet. Det är klart att sådant borde ge de borgerliga partierna en tankeställare, men det är väl att hoppas för mycket.

Vi socialdemokrater motsätter oss varje attack mot den svenska välfärden. Sjukförsäkringen, som vi i dag behandlar, är till för att skydda människor från att utöver en dålig hälsa också få en förstörd ekonomi. Avsikten är alltså att man skall ha råd att söka vård eller att stanna hemma när man blir sjuk, så att man snabbare och säkrare får tillbaka sin hälsa och arbetsförmåga. Det är motivet bakom sjukförsäkringen och det överger vi inte.

Många människor är beroende av den trygghet som vi har byggt upp i landet. En del drabbas emellanåt av diverse akuta åkommor, medan andra lider av kroniska sjukdomar. Vissa sådana sjukdomar medför långvariga sjukperioder, medan andra sjukdomar medför upprepade korta sjukledigheter. För astmatiker, diabetiker, hjärt- och kärlsjuka, epileptiker, njursjuka eller för personer som drabbats av arbetsskador skiftar sjukdomsperioden. Gemensamt för alla finns sjukförsäkringen som en god trygghet. Det tycker vi är viktigt i ett samhälle som vårt.

De borgerliga förslagen till försämringar slår olika för människor och drabbar främst dem som arbetar i dålig miljö eller har svag hälsa. Det är en åtgärd som i första hand är direkt riktad mot arbetstagarna inom LO-kollektivet. Tjänstemannagrupperna har som bekant förmåner i form av sjuklön inskrivna i sina avtal och berörs inte vid det här tillfället av de borgerliga partiernas förslag.

Debatten i dag handlar naturligtvis inte bara om sjukförsäkringen utan om väsentligt mycket mer. Den handlar om grundläggande ting i det svenska samhället. I den moderata motionen 1984/85:452 med Ulf Adelsohn i spetsen talar man om att en systemförändring skall genomföras. Även Sven Aspling har varit inne på den frågan. Det innebär i förlängningen ett grundskott mot den svenska välfärden.

Vi kan bara se inledningen ännu, men vad man syftar till kan ju var och en förstå. Den offentliga sektorn skall pressas tillbaka. Vård, omsorg och trygghet skall säljas ut på aktiemarknaden. Det är verkligheten i moderaternas värld, där centern och folkpartiet ställer upp för de moderaterna idéerna. Därmed skulle viktiga delar av det som samhället i dag står för kopplas bort från det demokratiska beslutsfältet.

I moderaternas tal och program framträder allt tydligare bilden av ett återtåg till det gamla klassamhället. Försäkringar privatiseras och självrisker höjs. Det är inskrivet i program och motioner. Vård, omsorg och utbildning skiktas efter klass och betalningsförmåga. Det blir konsekvensen.

Detta kallar moderaterna för ökad frihet för människorna. Jag tycker att det är att bruka våld på ett sådant fint begrepp som frihet.

De borgerliga partierna lämnar inte något område orört. Man föreslår t. ex. i motioner att statsbidrag till färdtjänst, driften av särskolor och hem för vård eller boende skall avvecklas eller reduceras. Debatten handlar också om detta, och det är överraskande att de borgerliga partierna ger sig på samhällets stödåtgärder på de här områdena.

De människor det här handlar om behöver naturligtvis samhällets hjälp i väldigt många former för att klara sitt dagliga liv. Färdtjänsten är t. ex. viktig för många rörelsehindrade för att de skall kunna komma ut i samhället. Moderaterna unnar dem tydligen inte den möjligheten. Man slår ner på särskolor och vårdhem.

Det vi har byggt upp i form av service, hjälp och bidrag har betraktats som medborgerliga rättigheter. Dessa vill nu de borgerliga partierna beskära. Jag tycker att det är en rå och kall inställning till andra människor som växer fram genom den moderata propagandan, och jag är övertygad om att den skrämmer väldigt många människor i vårt samhälle.

Försämringarna i de sociala villkoren måste ske med hänsyn till det stora budgetunderskottet och med hänsyn till samhällsekonomin, säger Nils Carlshamre och andra. Omtanken om budgetunderskottet kunde ju de borgerliga ha känt under sina regeringsår, då de skapade den ekonomiska krisen.

Nej, besparingarna i sjukförsäkringen, i färdtjänsten och på många andra områden skall inte användas för att betala av på statsskulden, utan de skall användas för att genomföra skattesänkningar, främst för förmögna grupper. Det är ju sanningen. Skattesänkningarna blir obetydliga för låginkomsttagare och människor med normala inkomster, men sedan ökar de efter hand och uppgår i högre inkomstlägen till rejäla belopp.

De borgerliga partierna angriper de beräkningar som vi har gått ut med. Jag vill säga att beräkningarna är riktiga – vad man kommer fram till beror ju

på vilken inkomst man utgår ifrån. Men det intressanta är naturligtvis inriktningen i allt detta, den totala effekten av det som de borgerliga föreslår på den sociala sidan och i fråga om skatterna.

Det är försämringar i sjukförsäkringen, höjning av avgiften till arbetslöshetskassan, slopande av skattereduktionen för fackföreningsavgiften, höjda hyror osv. Deras förslag innebär vidare att avgifter måste höjas i den kommunala verksamheten, för kommunerna får också mindre pengar. Det är den totala effekten man måste se till, och den blir betydande för stora delar av vårt folk. Det innebär ju att vanliga inkomsttagare får försämringar i den sociala tryggheten liksom avgiftshöjningar och skattehöjningar på flera tusen kronor, medan höginkomsttagare, förmögenhetsägare och liknande får generösa skattesänkningar. Detta är verkligheten, och den kan man inte bestrida. Det är den totala effekten av de borgerliga förslagen, där moderaterna går i täten. Löntagarna skall klämmas åt och de rika och välbeställda gynnas, liksom under den borgerliga regeringsperioden, liksom när vi diskuterade sjukförsäkring och pensioner 1982. Det är en djupt orättfärdig politik, som socialdemokraterna med all kraft bekämpar.

Att sörja för den sociala tryggheten är en av arbetarrörelsens viktigaste uppgifter. För stora grupper kom också det målmedvetna reformarbetet under många år att innebära trygghet i vardagen och frigörelse från ekonomiska bekymmer vid sjukdom och handikapp och på ålderdomen. I begreppet välfärdssamhället, som står för trygghet och säkerhet för medborgarna, ligger också någonting annat, nämligen ett slags gemenskap, symboliserande solidaritet, hänsyn och medkänsla människor emellan. Detta är en god grund att stå på i samhällsarbetet, och den ställer också socialdemokratin upp på.

Fru talman! Jag har i allt väsentligt uppehållit mig vid de borgerliga reservationerna om sänkt kompensation inom sjukförsäkringen. Detta är naturligtvis den allra viktigaste frågan i det betänkande vi nu behandlar. Där finns emellertid också en annan viktig fråga, nämligen kompensationsnivån för deltids- och delårsarbetande, som har tagits upp i tre reservationer. På den punkten har utskottet under tidigare år skrivit mycket kraftfullt om att en lösning måste åstadkommas för den här gruppen. Det är utan tvivel en besvärlig fråga. Detta önskemål om förbättringar inom sjukförsäkringen måste åtgärdas, och det ställer alltså utskottet upp på.

I årets betänkande redovisas en öppning i frågan, och den går ut på att parterna på arbetsmarknaden är ense om att gemensamt och i kontakt med statsmakterna utreda nuvarande sjukersättningssystem i syfte att nå likvärdiga villkor för olika kategorier anställda, däribland deltidsanställda. Man säger också att arbetet måste vara avslutat i oktober 1985. Det kommer alltså mycket snart att föreläggas oss ett förslag, och enligt utskottets mening är det viktigt att denna tidplan hålls och att frågan löses.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan.

Anf. 46 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Detta var något av en spänd förväntans upplösning i nästan intet. Här har utskottets värderade ordförande två gånger aviserat att Börje Nilsson skulle tala om sjukpenningförsäkringen. Så kommer han upp och talar i 15 minuter, varav en och en halv minut om sjukpenningförsäkringen och 13 och en halv minut om helt andra ting, som över huvud taget icke behandlas i dag, varefter han avslutar med osanningen att han i huvudsak har uppehållit sig vid sjukpenningförsäkringen. Han talar om folkpensioner, han talar om färdtjänst, han talar om hemtjänst och jag vet inte om vad som alls inte hör hit.

Dessutom polemiserar han mot förslag som ingen människa har framfört. Det finns ingen som har föreslagit begränsad färdtjänst, det finns ingen som har föreslagit begränsad eller avskaffad särskola. Det finns förslag om annan finansiering, och där vill jag gärna passa på att ge Börje Nilsson ett tips; jag vet att han är starkt engagerad för handikappades problem. Skall vi knyta förbättringar av omsorgen om handikappade till den verkligt fattiga i detta land, nämligen svenska staten, och vad den kan åstadkomma, då lär det bli kärva tider för de handikappade framöver. Det är alltså den svenska staten, inte kommunerna, som är fattigast i detta land. Men det hör inte hit, för det var inte detta vi skulle tala om.

Börje Nilsson sade att det hade varit en uppvaktning, t. o. m. en stor demonstration, där man vänt sig till de borgerliga partierna för att protestera mot försämringar i sjukpenningförsäkringen. Uppenbarligen har man vänt sig till Börje Nilsson också, för han hade ett stort dokument i handen med ett rött sidenband om som jag förmodar att han har fått i det sammanhanget. Det var nog behövligt, för det som var kärnfrågan – att demonstrationerna och protesterna till tre fjärdedelar gällde den orättvisa och dåliga sjukpenning man har i dag inom den av socialdemokraterna iscensatta sjukförsäkringen – snuddade Börje Nilsson inte vid. En fjärdedel på sin höjd av problemet gäller de ändringsförslag som i dag föreligger. Inte med ett ord annat än med hänvisning till vad man tidigare sagt rörde Börje Nilsson vid de riktigt stora problemen för de delårsarbetande, de deltidsarbetande, de skiftarbetande och de timavlönade. Där nöjer sig utskottsmajoriteten med en from förhoppning om att tidigare uttalanden äntligen skall leda till någonting, fastän de aldrig förr har lett till någonting.

Man anvisar ingen som helst väg för hur man skall kunna nå en förbättring eller för hur man skall kunna finansiera de kanske 4 à 5 miljarder om året som det kostar att rätta till de här bristerna. Vi har åtminstone börjat med att peka på att en utjämning inom systemet kan ge något av de resurser som vi behöver för att kunna avhjälpa de värsta orättvisorna. Egentligen borde uppvaktningen och demonstrationen huvudsakligen ha riktat sig till Sven Aspling och Börje Nilsson, för det är ju ni och er grupp mer än några andra som bär ansvaret för att sjukförsäkringen i dag är så försummad, så orättvis och så otillräcklig som den är.

Anf. 47 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Börje Nilsson har tydligen helt anslutit sig socialdemokraternas propaganda när det gäller det statsfinansiella läget. Han har inte beaktat att vi år 1990 har 1 000 miljarder i statsskuld. Med en alltmer accelererande fart går vi faktiskt mot en sådan situation, där man kommer att få diskutera betydligt större nedskärningar i betydligt känsligare områden än vad diskussionen i dag gäller. Börje Nilsson framställer också de förhandlingar som nu pågår mellan LO och SAF som helt rättfärdiga. Jag kan inte förstå varför ett förhandlingsarbete skulle vara orättfärdigt om kompensationsgraden skulle ligga på 80 %, såsom vi från centern föreslår.

Beträffande de orättvisor som i dag förekommer i sjukförsäkringssystemet kan man inte bortse från att det kan vara lika rimligt att utgå från en annan kompensationsgrad i sådana förhandlingar. Därför är det fullt möjligt att avtalsvägen undanröja de orättvisor som en sänkning av kompensationsnivån skulle kunna innebära.

Sedan talar Börje Nilsson mycket varmt om att bördorna skall vara lika fördelade mellan medborgarna. Då får man kanske påminna Börje Nilsson om vad som har hänt under de år som socialdemokraterna har varit i regeringsställning. Jag kommer från ett glesbygdsdistrikt i Västerbottens län. Jag lever rätt nära människorna och känner till hur de drabbas av den nuvarande regeringens åtgärder. Låt oss ta t. ex. den höjning av bensinskatten som genomfördes. Den drabbar låginkomsttagarna i glesbygder betydligt mer än höginkomsttagarna i storstäderna. Eller låt oss ta den aktuella skatterabatten, som även era egna tycker är typiskt valfläsk. Regeringens förslag innebär att direktörer i bilindustrin, generaldirektörer, statsråd, landshövdingar och vi riksdagsledamöter med relativt eller mycket höga inkomster får förbättringar, medan låginkomsttagarna, såsom småbrukare, egenföretagare, lanthandlare, fiskare och renskötande samer, inte får någon sådan skatterabatt. Är det en rättvis fördelning av de mycket knappa ekonomiska medel som vi förfogar över? Dessutom får alla vara med och betala dessa julklappar som socialdemokraterna så generöst delar ut strax före valet. Jag tycker att det är mycket orättfärdigt att göra på det viset.

Centerpartiet har en alldeles egen politik och egen profil. Vi går inte i moderaternas ledband. Det bör Börje Nilsson göra klart för sig. Läs vårt förslag när det gäller sjukförsäkringen. Där framgår det klart och tydligt att man gör fel när man påstår att centerpartiet går i moderaternas ledband.

Vi från centerpartiet tycker inte heller att det är fel att diskutera andra besparingsformer än just dem som vi i dag har att ta ställning till.

Anf. 48 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Fru talman! När det gäller delpensionen, som Börje Nilsson tog upp, är vi helt på det klara med att utskottet vid flera tillfällen har uttalat sig på ett kraftfullt sätt i denna fråga. Vi är ganska överens om att något måste hända, men ingenting händer. Vår reservation handlar om att något måste göras åt detta.

Vi är också helt överens om att budgetunderskottet i det här landet är för

stort och att vi måste göra något åt det.

Från folkpartiets sida har vi gått ut och talat om vilka besparingar vi vill göra under detta år. 1,8 miljarder av dessa besparingar gäller sjukförsäkringen.

Det är ganska fantastiskt hur man från Börje Nilssons och övriga socialdemokraters sida kan måla upp detta som något fruktansvärt. Tänk om ni från er sida hade målat upp de skattehöjningar som genomförts under året på samma sätt.

Det kan vara intressant att jämföra effekterna av de besparingar som vi föreslagit inom sjukförsäkringen med de åtgärder som socialdemokraterna har vidtagit under den tid de har varit i regeringsställning.

Efter valet 1982 genomfördes en kraftig devalvering. Den urholkade en vanlig familjs hushållsbudget med flera tusen kronor.

Momshöjningen 1982 på 2 % betydde ungefär 1 500 kr. i ökade kostnader för en vanlig barnfamilj. Lika mycket innebar bensinskattehöjningarna. Jag instämmer helt i det som Karin Israelsson sade om detta tidigare. Även fastighetsskatten kommer att drabba folk. Vi har också alla andra skattehöjningar – det rör sig om ett sjuttiotal – som har inneburit ökade kostnader på tusentals kronor för familjerna. Detta målas emellertid inte upp med några fantastiska spökhistorier.

Man tycker att socialdemokraterna borde vara försiktigare med orden när de går till attack mot våra förslag till besparingar inom sjukförsäkringen. Vi anser också, uppenbarligen till skillnad från socialdemokraterna, att ett politiskt parti skall gå ut före valet och tala om vilka besparingar det vill genomföra.

De långtidssjuka, som också togs upp i debatten, drabbas trots allt inte. Vi föreslår från vår sida, liksom också centern, att det i fråga om de långtidssjuka lämnas 90 % ersättning, vilket överensstämmer med förhållandena i dag.

När det gäller skatterabatten vill jag helt instämma i vad Karin Israelsson sade – jag tror att ni socialdemokrater verkligen skall tänka igenom vad ni har gjort.

Anf. 49 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag märker att de borgerliga företrädarna är irriterade, och jag förstår att de är hårt trängda i den här debatten. Det måste också finnas en oerhörd kritik inom de egna leden, i varje fall inom centern och folkpartiet.

Jag vill ta upp några saker som är viktiga i den här debatten. Sjukförsäkringen är väsentlig. Det är en viktig reform för många. Denna reform vill de borgerliga försämra. Men jag tror också att det är viktigt att peka på helheten, tendensen i samhället, vad som håller på att ske på borgerligt håll. Jag tror att det är viktigt att uppmärksamma det. Det handlar inte bara om sjukförsäkringen, det handlar även om färdtjänsten. Nils Carlshamre sade att den inte föreligger till behandling i dag. Nej, men det finns en moderatmotion som handlar om att man skall sänka statsbidraget till färdtjänsten för handikappade. Det är klart att detta innebär sämre

resemöjligheter för den gruppen – det är helt uppenbart.

Man säger från borgerligt håll att vi inte har råd med tryggheten i Sverige på grund av budgetunderskottet och samhällsekonomin. Men de pengar man får in genom försämringen av sjukersättningen skall inte användas för att ta ned budgetunderskottet, de skall användas till generösa skattesänkningar för andra grupper i samhället – höginkomsttagare och förmögenhetsägare. Det är hela sanningen.

Här säger man att man skall försöka klara upp samhällsekonomin – men det är ju inte riktigt. Det är att föra människorna bakom ljuset. Man klämmer åt löntagarna för att sedan gynna sina egna väljargrupper. Det är vad som sker. Det är dessa tendenser som finns i den borgerliga politiken, och då måste vi naturligtvis reagera.

Det finns i dag många olika synpunkter när det gäller sjukförsäkringen. Det finns önskemål om förändringar och förbättringar – speciellt för deltidsarbetande. Det är viktigt att man löser dessa frågor, men att först genomföra försämringar och sedan komma med förslag till förbättringar är en underlig uppläggning av reformarbetet. Jag tycker att denna debatt visar tendensen i vad som håller på att ske i det svenska samhället. Det är de vanliga inkomsttagarna som skall klämmas åt, och det märkliga är att centern och folkpartiet hoppar upp på den moderata vagnen.

Anf. 50 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Jag berättade tidigare att moderaterna har föreslagit besparingar i budgeten på ungefär 21 miljarder kronor. Av dem är ungefär hälften till för att minska budgetunderskottet, och den andra hälften är huvudsakligen till för skattesänkningar – i några fall också för utgiftsökningar, men i huvudsak är det fifty-fifty. Det är inte så, att den ena besparingen har blivit reserverad för att man skall kunna sänka budgetunderskottet och den andra för att man skall kunna sänka skatten. Det är ungefär hälften av varje. Sjukförsäkringen är inte något undantag. Detta är att använda pengar till att i någon mån försöka restaurera statens urusla affärer – och tyvärr är det nödvändigt; det hade varit mycket skönare om vi hade sluppit det. Vi hade varit glada om vi hade kunnat använda alltihop till skattesänkningar eller till att förbättra den sjukförsäkring som är i så stort behov av förbättring.

Det finns inga förslag om försämringar, som Börje Nilsson talade om. Det finns förslag om finansieringen. Till Börje Nilsson vill jag återigen säga: Om vi skall knyta möjligheterna till förbättringar för t. ex. de stora handikappgrupperna till betalningsförmågan hos den utfattiga staten, då lär dessa grupper få det kärvt framöver. Det är bl. a. av detta skäl som vi tycker att man skall genomföra förändringar på det här området.

Det har sagts att förslagen vi kommer med skulle vara orättvisa. Det är de egentligen inte. De förslag till förändringar till sjukförsäkringen som vi har lagt fram drabbar på procenten och promillen alla lika. Sedan är det så, att grunden – den i många avseenden otillfredsställande sjukförsäkring vi i dag har – är sådan att slutresultatet blir högst olika. Det är det vi vill börja göra någonting åt, men socialdemokraterna och utskottsmajoriteten nöjer sig

med fromma förhoppningar om att det man har sagt någon gång tidigare skall lända till efterrättelse – utan att anvisa några vägar för hur det skall gå till.

Det är faktiskt också så, att det för att de föreslagna förändringarna – eller med Börje Nilssons terminologi försämringarna – skall drabba alla inte krävs någon tvångslagstiftning på arbetsmarknaden. De som i dag har förmånen av goda sjuklöner får den översta biten av sin arbetsgivare. Om vi får igenom sänkningar av kompensationsnivån betyder detta mindre pengar från försäkringen till arbetsgivaren och i nästa avtalsförhandling självfallet mindre pengar att förhandla om. Detta kommer att leda till att man även här får acceptera antingen ett försvagat sjukpenningskydd eller ett mindre löneutrymme. Det är inte alls så, att de som i dag har det bra självklart skall behålla allt det goda de har oberoende av de här förslagen och att dessa bara drabbar vissa grupper. Förslagen är, så långt det är möjligt att göra med de medel som står till riksdagens förfogande, rättvisa och lika drabbande alla.

Anf. 51 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Börje Nilsson påstår att vi från de icke-socialistiska partierna går ut i valrörelsen för att gynna våra egna väljargrupper. Jag vet inte om de deltidsarbetande kommer att rösta på centerpartiet därför att vi i debatten i dag för fram en möjlighet att förbättra deras sjukersättning. Jag vet inte om arbetslösa ungdomar tycker att det är bra att vi ser till att statens finanser stärks, så att de har möjlighet att framöver få ett arbete. Men vad jag vet är att vi slåss mot de orättvisor som för närvarande finns i sjukförsäkringssystemet.

Deltidsarbetande kvinnor får en fjärdedel av lönen när de är sjuka. Ta de hemarbetande! Regeringen har – orättfärdigt, vill jag påstå – beslutat att helt avskaffa deras ersättning från den allmänna sjukförsäkringen. Socialdemokraternas politik är att de som har lyckats få ett jobb skall vara kollektivt försäkrade, medan de som på heltid arbetar med omsorg om de egna barnen skall förvägras ersättning från samhället för sitt arbete och dessutom utestängas från den kollektiva sjukförsäkringen. Är det rättfärdigt att göra på det viset, Börje Nilsson?

Jag är inte säker på att de här nämnda grupperna kommer att rösta på oss i valet. Det är inte därför som vi har gått ut med våra motionskrav. Vi har faktiskt andra avsikter när vi skriver våra motioner än att kraven skall vara aktuella i en valdebatt och locka så många väljare som möjligt till oss.

Vi tar en sådan här debatt, även om den kan vara besvärande. Att den är besvärande beror mycket på den eld som man från socialdemokratisk sida blåser under. Det finns all anledning att ta på allvar det som en arbetare i tidningen Metallarbetaren säger angående löneavtalet: Man kan acceptera det, tack vare att det är en socialdemokratisk regering. Hade det varit en icke-socialistisk regering, skulle kravet oförbehållsamt ha varit 15–20 % högre lön.

Det är samma förhållande som gäller i dessa frågor. Är det ett icke-socialistiskt parti som kommer med ett förslag, gör man från socialdemokratiskt och fackligt håll allt för att skapa och blåsa under ett missnöje.

Jag kan också påminna om vad finansministern skriver i finansplanen: Vi måste pröva både ytterligare besparingar och skattehöjningar för att nå balans i budgeten.

Det uttalandet bör väl också Börje Nilsson och hans parti skriva under, eftersom finansministern står bakom det.

Anf. 52 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Fru talman! Börje Nilsson sade att han märker en irritation hos oss och att vi känner oss trängda. Så är inte fallet. Vad vi kräver är ärlighet och uppriktighet i framställningen av de motioner som vi har väckt.

Det är klart att vi, precis som Börje Nilsson sade, har diskuterat dessa frågor inom våra egna partier. Jag hoppas faktiskt att också ni gör det inom ert parti, så att ni vet vilka förslag ni för fram.

Vi tror att vi genom vårt förslag kan få så många som möjligt att till en så liten kostnad som möjligt hjälpa till att få ned budgetunderskottet, som vi alla är överens om är för stort. Är det något som har fördärvat familjernas ekonomi, så är det de skattehöjningar som ni själva har genomdrivit under den tid som har varit och som träder i kraft framöver.

Jag hoppas och tror att väljarna begriper att de, om det blir en fortsatt socialistisk majoritet, med ränta och mycket till, efter valet, får betala tillbaka den skatterabatt som de kommer att ges i sommar.

Anf. 53 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis viktigt, Kenth Skårvik, med ärlighet och uppriktighet. Det är ärligt och uppriktigt att ge den upplysningen att folkpartiets förslag innebär försämringar i sjukersättningen. Också andra förslag som ni har lagt fram betyder försämringar för låg- och normalinkomsttagare. Det är väsentligt att man går ut och talar om detta för sina väljargrupper och för svenska folket. Det är ärlighet i politiken.

Nils Carlshamre säger att vi måste klara de handikappades och pensionärernas situation och att vi måste göra andra förbättringar inom sjukförsäkringssystemet. Det är naturligtvis riktigt. Men det skall inte ske på det sätt som de borgerliga partierna har tänkt sig. Här skall man alltså klämma åt de svaga i samhället, låginkomsttagare och normalinkomsttagare. Det är ingen riktig uppläggning. Det är inte att fördela bördorna på ett rättvist sätt. Vi måste givetvis hjälpa de handikappade och andra grupper. Men då får det ske med en finansiering där alla hjälps åt och inte på detta sätt där man klämmer åt vissa grupper.

Moderaternas förslag om skattesänkningar innebär totalt sänkningar med 22 miljarder kronor. Det är sanningen, som jag tycker att man skall redovisa. De pengar som moderaterna sparar in genom försämringarna skall inte användas för att minska budgetunderskottet – det har framgått tidigare – utan de skall användas till de rikas kalas. Det är den enkla sanningen. Varför inte erkänna det? Varför inte tala om det för svenska folket? Det vore en ärlig propaganda.

Anf. 54 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har satts upp.

Anf. 55 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Detta skall bli en kommentar mer än ett debattinlägg. Jag vill kommentera centerpartiets agerande när det gäller sjukförsäkringen.

I den allmänpolitiska debatten för tre år sedan varnade jag den borgerliga regeringen och riksdagsmajoriteten för att fullfölja planerna på att försämra sjukförsäkringen genom införande av karensdagar och sänkt sjukpenning. Jag frågade om Thorbjörn Fälldin och hans regeringskolleger verkligen förstod vilken bitterhet och vrede som den förutskickade försämringen hade väckt bland landets arbetare, en bitterhet och vrede som inte berodde bara på den ekonomiska förlusten och minskade tryggheten vid sjukdom utan i än högre grad på dess prägel av orättfärdig klasspolitik. Men Thorbjörn Fälldin och de borgerliga slog dövörat till. Försämringarna drevs igenom och blev en starkt bidragande orsak till att väljarna gav den borgerliga regeringen respass i 1982 års val.

I den allmänpolitiska debatten i februari i år upprepade jag mina varningar och vädjanden – också den gången förgäves. De borgerliga tycks ingenting ha lärt av den läxa som väljarna gav dem 1982. De borgerliga har bestämt sig för att upprepa detta bravurnummer. Tryggheten vid sjukdom skall gröpas ur, åtminstone för arbetarna i det privata näringslivet. Helst vill man att också de offentliganställda och de privatanställda tjänstemännen skall få sina sjukförmåner försämrade. Det har framgått av debatten här. Men man vet ännu inte riktigt hur det skall åstadkommas. Eller också törs man inte tala om det före valet. Förra gången talades det om avtalsförbud på detta område. Det har jag ännu inte hört någon tala om i dag.

Nu börjar det mullra i centerleden. Distrikt efter distrikt fronderar mot partiledningen. Det är inte att förvåna sig över. Centern älskar att kalla sig småfolkets parti. Många av centerns väljare finns bland dem som ingenting annat har att lita till vid sjukdom än den statliga sjukförsäkringen, medan de flesta moderatväljarna har sin trygghet ordnad genom avtal och privata försäkringar. De drabbas inte av en försämring. Centerns fotfolk har samma uppfattning som vi. Skillnaden i trygghet mellan arbetare och tjänstemän bör tas bort och inte ökas. Där tjänstemännen redan har full ersättning vid sjukdom, är det sakligt fel och orättvist att arbetarna skall få sin sjukersättning ytterligare försämrad.

Nåväl, fru talman! Mina varningar och vädjanden lär förklinga ohörda också denna gång. Men centerns riksdagsgrupp borde lyssna på den erfarne f. d. chefredaktören för centerns huvudorgan, Skånska Dagbladet. Redaktör Håkansson skriver att centerledningen har glömt att fråga dem som verkligen berörs av försämringen, bl. a. LO-folket på verkstadsgolvet. I stället, säger han, nöjde man sig med att testa sitt förslag i riksdagsgrupp och partistyrelse, inte i ett forum som är representativt för folkmeningen. Därför, anser Håkansson, håller de slipade moderaterna på att lura skjortan av Fälldin. Vad centerledningen gör, menar Håkansson och använder ett mustigt språk,

är det som Gunnar Sträng en gång varnade en socialdemokratisk partikongress för, nämligen att själv dra ner byxorna och be om stryk. Det kommer att bli smisk av det mindre angenäma slaget, varnar chefredaktören.

Centerns riksdagsgrupp borde lyssna på Håkanssons varningsrop och ställa upp på småfolkets – inte på moderaternas – sida i sjukförsäkringsfrågan.

Jag vet av personlig erfarenhet att det är svårt för en politiker att erkänna fel eller misstag; motståndaren stämplar det ofta som svaghet. Men gör man det av övertygelse och ny insikt, så är det en styrka, och pluspoängen blir kortvarig för motståndaren.

Nu försöker centerns riksdagsgrupp att utföra ett alldeles omöjligt trick, nämligen att på en gång säga både ja och nej till försämringarna av sjukförsäkringen – att på en gång behaga det oroliga fotfolket och de militanta moderaterna. Resultatet kan naturligtvis bara bli ett: varken centerns fotfolk eller moderaterna kan lita på er.

Sådant här hände aldrig på Hedlunds tid, skriver redaktör Håkansson. Och han har rätt. Då bildade centern tillsammans med oss en front mot högern till värn för småfolket. Det är, det kan jag försäkra er, många som hoppades på att centern skulle göra det också den här gången.

Anf. 56 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Socialministern är en överraskningarnas man. Man vet aldrig riktigt vad som kommer att hända när han går upp i talarstolen. Ibland är han riktigt rolig. Ibland är han ovettig. Och ibland, som i dag, är han magistral. Han talar också om en viss chefsredaktör i Malmö. Får jag erinra om en chefsredaktör i Växjö, för Smålandsposten, på 1870-talet, som under Preussens värsta expansionsperiod vid något tillfälle skrev: Smålandsposten har vid flera tillfällen varnat för Bismarck.

Det låter ungefär på samma sätt, när Sten Andersson säger: För tre år sedan varnade jag de borgerliga partierna. – Vi har noterat varningen, men mer än notera kommer vi aldrig att göra med Sten Anderssons varningar.

Jag vill gärna tillfoga i all denna debatt om samarbete, om ledband, om vem som har gett sig för vem att vi moderater har inget behov och ingen önskan att leda vare sig centerpartiet eller folkpartiet i band. Vi har fuller nog med att syssla med Sten Andersson, Sven Aspling och Börje Nilsson.

Får jag också, fru talman, rätta en försummelse från tidigare inlägg. Det torde finnas en reservation kvar som inte har yrkats bifall till och som det inte heller kommer att yrkas bifall till, om inte jag gör det. Under förutsättning av bifall till reservationerna 1 och 9 vill jag yrka bifall också till reservation 14, som handlar om budgetkonsekvenserna.

Anf. 57 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Sten Andersson tog upp detta i den allmänpolitiska debatten – det är alldeles klart. Men han gav också signaler till krig, och jag tror att han är mycket tacksam över att vi står fast vid det här förslaget, för det ger honom anledning att gå i polemik med centern, att ytterligare försöka trappa upp det

krig som pågår och att understryka eventuellt avvikande meningsyttringar i vårt parti. Sten Andersson kan inte vara helt ovan vid att få ta emot kritik från de egna. Så är det när man verkar i ett folkrörelseparti. Det finns frågor som väcker debatt i partiet, och det är väldigt bra att det finns möjligheter även för medlemmar ute i rörelsen att visa vad de tycker. Vi har i centerpartiet dessutom varje år en riksstämma, där man kan ta upp och debattera sådana här frågor.

Det finns inga skäl att misstänkliggöra och skapa villrådighet i frågan om vad centern står för i detta sammanhang i dag. Vi står för reservationen i utskottet när det gäller 1985/86 års budget. Det är precis vad som behandlas här i kammaren i dag, och det är också den reservationen som jag har ställt upp för och yrkat bifall till.

I centerpartiet pågår också ett ständigt arbete på att förbereda förslag beträffande budgeten för nästkommande budgetår, och det antar jag är fallet också inom de andra partierna. Debatten i dessa avseenden måste vi få bedriva internt inom centerpartiet, och det kommer vi att göra också fortsättningsvis.

När det sedan gäller talet om de avtalsslutande parterna vill jag säga att det finns all möjlighet för dessa att från en lägre kompensationsnivå kompensera upp till den nivå som man anser att det finns ett löneutrymme för. Det skapar ingen förvirring att kompensationsnivån är 80 % i stället för 90 % under de första 30 dagarna, utan det bör vara fullt möjligt att genom förhandlingar klara ut sådana frågor.

Jag vill ytterligare slå fast att vi med de krav som vi för fram i de motioner som behandlas i detta betänkande stödjer de svaga i dagens samhälle. Vi ser det också som möjligt att göra besparingar genom omfördelningar. Detta är inte något hot mot låglönegrupper, utan det är till fördel för dem som i dag har det svårt om vi härigenom kan förändra ersättningen till deltidsanställda, skiftarbetande och motsvarande kategorier.

Anf. 58 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Nej, herr Carlshamre, det var inte min avsikt att försöka vara magistral. Det beror mer på min förkylning och min heshet än på mina avsikter om så verkade vara fallet.

Herr Carlshamre säger att man noterade de varningar som jag utdelat 1982 och i februari i år. Men ni nöjer er med att notera dem – väljarna nöjde sig inte med det 1982. Jag tror att det vore mycket klokt om också ni funderade igenom varför väljarna reagerade som de gjorde. Det var kanske trots allt inte i första hand betingat av besparingen, utan av att den drabbade så ojämnt.

Ni har fortfarande inte löst det problemet. Skulle riksdagen i dag fatta ett beslut om att gå er väg och försämra för arbetarna i det privata näringslivet, skulle man få kräva omförhandling. Ni har tidigare rekommenderat omförhandling för dem, i en avtalsrörelse som ännu inte är avslutad och där läget är mycket ömtåligt. Vid en sådan omförhandling skulle arbetsfreden naturligtvis definitivt gå förlorad.

Ni har inte tänkt igenom det här. Konsekvensen av er politik blir en klasslagstiftning riktad mot arbetarna i det privata näringslivet.

Sedan till Karin Israelsson: Jag talade i den allmänpolitiska debatten om strid. Men jag sade också, och det menar jag, att arbetarrörelsen aldrig har sökt strid för stridens skull. Vi har alltid försökt att åstadkomma breda lösningar. Men vi har heller aldrig väjt undan från strid när strid varit oundviklig. Och så är fallet nu. Moderaterna vill åstadkomma en systemförändring, och de talar om precis hur den skall genomföras. Då blir det strid, och den kommer att bli hård.

Jag har känt centern sedan Hedlunds dagar och vet att det inom dess led finns många med ett socialt engagemang och med vetskap om den verklighet som många människor lever i. Dessa människor hoppas liksom jag ärligt och uppriktigt att centern på sin stämma i juni vänder sig bort från det förslag som ni nu har lagt fram. Mitt tips är, dessutom, att ni kommer att göra så.

Anf. 59 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Fru talman! Socialministern säger att arbetarrörelsen aldrig har sökt strid men ej heller någonsin väjt undan för striden när den varit nödvändig. Det är just det som ni gör nu. Ni försöker undvika striden fram till den 15 september.

Vi har här diskuterat stora och besvärliga besparingsförslag. Om regeringens förslag vet vi bara – för det har regeringen uttalat – att man måste förstärka budgeten med någonting i storleksordningen 6 000 milj. kr. per.år under de närmaste tre åren. Men inte en enda av de kronorna vet vi var regeringen skall ta. Vi tror oss ha förstått att regeringen inte räknar med att höja några skatter, och då måste man alltså spara ca 6 miljarder om året på budgeten de närmaste tre åren – men det får vi inte veta någonting om. Jag tror att vi också vågar gissa att det är omöjligt att spara så avsevärda belopp utan att röra vid de system där de stora pengarna finns. Detta får vi emellertid inte veta förrän efter valet, om socialdemokraterna vinner, därför att de undviker strid för att slippa riskera att förlora valet.

Fru talman! Det var inte socialministerns avsikt att verka magistral. Jag hade en gång tidigare i dag, på tal om Dagmarreformen, anledning att nämna vad som kan hända när man – kanske i bästa välmening – siktar åt ett håll och träffar åt ett annat. Vi har nu noterat att även på det lägre planet gäller detsamma socialministerns talekonst – man kan sikta åt ett håll och träffa åt ett annat.

Anf. 60 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Fru talman! Jo, herr socialminister, centerpartiet lyssnar på folket. Vi vill spara, därför att småfolket också är oroat över det stora budgetunderskottet och vart det skall bära hän. Det är vi som lyssnar på de hemarbetande. Har ni socialdemokrater någon handlingskraft när det gäller att åstadkomma förbättringar för de hemarbetande? Ni överger dem helt och hållet, men vi i centerpartiet lyssnar på dem. Vi lyssnar på de deltidsarbetande, de studerande, egenföretagare, dem som är skiftarbetande och som i dag har en orättfärdig sjukersättning. Det är det som är bakgrunden till att vi i dag lägger

fram förslag om att förändra kompensationsnivån.

Vi ser vårt förslag som en helhet, men socialministern tar strid om en detalj i detta stora förslag. Det är illa att socialministern isolerar en fråga som i sig har en så enorm räckvidd. I vår motion som behandlas i detta betänkande har vi beskrivit omständigheterna kring denna fråga.

Handlingskraften saknas i dag hos regeringen för att göra någonting för dessa grupper, och då är det skönt för en socialminister att kunna söka strid i en sådan här fråga, som är isolerad från de andra. Det leder debatten åt helt galet håll.

Jag kan inte ge något tips om hur utgången blir på centerns stämma i sommar. Det är möjligt att Sten Andersson har vägar för att informera och för att få information, men centerpartiet har en fri debatt och styr inte debattutgången, utan det får visa sig under sommarens lopp.

Anf. 61 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Herr Carlshamre uppträder som en gammal Vilda Västernhjälte – han har blivit alldeles skjutgalen. Det är tredje gången i dag som jag hör honom sikta åt ett håll och träffa åt ett annat. Han tycks själv ha blivit vådaskjuten – och skottet har träffat högt – vilket framgick av hans inlägg.

Vad är det vi skall göra? Jo, vi skall fortsätta att göra det vi har gjort. Då ni satt i regeringsställning – man tog dock inte med herr Carlshamre, som har lösningen på problemen – ökade budgetunderskottet varje år med 13 miljarder, trots att ni sparade så mycket. Ni förstod aldrig att det berodde på ert sätt att spara; ni skar drastiskt ned standarden för stora medborgargrupper, deras konsumtion och efterfrågan minskade, varigenom industrin blev lidande och ni fick ännu mindre råd.

Vi har ett program där vi satsar på tillväxt, och därför har vi gynnat industrin, produktion och sysselsättning. Vi har minskat budgetunderskottet med 9 miljarder per år under våra regeringsår. Så här vill vi fortsätta. De 6 miljarderna är alltså inte tilltagna i överkant, om man ser till det vi redan har åstadkommit. Man skall dock inte vara alltför säker på framtiden.

Karin Israelsson säger att ni i centerpartiet lyssnar på rörelsen. Men redaktör Håkansson, som känner centerpartiet och dess nuvarande ledning, tycker inte det, och han vet det här bättre än jag.

Ni vill spara i centerpartiet, men vad är det ni gör? Om jag vore moderat skulle jag inte lita ett ögonblick på er när det gäller sjukförsäkringen, inte heller om jag tillhörde centerns fotfolk. Ni säger ju både ja och nej. Ni skall gå med på försämringen, men sedan skall ni inte göra det – vi får inget besked.

Det är likadant när det gäller besparingarna. Ni skall spara 1 890 miljoner, säger ni. I nästa vända säger ni: och vi skall hjälpa de deltidsarbetande. Tänk om vi kunde göra det, det är högst befogat. Många av dem som arbetar koncentrerad deltid har en oacceptabelt låg kompensationsnivå. Vi har utrett detta. Partikongressen beslöt att vi skall rätta till det så snart ekonomin tillåter. Det kostar drygt 2 miljarder. Men det är inget problem för centern, för centern använder samma pengar två gånger. Först sparar man och pressar

ned budgetunderskottet, sedan använder man precis samma pengar och gör en stor reform. Det går inte. Jag vill bara påminna centerpartiet om att så uppträdde folkpartiet. Man satsade på en snål ekonomisk politik samtidigt som man satsade på stora reformer. Det var den främsta orsaken till folkpartiets nedgång och fall, och nu är ni på väg.

Anf. 62 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! För någon månad sedan sade min namne socialministern i den här kammaren att han kunde förstå de känslor som moderaternas sjukpenningförslag väckt bland LO-medlemmar. Samtidigt sade han också att han förstod att jag inte blev irriterad därför att jag som ledamot av riksdagen skulle slippa drabbas av förslaget, vilket däremot inte skulle gälla mina arbetskamrater på Kockums i Malmö. Socialministern gjorde sitt inlägg kanske inte helt omedveten om att jag, på grund av kammarens regler, inte kunde kommentera detta förrän tio timmar senare.

Jag håller med socialministern om att människor kan bli förvånade, t. o. m. förargade då förändringar sker i sjukförsäkringssystemet. Det har jag full förståelse för. Samtidigt vill jag dock påpeka att den upprördhet som i dag kan förekomma knappast beror på moderaternas sjukpenningförslag. Nej, jag är säker på att den upprördheten beror på tolkningar av moderaternas förslag, som inte stämmer överens med partiets uppfattning. Vad det i verkligheten handlar om är medvetna missuppfattningar och direkta felaktigheter. Att moderaternas förslag på olika områden granskas av politiska motståndare tillhör spelets regler och mot det kan inget invändas. Däremot kan det kanske finnas skäl att reagera mot förslag och förvrängningar som moderaterna aldrig har presenterat.

Jag hade tänkt, fru talman, att i detta anförande ta upp några exempel på den propaganda som man i dag bedriver runt om i landet mot moderaternas sjukpenningförslag.

En söndag i februari i år blev jag oanmält uppvaktad av ett tiotal LO-medlemmar i min bostad, åtföljda av press och lokalradio. Nu är jag så pass väluppfostrad att jag lyssnar på människor, trots att de kommer oanmälda och trots att det är söndag. Orsaken till denna uppvaktning var självfallet moderaternas sjukpenningalternativ. Jag fick motta en LO-appell, som jag ombads överlämna till min partiledning. Nu lämnade jag, det skall jag erkänna, aldrig över denna appell. Den innehöll nämligen beskrivningar i vad gäller moderaternas förslag som inte stämde med verkligheten: moderaterna vill som vanligt vara värst och vill sänka sjukersättningen till 60 %.

Var och en med det minsta förstånd måste då få den uppfattningen att moderaterna i alla lägen enbart vill betala 60 % i ersättning vid sjukdom. Samtidigt kunde man också läsa att tjänstemän däremot fick full ersättning när de var sjuka. Runt om i landet har det förekommit flygblad där det som enda text står att läsa: I moderaternas Sverige får du bara 60 % i ersättning när du blir sjuk.

Liknande tongångar finns i många tidningsartiklar på olika ställen i vårt land.

Metall i Kristianstad ger ut en liten skrift där det bl. a. står att moderaterna inför karensdagar*na* i sjukförsäkringen. I stora tidningsannonser talas det om att moderaternas förslag innebär för en privatanställd LO-medlem i genomsnitt en förlust på 1 260 kr. vid en veckas sjukskrivning.

I Byggnadsarbetaren nr 10 1985 finns det en debattartikel som sträcker sig över en helsida, i form av ett flygblad som för övrigt lär cirkulera i Stockholmstrakten. Det står där talat om en person som gått sjukskriven länge. Personen i fråga skulle enligt egen uppgift förlora 13 500 kr. på grund av sin halvårslånga sjukdom, om moderaternas förslag varit genomfört.

Ett flygblad utgivet av den socialdemokratiska fackklubben på Kockums i Malmö är med tanke på spridningsområdet mer att anses som ett papper från ett försäkringsbolag, och man måste vara mycket noga då det gäller att läsa det finstilta. I annat fall, och det är antagligen avsikten, får läsaren en helt felaktig bild.

Fru talman! Det har av och till talats om att många svenska ungdomar i dag har dåliga matematikkunskaper – och ibland har det t. o. m. sagts att de skulle vara underlägsna de kunskaper som ungdomar i u-länderna har. Men såvitt jag förstår förekommer det i debatten här i dag matematiska utsvävningar kring konsekvenserna vad gäller moderaternas förslag som gör att många ungdomar i u-länder med liten utbildningstradition måste betecknas som matematiska snillen jämförda med de katastroffanatiker som står bakom moderatkritiken. Upplevelsen är helt och fullt i klass med den upplevelse man fick förra torsdagen, då kulramen tydligen rasade för en socialdemokrat – han påstod på fullt allvar att 2x3x40 är 500.

Fru talman! Såvitt jag känner till har inget parti lagt fram förslag om att sjukpenningen alltid och endast skall uppgå till 60 %. Därför är det förvånande att det i olika LO-appeller sprids ut felaktiga uppgifter. Man kan fråga sig: Har paniken redan brutit ut?

Vad gäller moderaternas förslag om karensdag har jag svårt att förstå att detta kan vara särskilt upphetsande. Det handlar nämligen inte, – som Metall i Kristianstad och andra påstår – om karensdagar, i pluralis. Och om jag, fru talman, inte är helt fel underrättad har vi redan i nuvarande system ibland en karensdag. Den som har oturen att bli sjuk först efter kl. 24 får ingen sjukpenning för denna dag – trots sjukdomen – om inte alldeles speciella skäl föreligger. Den som däremot sjukanmäler sig före kl. 24 slipper karensdag. Vi moderater vill här att det skall vara lika för alla. – Är det så att detta är en felaktig uppgift, skall jag be om ursäkt.

Jag tycker det är fel att gå ut och säga att moderaternas förslag innebär 60 % ersättning. Det är lika fel som om jag skulle ha sagt att blir du sjuk i sossarnas Sverige, så får du ingen ersättning – för det får du faktiskt inte, om du ringer 5 minuter efter kl. 24. Då får du inga pengar för den första dagen.

Påståendet att tjänstemännen får fullt betalt under sin sjukdom tror jag inte kan säljas utan invändningar från tjänstemännen. De menar nämligen bestämt att de har fått avstå det här utrymmet i löneförhandlingarna, och det är således i första hand en avtalsfråga.

Uppgiften att en privat LO-medlem med genomsnittslön skulle förlora

1 260 kr. vid en veckas sjukdom, om moderaternas förslag blir genomfört, är direkt vilseledande. Många tror – och jag misstänker att det också är avsikten att folk skall göra det – att den nuvarande sjukersättningen kommer att minskas med just 1 260 kr. Så är det icke. Det vore mycket bättre – eller kanske rättare sagt sämre för vissa – om man i stället jämförde nettoskillnaderna, men då är det säkert inte lika intressant. Tar man hänsyn till moderaternas marginalskatteförslag – och det måste man göra – så blir förlusten i det nämnda exemplet, 1 260 kr., minskad till 100 kr. netto år 1988. Det måste vara det mest korrekta att jämföra nettoskillnaderna. Det går nämligen inte att betala hyran, telefonräkningen eller maten med bruttopengar – vilket kanske bör påpekas.

Det är fel att påstå, som någon gjorde här i kammaren i fredags, att vid en borgerlig valseger skulle moderaternas samtliga höjningar genomföras men icke deras marginalskattesänkningar. Saknas något, fru talman, i ett sådant resonemang, så är det faktiskt logiken.

Påståendet i Byggnadsarbetaren, att en person som varit sjukskriven ett halvt år skulle förlora 13 500 kr. om moderaternas förslag genomfördes, har jag inte kontrollerat, för det saknar i detta sammanhang intresse. Vad som däremot är av intresse är det faktum att personen i fråga vid fullt genomförda moderata förslag hade fått mera pengar i handen än han får med dagens sjukpenningssystem. Hade man vetat om det, så hade kanske inte den här artikeln blivit skriven.

Det flygblad från Kockums som jag nämnde tidigare har gjort att många Kockumsanställda tror att flygbladets budskap gäller dem, men det gör det inte. Kockums LO-medlemmar har ett månadslönesystem som gör resonemanget i flygbladet helt inaktuellt.

Varför håller man på, fru talman, med denna propaganda där sanningen inte prioriteras? Kan det bero på att socialdemokraterna kan tänkas förlora valet till hösten? Jag vågar påstå att partiets inflations- och skattepolitik har kostat LO-medlemmarna mycket stora pengar, vilket slår mycket värre än moderaternas blygsamma försämringar för korttidssjuka och ett slopat statligt stöd till idrottsföreningar där deltagarna eller deras föräldrar i värsta fall kan drabbas av katastrofen att tvingas betala fyra 50-öringar per sammankomst.

Fru talman! Moderaternas förslag innebär inte att LO-medlemmarna behöver lämna hus, bil eller katt vid första förkylning. Inte heller lär köerna till socialbyråerna bli längre. Däremot har dessa köer de senaste åren ökat, trots att socialdemokraterna talar om att man lyckats med sin tredje väg. Socialbidragstagarna har sedan valet 1982 ökat med mer än 65 %, eller i siffror från 300 000 till 500 000. Den verksamheten, fru talman, klarar socialdemokraterna bäst utan hjälp av moderaterna.

Anf. 63 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag trodde att Sten Andersson i Malmö skulle ta avstånd från de moderata förslag som här föreligger, för det hade ju varit konsekvent med hänsyn till hans bakgrund. Men så blev inte fallet, utan Sten Andersson

uppträder här till moderaternas försvar. Jag förstår att det kan vara besvärande i det politiska arbetet i Malmö.

Verkligheten är ju den, att de moderata förslagen slår hårt mot jobbarkompisarna på Kockums. Det vet arbetarna där, och det vet även byggnadsarbetarna i Stockholm mycket väl – och det är därför de protesterar.

Sten Andersson! Det räcker inte med 1 260 kr. i minskning för löntagarna. Man måste ju se till helheten när det gäller de moderata förslagen. Det är inte bara sjukförsäkringen man försämrar. Det är också arbetslöshetsförsäkringen som skall frysas. Avgifterna höjs, och man skall förlora avdragsrätten för fackföreningsavgiften på 480 kr. Hyrorna höjs och pensionärer och handikappade får sämre villkor i färdtjänsten. Avgifterna höjs också i den kommunala verksamheten. Det räcker därför inte med en försämring på de 1 260 kr. som Sten Andersson i Malmö talar om, utan försämringarna blir betydligt större för jobbarna på Kockums och på många andra håll. Det är viktigt att tala om detta.

Det här är naturligtvis bara en början. I Aftonbladet från i söndags stod en artikel om att skrota ATP. Det är alltså nästa förslag som kan komma i form av en motion nästa år. Skrota ATP och låt dem som vill köpa privata pensionsförsäkringar i stället! Om några veckor kommer ett sådant förslag att presenteras av de borgerliga ekonomerna i MAS. Det får vi alltså läsa i en motion nästa år.

Sten Andersson! Res hem till Malmö och förklara att detta innebär ökad frihet för jobbarna på Kockums!

Anf. 64 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Man måste se till helheten, säger Börje Nilsson, och det tycker jag man skall göra. Det är vad vi vill. Gör man det kommer man fram till att de många människorna i vårt land inte förlorar på moderaternas förslag.

I vad gäller mitt förhållande till Kockums och dess anställda vill jag säga följande: Med tanke på all den propaganda som har kastats fram mot moderaterna, baserad på sjukpenningförslaget, vill jag säga att även jag har fått många frågor nere på Kockums i Malmö. Jag har arbetat där ett tjugotal dagar i år. När jag har förklarat hur vårt förslag slår i praktiken, har många gjort den här kommentaren: Var det inte värre.

Det har skapats en bild av att man mer eller mindre skulle få sin ekonomi raserad vid första influensa eller förkylning. Så är alltså inte fallet. Jag tror att ett av skälen till att man från socialistiskt håll i dag för dyra pengar för in stora annonser i dagspressen är att folk ute på företagen slutar tro på den här propagandan. Därför måste man tillämpa metoden att skrika högst för att någon gång bli trodd.

Börje Nilsson tog upp frågan om A-kassan. Han brukar tillsammans med andra socialdemokrater tala om hur bra det var under perioden 1944–1976. När de borgerliga vann valet 1976 utgjorde statsbidraget till A-kassan 77 %, och vi höjde det till 90 %. Nu vill vi av finansiella skäl sänka det till 80 %. Då är vi, som jag konstaterar, i ganska gott sällskap.

Anf. 65 BARBRO NILSSON i Visby (m):

Fru talman! Jag skall här med anledning av motioner från samtliga borgerliga partier säga något om rätten för privatpraktiserande tandläkare att vara anslutna till tandvårdsförsäkringen. De vill alla att etableringsbegränsningen skall slopas den 1 juli i år. Jag skall återkomma till det.

Jag skulle kunna göra det lätt för mig, precis som utskottets majoritet, genom att bara hänvisa till decemberprotokollet 1984, vars nummer finns angivet på s. 12 i det betänkande som vi nu behandlar. Sven Aspling gjorde det också lätt för sig genom att säga att någonting nytt inte har tillkommit sedan i december. Men visst har det tillkommit nya faktorer, minst två. Sedan december 1984 har riksdagen fattat beslut om en tandvårdslag som skall träda i kraft i januari 1986 med allt vad det innebär och med all den förberedelse en sådan lag kräver.

Den nya lagen betonar nämligen patientens rätt att bestämma mera över sin behandling. Det är viktigt att komma ihåg. Patienterna kommer förmodligen att kräva att få fler önskemål uppfyllda än tidigare. Många som har amalgamplomber vill ha dem utbytta mot vita plomber, bl. a. därför att det tycker att de plomber de har är fula.

Patienterna kommer säkerligen också i framtiden att välja fastsittande ersättning för förlorade tänder framför avtagbara proteser. Implantatens snabba frammarsch är inte längre en spådom. I dag kan även den som inte har några tänder få en fast protes, och den som bara har några tänder kvar kan också få en sådan.

Patientens rätt att bestämma över sin behandling var det – det är klart att patienterna önskar den här behandlingen. Förslag finns att försäkringsersättning också skall utgå för dessa dyrbara behandlingar. Det här kommer att bli ett stort nytt arbetsfält som kräver många nya tandläkare och många nya tandläkartimmar.

Fru talman! Vi moderater yrkade avslag på propositionen om förslag till tandvårdslag i avvaktan på att riksdagen skulle föreläggas förslag om ett nytt ersättningssystem för tandvården samtidigt. I det sammanhanget skulle också reglerna för tandläkares anslutning till försäkringen behandlas – enligt socialminister Sten Anderssons svar på en fråga i denna kammare, också i december. Jag förstår att socialministern har lämnat kammaren, för han vill nog inte diskutera den här saken.

Propositionen fanns också med i förteckningen inför denna vår men drogs snabbt tillbaka och därmed också hoppet om fri etableringsrätt detta år för unga tandläkare. Och därmed äger Doris Håviks ord i föregående debatt sin giltighet: "Vad vi har att ta ställning till i socialförsäkringsutskottets betänkande är en ändring av årtalet 1984 till 1985 i lagen, innebärande en förlängning av etableringskontrollen med ett år."

Tänk, att ändra en siffra från 4 till 5 innebär att ungefär 150 tandläkare inte har något jobb fram i vår. Så cyniskt!

Moderaterna har alltsedan tandvårdsförsäkringens införande konsekvent tagit principiellt avstånd från begränsning i etableringen. Alla tidigare motiv har spelat ut sin roll. I dag är det bara ideologiska motiv som styr

socialdemokraternas tänkande, och jag tror att ett önsketänkande för socialdemokraterna är att strypa den privata tandvården steg för steg "utan att sprida ut det på gator och gränder", för att åter citera – den här gången herr Sträng.

Fru talman! Upplysningsvis kan jag nämna att tillskottet av legitimerade tandläkare 1985 blir ca 360. Av dem har ungefär hälften möjlighet att få arbete antingen i folktandvården eller också privat. Närmare hälften av tandläkarna kommer att stå utan någon som helst möjlighet till jobb.

Detta är ett gigantiskt slöseri med personella och ekonomiska resurser. Utbildningskostnaderna för samhället är ju ca 400 000 kronor för varje enskild tandläkare. Till detta kommer bortfallet av den produktion studenten skulle kunna svara för, om han inte studerat till tandläkare.

Men, fru talman, siffror är egentligen försumbara när man tänker på studentens, den enskilda människans, situation – med studieskulder på hundratusentals kronor och förbud att utöva sitt yrke. Förbud att utöva sitt yrke, trots att det finns många olika saker att arbeta med. Det talade vi om förra gången, och det står också i förslaget till tandvårdslag.

Fru talman! Ytterligare en sak. Tidigare har antalet sökande till tillgängliga utbildningsplatser varit långt större än antalet platser. Antagningskraven har varit höga. Svensk tandvård och odontologisk forskning åtnjuter ett mycket högt nationellt och internationellt anseende. Nu söker sig våra studenter till andra utbildningslinjer, och kvoterna går inte att fylla i dag. Antagningspoängen har sjunkit till minimigränsen, och det är förståeligt. Att dra på sig stora studieskulder som leder till en mycket osäker arbetsmarknad är det få som vågar sig på. Vi är ute på en mycket farlig väg.

Fru talman! En bättre genomtänkt tandvårdsförsäkring och en fri etablering från första stund hade säkerligen varit en bättre väg att gå. Vi moderater anser att etableringskontrollen bör upphöra senast den 1 juli detta år.

Men, Sven Aspling, vad betyder patientens rätt att bestämma mera över sin behandling för människorna i Sveriges land, för staten och för statskassan?

Fru talman! Även jag yrkar bifall till reservation 3.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (ersättning för sjukvårdskostnader)

Först biträddes reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del – som ställdes mot reservation 2 av Kenth Skårvik i motsvarande del – genom uppresning.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 190 röster mot 70 för reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (finansieringen av sjukvården)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (individuella sjukförsäkringsavgifter)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. och reservation 2 av Kenth Skårvik i motsvarande delar – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (åtgärder för ökad privat sjukvård)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 2 av Kenth Skårvik i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Mom. 5 (etableringsbegränsning för tandläkare)
Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 128 för reservation 3 av Nils Carlshamre m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (höjda patientavgifter m. m.)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 4 av Kenth Skårvik,
bifölls med acklamation.

Mom. 11 (ett förbättrat högkostnadsskydd)
Först biträddes reservation 5 av Karin Israelsson m. fl. med 49 röster mot 16 för reservation 6 av Margó Ingvardsson. 213 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Karin Israelsson m. fl. – genom uppresning.

Mom. 16 (beräkning av egenföretagares sjukpenninggrundande inkomst)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Nils Carlshamre m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (sjukpenning för hemarbetande m. fl.)
Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 45 för reservation 8 av Karin Israelsson m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 20 (sänkt kompensationsnivå inom sjukförsäkringen m. m.)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 9 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 10 av Karin Israelsson m. fl.,
bifölls med acklamation.

Mom. 21 (kompensationsnivån för deltids- och delårsarbetande m. m.)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 9 av Nils Carlshamre m. fl. i motsvarande del,
dels reservation 8 av Karin Israelsson m. fl. i motsvarande del,

dels reservation 12 av Kenth Skårvik,
dels reservation 11 av Margó Ingvardsson,
bifölls med acklamation.

Mom. 22 (slopande av fridagsregeln)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Karin Israelsson m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (villkor för val av karenstid)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Karin Israelsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

5 § Barnomsorgen, m. m.

Föredrogs
socialutskottets betänkanden
1984/85:17 om vissa anslag till omsorg om barn och ungdom (prop. 1984/85:100 delvis),
1984/85:18 om ekonomiskt stöd till barnfamiljer m. m. (prop. 1984/85:100 delvis) samt
1984/85:23 om bidrag till kommunal barnomsorg (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 66 FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Socialutskottets betänkanden 17, 18 och 23 debatteras i ett sammanhang.

Anf. 67 INGEMAR ELIASSON (fp):
Fru talman! När vi förra året vid den här tiden diskuterade familjepolitiken blev resultatet en kraftig höjning av barnbidraget. Det resultatet kom efter en utdragen diskussion mellan partierna här i riksdagen om hur barnfamiljernas ekonomi borde förbättras. Den processen började med att regeringen stod tomhänt medan oppositionen föreslog olika förbättringar av familjestödet. Den slutade med att regeringen tvingades föreslå den största barnbidragshöjningen någonsin.

Då, i fjol, var alla överens om att det skulle bli en fortsättning. Vi var överens om det av det enkla skälet att de allra flesta problemen återstod att lösa.

Nu står vi här ett år senare. Regeringen är lika tomhänt som i fjol och lyser dessutom med sin frånvaro. Socialministern är uppenbarligen inte ens så intresserad av familjepolitiken längre att han behagar att närvara i kammaren när riksdagen diskuterar den. Men den här debatten kommer, såvitt jag förstår, inte att sluta med ett beslut om att barnfamiljernas ekonomi förbättras. I år har vi nämligen inte från oppositionens sida initierat några

diskussioner i syfte att driva regeringen till handling. Resultatet känner vi: det blir inte någon förbättring för barnfamiljerna i år. Den lärdom som barnfamiljerna bör dra av detta är naturligtvis att så länge socialdemokraterna sitter i regering kan de inte vänta sig några varaktiga förbättringar av sin ekonomi.

Ansvaret för att ingenting händer i år delar emellertid regeringen med vänsterpartiet kommunisterna. Vpk står i år lika tomhänt som socialdemokraterna. I fjol, liksom många år tidigare, krävde vpk inte bara höjda barnbidrag utan också värdesäkrade barnbidrag. I år är man tyst som musen.

Man måste naturligtvis fundera på orsaken till detta. Kan det vara så, att vpk plötsligt tycker att barnfamiljernas ekonomi är utan problem? I så fall har man dålig kontakt med verkligheten. En mer näraliggande förklaring är väl att den socialdemokratiska regeringen har drivit vpk till tystnad. Den överenskommelse man till slut på tu man hand träffade med regeringen i fjol innebar uppenbarligen att socialministern då ryckte gadden ur det annars så karska vpk.

Det är i så fall inte första gången som vpk sålt smöret och tappat pengarna. Härom året hjälpte vpk regeringen att höja momsen med 2 % till priset av en utredning om differentierad moms. Någon lägre moms på mat har det inte blivit, men barnfamiljerna och alla andra får fortsätta att betala den höjda momsen, som vpk hjälpte till att införa. Denna momshöjning har tagit mer pengar ur barnfamiljernas hushållsbudgetar än barnbidragshöjningen har gett tillbaka.

Det skulle vara intressant att få en förklaring till vpk:s havererade politik. Var det så, att ni lovade regeringen i fjol att inte föreslå någon barnbidragshöjning i år? Det vore i så fall en värdefull information att ge barnfamiljerna inför valet.

Fru talman! Som jag sade återstår i stort sett alla problem att lösa när det gäller barnfamiljernas bekymmersamma ekonomiska läge. Barnbidragshöjningen, som beslutades förra året, var bara en tillfällig förbättring. Inflationen har redan ätit upp den förbättringen. De beräkningar som gjorts har visat att en enda familjetyp kan räkna med någon förbättring i år, och då med mindre än 100 kr. För alla andra försämras ekonomin också under 1985. En kraftigt bidragande orsak till detta är naturligtvis inflationen. Priserna stiger ungefär dubbelt så snabbt som regeringen har förutsett. Förra året sade regeringen att inflationen skulle bli 4 % – den blev 8 %. I år tror regeringen att den skall bli 3 % – det blir sannolikt den dubbla, kanske mer! Det betyder att barnfamiljernas ekonomi fortsätter att urholkas. Löneökningar och barnbidragshöjningen kan inte råda bot på det. Dessutom fortsätter den höga arbetslösheten att slå hårdast mot barnfamiljerna.

Den här utvecklingen betyder att de stora standardskillnader som föreligger mellan barnfamiljer och övriga familjer med samma inkomster består och vidgas. Allt fler barnfamiljer kan inte få ekonomin att gå ihop. Nästan var femte fyrabarnsfamilj måste regelbundet begära socialhjälp. Svårast är det för familjer med bara en inkomst. Men även flerbarnsfamiljer där båda föräldrarna har ordnat arbete har svårt att klara sig på förvärvsinkomsterna.

Man betalar helt enkelt för mycket i skatt. Man kan säga att barnfamiljerna är överbeskattade. Därför menar vi i folkpartiet att skattesystemet måste omarbetas så, att hänsyn tas till försörjningsbördan. Skatten måste helt enkelt vara lägre under de år man har försörjningsansvar för barn. Det enklaste sättet är att låta det ske genom skatteåterbäring i form av höjda barnbidrag, men man kan också tänka sig att denna skatteåterbäring ges som skattereduktion – lika för alla – vilket betyder att man får mer redan i lönekuvertet.

Folkpartiets förslag innebär att vi under en treårsperiod vill höja barnbidraget för första barnet till 8 000 kr. och fr. o. m. andra barnet till 12 000 kr. Dessutom vill vi införa ett vårdnadsbidrag för alla barn i förskoleåldern på 4 000 kr. per barn och år. Alla dessa bidrag skall vara skattefria. De är en del av skattesystemet och skall ses som en återbäring på skatt som man har betalat in. Att beskatta skatten är naturligtvis inte någon rimlig ordning. Det skulle dessutom försvåra de redan mycket besvärliga marginaleffekterna som vi har i vårt skatte-, bidrags- och avgiftssystem.

Frågan om marginaleffekterna är också ett av de problem som vi vid förra årets överläggningar var överens om måste åtgärdas på det ena eller andra sättet. Skälet är att många barnfamiljer har fastnat i en fälla som de inte kan ta sig ur genom eget arbete. Den mest naturliga vägen att förbättra sin ekonomi bör vara att försöka öka sina inkomster. En förälder som lyckats få ett arbete med högre lön, jobbar extra eller får en löneökning finner snart att det inte blir mycket kvar av denna löneökning. Först tar skatten 50 %, 60 % eller mer av inkomsten, sedan trappas bostadsbidragen ner, och till följd av löneökningen kan han eller hon också få höjda avgifter till barnomsorgen. Av en nyförtjänad hundralapp kanske det blir kvar en tia, ibland bara växelpengar! Han eller hon finner att det inte lönar sig att arbeta. Denna marginalbeskattning av den grupp i samhället som redan har det svårast att få ekonomin att gå ihop är naturligtvis orimlig. Vi måste lägga upp en plan för att ta oss ur detta skatte-, bidrags- och avgiftselände.

När vi diskuterade detta i överläggning mellan partierna i fjol höll t. o. m. socialministern, som fortfarande lyser med sin frånvaro, med om att det var ett oacceptabelt förhållande. Men för varje år som den socialdemokratiska regerilgen har haft ansvaret har man fört in allt fler familjer i detta system. Det visar om något hur planlös den socialdemokratiska familjepolitiken är.

Folkpartiet har lagt fram ett treårsprogram, som jag sade, för kraftigt höjda generella förbättringar till barnfamiljerna, och under den tiden får bostadsbidragen ligga kvar på oförändrad nivå. Det går nämligen inte att på kort sikt ersätta dem med generella bidrag. Vi får helt enkelt försöka växa oss ur systemet och successivt ersätta bostadsbidragen med generella, obeskattade barnbidrag eller skattereduktioner.

På samma sätt förhåller det sig med avgifterna till barnomsorgen. Vi måste successivt förmå kommunerna att gå över till generella, enhetliga avgifter i syfte att minska den marginella beskattningen av barnfamiljerna.

Ingen kan begära att alla dessa problem som jag nu har snuddat vid skall kunna lösas från det ena året till det andra. Men vad man hade kunnat begära

är att den socialdemokratiska regeringen lagt fram ett förslag till hur man anser att vi långsiktigt skall förbättra barnfamiljernas ekonomi och bygga upp ett skatte-, bidrags- och avgiftssystem, som gör det möjligt för barnfamiljerna att med eget arbete förbättra sin inkomst och sin ekonomiska situation. Men detta har inte skett. Något sådant förslag ser vi inte ens skymten av. Regeringen står tomhänt.

Inte heller när det gäller barnomsorgen har man kunnat ta sig samman. I dagarna har socialministern gått ut med information om innehållet i en proposition som riksdagen skall få så småningom. Socialministerns bristande respekt för riksdagen förvånar mig inte längre. Men det är ändå besynnerligt att socialministern är så ointresserad av att eftersträva resultat och förändringar av verkligheten med sin politik och att han bara intresserar sig för massmediepoäng. På annat sätt kan man inte förstå det faktum att han inte bryr sig om att få propositionen till riksdagen i sådan tid att den går att behandla under vårriksdagen så att beslut fattas före valet.

Riksdagen har gång på gång efterlyst en plan för den fortsatta barnomsorgsutbyggnaden. Regeringen hade efter sitt tillträde väldigt bråttom med att lägga fram förslag till ett nytt statsbidragssystem, ett system som har många brister. Däremot har det varit mycket svårt att få fram en proposition om hur barnomsorgen i framtiden skall se ut, hur väntetiden till dagisplats skall kunna kortas, hur den pedagogiska kvaliteten skall kunna upprätthållas och hur föräldrarnas valfrihet skall kunna förbättras. Åren har gått, och först nu, när förhoppningsvis bara några månader återstår av det socialdemokratiska regeringsinnehavet, kommer ett förslag – men i sådan tid att inte riksdagen hinner ta ställning. Kanske är detta syftet? Är det månne så, att propositionen är så ihålig att regeringen helst ser att den skjuts på framtiden? Än vet vi inte. Riksdagen får som sagt inte tillfälle att läsa den förrän någon vecka efter det att socialministern berättat för pressen om vad som står i den.

Det är naturligtvis ett färgat urval som socialministern har bestått massmedia. Om man ändå håller sig till detta, måste det sägas att det uppenbarligen finns en del riktiga förslag. Ett sådant är, enligt min mening, att regeringen äntligen tänker behandla föräldrakooperativa daghem rättvist. Hittills har de daghemmen diskriminerats. Det har betytt att staten har åkt snålskjuts på det ideella och frivilliga arbete som föräldrar har lagt ner i barnomsorgen. Nu skall det uppenbarligen bli slut på detta. Det är självfallet mycket glädjande. Det kan ses som den idoga oppositionens seger. Regeringen har nämligen gått från en fullständigt negativ inställning till föräldrakooperativ till att nu jämställa åtminstone dem som drivs i föreningsregi med kommunala daghem. Om socialdemokraterna nu har denna åsikt, kan man få den förverkligad redan i dag genom att rösta för reservation nr 5 till socialutskottets betänkande nr 23.

Ett annat positivt förslag som uppenbarligen, om man får döma av tidningsuppgifterna, finns i den kommande propositionen är en utvidgning av förskolan. Folkpartiet har länge drivit förslaget att förskolan måste finnas också för dem som inte efterfrågar barnomsorg för att få tillsyn för barnen.

Även de barn som finns i familjedaghem eller hemma hos sina föräldrar bör få möjlighet till den pedagogiska och sociala stimulans som ges i deltidsförskolan. Vi har talat om att den möjligheten borde finnas från tre års ålder. Nu föreslår regeringen att den skall finnas från fyra års ålder. Från att ha varit motståndare till vårt förslag har man nu lagt fram ett nästan likadant. Det är naturligtvis också det en glädjande förändring.

Men det är ändå mest frågetecken och invändningar som reses när man läser referaten av vad socialministern berättat om den kommande propositionen. Uppenbarligen tänker man ingenting göra åt det eländiga statsbidragssystem man infört. Det innebär att barnen måste var på daghemmet mer än sju timmar för att fullt statsbidrag skall utgå. För att kommunerna inte skall få försämrad ekonomi plockar man som en följd av detta in allt fler barn på varje avdelning. En viss ökning av antalet barn kan vara befogad för att man bättre skall kunna utnyttja de resurser som ställs till förfogande. Men statsbidraget leder till en extra överinskrivning. Detta har naturligen lett till protester och oro på många håll. Man undrar hur personalen skall kunna klara av det, hur barnen skall kunna klara av det osv. Nu tänker regeringen tydligen ytterligare stimulera en utveckling i den riktningen genom att höja statsbidraget för halvtidsplatser. Det kan betyda att kommunerna får ännu större statsbidrag, om man plockar in flera barn på samma plats och alltså tillämpar en ännu större överinskrivning. Därtill kommer frågan om den utbyggda förskolan och problemet hur denna fråga skall lösas. Skall ännu fler halvtidsbarn placeras i avdelningarna på daghemmen eller hur tänker man lösa frågan?

Den barnomsorg vi har i dag är otillräcklig, men den är på de allra flesta håll mycket bra. Men ett bra daghem kan bli en olidlig plats för såväl barn och personal som föräldrar, om man klämmer in många barn på samma daghem. Den risken är uppenbarligen inte regeringen medveten om. I vart fall bekymrar man sig inte för den.

Herr talman! En närmare granskning av propositionen får anstå till dess att den har lagts på riksdagens bord. I dag har riksdagen möjlighet att på ett antal punkter förbättra barnomsorgen genom att bifalla reservationerna som bär mitt och andras namn i betänkandet 23 från socialutskottet.

I socialutskottets betänkanden behandlas också två andra frågor som jag kort vill kommentera. Den ena gäller internationella adoptioner.

I dag kostar det mellan 30 000 och 40 000 kr. att genomföra en adoption från ett land i en annan världsdel. Den kostnaden har stigit kraftigt. Den är så hög att möjligheten till internationell adoption står till buds bara för människor med högre inkomster och besparingar. Det finns därför skäl att inom ramen för ett förbättrat familjestöd också ge ett stöd till familjer som vill adoptera barn från andra länder. Folkpartiet har föreslagit detta år efter år.

Vi har kunnat notera en successiv attitydförändring från socialdemokraternas sida. Från att helt ha varit emot tanken har man börjat tala om att saken borde utredas, för att i år acceptera att ett förslag bör utarbetas. Jag hoppas att det når fram till socialministern vad socialutskottet nu skriver, nämligen

att utredningen inte bara skall pröva om ett bidrag skall införas utan också arbeta fram ett förslag till ekonomiskt stöd. Jag utgår från att socialutskottets uttalande också kommer att ligga till grund för direktiven till utredningen.

Den andra frågan gäller barnbidrag till föräldrar vid längre tids utlandsvistelse. Riksdagsmajoriteten beslutade förra året om en mycket egendomlig ordning, nämligen att barnbidrag utgår till vissa föräldrar som vistas utomlands men inte till andra. Jag nöjer mig här med att yrka bifall till den reservation som rör denna fråga. Det är egendomligt att riksdagen tycker sig kunna behandla svenska medborgare olika.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till reservationerna 1 och 5 i betänkande 18, reservationerna 3, 5, 9, 11 och 16 i betänkande 23 samt i övrigt bifall till socialutskottets hemställan.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 68 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Statsrådsbänken är tom. Det är i och för sig inte unikt när vi diskuterar socialpolitiska frågor. Tyvärr är det rätt sällan som socialministern infinner sig i kammaren i samband med viktiga politiska beslut.

Det hade varit mycket intressant att få en debatt med socialministern. Detta är ju i princip den sista möjligheten till en familjepolitisk debatt före valet. Men det är tydligen lättare att driva socialdemokratisk politik ute på gator och torg, där det inte är någon som säger emot, än att diskutera sakligt i Sveriges riksdag. Jag kan inte tolka socialministerns bortovaro från denna debatt på annat sätt.

Jag skall i mitt anförande uppehålla mig vid socialutskottets betänkande 18. Ann-Cathrine Haglund kommer att behandla övriga betänkanden om barnomsorgen.

Herr talman! Före valet 1982 gick socialdemokraterna ut med en rad löften. Dessa löften var inte särskilt väl strukturerade, varken sakligt, innehållsmässigt eller kanske rent av ideologiskt, sett från socialdemokratisk synpunkt. De var till största delen anpassade till att försöka skapa en så positiv bild som möjligt av vad socialdemokraterna skulle uträtta om de kom i regeringsställning.

Efter valet har vi kunnat se ett annat mönster, som har kommit fram i samband med det socialdemokratiska regerandet. Detta mönster är mera likt socialdemokratin rent ideologiskt.

Vi märker att man har vävt vidare på den socialistiska och kollektivistiska väven. Det gäller inte minst inom familjepolitikens område. Efter valet har man i riksdagen framlagt förslag, som innebär mer politisk styrning och mindre valfrihet för de enskilda barnfamiljerna. Vad har resultatet blivit för de enskilda barnfamiljerna? Jo, före valet lovade man, men under sitt regerande har man inte alls lyckats åstadkomma vad man lovade. 40 % av barnfamiljerna lever under existensminimum enligt konsumentverkets regler. Skatten har drabbat barnfamiljerna väldigt hårt. Om man slår ut de

socialdemokratiska skattehöjningarna på familjerna, motsvarar det 8 500–9 000 kr. per familj i skattehöjning. Det talade man inte om före valet.

I och för sig kan man säga att inte alla familjer har fått betala samma belopp. Så är det inte. Men vissa skattehöjningar har sannerligen ingen låglöneprofil. Ta t. ex. momshöjningen, som drabbade hårdast barnfamiljerna med många munnar att mätta.

Hur blir det, herr talman, med inflationen? Ja, den viktigaste biten när det gäller den tredje vägen var att lösa inflationsproblemet. Hur blev det? Förra året lovade man 4 % inflation. Men man mer än fördubblade inflationen. Vem fick betala? Jo, givetvis barnfamiljerna. Samtidigt som regeringen höjer skatterna och driver inflationspolitik, minskar reallönerna för vanliga löntagare med ungefär 5 % på 2,5 år. Enligt valbroschyrerna 1982 skulle vi få en socialdemokratisk regering därför att löntagarnas reallöner skulle höjas.

Hur har det gått med statsskulden? Vem skall betala den? Skall vi göra det eller skall kommande generationer göra det? Statsskulden har nästan fördubblats, sedan vi fick en socialdemokratisk regering, någonting som genom höga räntor också drabbar barnfamiljerna.

Herr talman! Varje svensk har i dag en statsskuld på i runda tal 70 000 kr. På 2,5 år har den statsskulden ökat med i runda tal 30 000 kr. från 40 000 till 70 000 kr. I valet sade socialdemokraterna att enbart de kunde lösa statsskuldsproblemet. Vad innebär detta för en tvåbarnsfamilj? Jo, den har en statsskuld på 280 000 kr.

Hur gick det med sparandet? Familjesparandet är i dag det lägsta sedan vi fick svensk sparstatistik. Familjerna har i princip inte råd att spara någonting.

Hur gick det med pensionerna? Också pensionärerna är en del av familjen, om vi går till storfamiljen och ser på dess förhållanden. Enbart socialdemokraterna kan säkra pensionerna för framtiden, sade man 1982. Sedan devalverade man och kom överens med en socialdemokratisk pensionärsorganisation om att det inte skulle bli någon ersättning för pensionernas minskade värde genom devalveringen. I annat fall kunde ju mormor och morfar samt farmor och farfar ha bidragit till att klara storfamiljens ekonomi. Men om vi nu buntar ihop mormor och morfar samt farmor och farfar till ett familjekollektiv, har de fyra pensionärerna om de är vanliga ålderspensionärer med enbart pensionstillskott tillsammans förlorat ungefär 8 000 kr. i förhållande till de socialdemokratiska vallöftena.

Vad har effekten blivit, herr talman? Jo, att köerna på våra socialbyråer av människor som tvingas begära socialt bistånd för att klara sin försörjning har ökat från i runda tal 300 000 människor 1982 när den socialdemokratiska regeringen tillträdde till i runda tal en halv miljon människor i dag.

Herr talman! Den tredje vägen har för många blivit en med röda snitslar kantad väg till socialbyrån. Det var inte det som socialdemokraterna lovade svenska barnfamiljer och svenska pensionärer 1982.

Samtidigt som vi ser den faktiska bilden av den socialdemokratiska politik som socialministern inte vill försvara i denna kammare, får man höra socialdemokrater berätta hur det skall bli med en icke-socialistisk familjepolitik. Man talar också om solidaritet, trygghet och välfärdssystem utifrån fina

begrepp, när verkligheten är en helt annan.

Jag vill något litet begrunda den ideologiska skillnaden mellan socialismen och vår värdekonservatism, vår ideologi. Socialismen bygger ju på kollektivet och sätter också i familjepolitiska sammanhang kollektivet, dvs. politikerna och det stora starka samhället, framför familjen, medan vi sätter individen och de enskilda föräldrarna i centrum. För socialdemokratin existerar solidaritet tydligen bara inom det stora kollektivets ram. I andra sammanhang missar enligt socialistiska principer och marxistiska påståenden solidariteten sitt mål. Enligt vår uppfattning är detta helt felaktigt. Det är snarare på det sättet, herr talman, att kollektivet inte fungerar, om vi inte ger tilltro till individen, till individens frihet, förmåga och förutsättningar.

Moderaterna vill sätta familjen i centrum. Politiken måste inriktas på att förstärka familjen. Det är föräldrarna som skall få ett ökat ansvar för barnen – inte politikerna. Valfrihet skall vara rådande i större utsträckning än vad som är fallet i dag. Även här ser vi en klar skillnad.

Låt mig, herr talman, citera ett kort stycke ur Socialdemokratiska kvinnoförbundets program, det program som antogs i början av 1970-talet – man har antagit ett nytt nu, men familjepolitiken har i stor utsträckning formats utifrån efterkrigstidens socialdemokratiska syn på familjen: "Familjen räcker idag inte till, varför samhället måste ta ett helt annat ansvar för barnets utveckling. När det gäller den *emotionella* vården har både familjen och samhället en stor betydelse och delat ansvar... När det gäller den *sociala, intellektuella* och *materiella* vården bör ansvaret i första hand ligga på samhället..."

Detta visar att man i grunden inte vågar ha den tilltro till familjen som enligt vår uppfattning är nödvändig, om man skall sätta familjen i centrum. Systemet styr familjen och familjens möjligheter att påverka sin situation. Skattesystemet styr, bidragssystemet styr och avgifterna styp. Enligt moderat uppfattning måste vi ha en politik som innebär att man kan leva på sin inkomst. Därför måste vi få ett skattesystem som innebär skatt efter försörjningsbörda. Vi har lagt fram ett konkret förslag när det gäller en förändrad skattepolitik, som gör det möjligt för föräldrarna att öka valfriheten. Man får disponera mer av sina förtjänade pengar. Socialdemokraterna höjer skatten.

Vi vill genomföra också en vårdnadsersättning för de föräldrar som har barn under treårsåldern. På det sättet kan vi enligt vår uppfattning få till stånd också ökad valfrihet för småbarnsföräldrarna.

Socialdemokraterna bygger vidare på ett rundgångssystem.

Förra året fattade riksdagen beslut om en höjning av barnbidragen, och socialdemokraterna sade då att det var fråga om den kraftigaste barnbidragshöjningen i modern tid. När man nu har sett resultatet av detta i barnfamiljerna märker man att väldigt mycket av det som man fick i barnbidragshöjning har gått förlorat genom förändringar i skattesystemet. En kvinna ringde upp mig för några dagar sedan och frågade: Hur kommer det sig att min skatt helt plötsligt stiger? Jag var då tvungen att berätta för henne att effekten blir denna om man slopar förvärvsavdragen och höjer

skatten för att finansiera barnbidraget. Effekten av barnbidragshöjningen blir under sådana förhållanden ganska minimal.

Vi måste slå vakt om föräldrarnas frihet att välja att vårda och ta hand om barnen i hemmiljön. Varför skall föräldrarna inte ekonomiskt ha möjligheter att själva bestämma om båda föräldrarna skall förvärvsarbeta eller om en av föräldrarna skall vara hemma och ta hand om barnen när dessa är små? Det skulle vara intressant att höra vilken som är socialdemokraternas syn på just den frågan.

I fredags förde förste vice talmannen Ingegerd Troedsson en interpellationsdebatt med socialministern om det beryktade Norrköpingsfallet, där en tvåbarnsfamilj inte kunde få socialt stöd under en övergångsperiod därför att inte båda makarna förvärvsarbetade. Man tvingade ut båda föräldrarna i förvärvslivet. Jag skulle vilja fråga: Är detta en rimlig politik? Är verkligen socialdemokrater och kommunister beredda att ta det ansvar som det innebär att hindra föräldrarna från att själva bestämma om vårdnaden för sina barn? Det är ett oerhört stort ansvar som ni tar på er – som ni lyfter bort ifrån föräldrarna och lägger på er själva – när ni bedriver en sådan politik.

Detsamma är förhållandet med den ordning som innebär att det i vissa fall inte är möjligt att få nedsättning av skatten genom jämkning av den skatt som är angiven i skattetabell. Skattemyndigheterna kräver även i sådana fall att båda föräldrarna skall förvärvsarbeta. Jämkning medges inte heller i fall där skattebetalaren har en villa vars värde överstiger en viss gräns.

Det här menar vi är fel. Vi vill bygga upp vår familjepolitik i första hand utifrån att skatten skall vara anpassad till skattebetalarens försörjningsförmåga och bärkraft. En vårdnadsersättning måste utbetalas under upp till de tre första åren. Man måste vidare ta ut skatt med hänsynstagande till de möjligheter som jämkningsmodellen ger, och vi vill också att bidragsnormerna ses över i linje med socialtjänstlagens intentioner.

Herr talman! Till sist vill jag säga att man måste ha en helhetssyn på familjepolitiken och att i denna helhetssyn barnets bästa måste vara vägledande. Man kan då ställa sig frågan vem som har de största förutsättningarna att bedöma barnens bästa. Enligt vår uppfattning är det föräldrarna som har den största möjligheten att bedöma barnens bästa.

Vi vill utifrån detta se till att politikerna retirerar när det gäller styrning av familjerna, så att familjen och föräldrarna själva i större utsträckning får möjlighet att regera i det egna huset och i den egna familjen. Det är detta som är grunden i den moderata familjepolitiken, och det är intressant att se att de borgerliga partierna har en gemensam grundsyn när det gäller inriktningen av familjepolitiken. Denna grundsyn kommer till uttryck i reservation nr 1.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 5 vid socialutskottets betänkande nr 18.

Anf. 69 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Rosa Östh kommer senare i debatten att kommentera socialutskottets betänkande nr 23 om statsbidrag till kommunal barnomsorg. Jag kommer att huvudsakligen uppehålla mig vid betänkande nr 18.

En viktig utgångspunkt för utformningen av familjepolitiken måste vara att familjen är samhällets hörnsten och att föräldrarna har det grundläggande ansvaret för barnens fostran. Ett krav måste vara att samhällets familjepolitik underlättar för föräldrarna att ta och bära detta ansvar och att stödet till barnfamiljerna baseras på valfrihet.

Fortfarande – även om socialdemokraterna har givit efter till viss del – gynnas kommunal daghemsverksamhet ensidigt. Enskilda alternativ missgynnas. Deltidsförskolan får fortfarande inget statsbidrag. Enligt centerns uppfattning måste statsbidraget till barnomsorgen utformas så att det utgår lika för olika former av barnomsorg. Statsbidraget måste vara neutralt till olika omsorgsformer. Det gäller såväl kommunala som kooperativa, ideella eller privata daghem, och det gäller familjedaghem och deltidsförskola.

Socialdemokraterna kan inte framlägga något skäl för att de vägrar ge stöd till privata initiativ inom barnomsorgen. Det tycks som om de är rädda för att de skulle visa sig alltför bra, som om bubblan om monopolet skulle rivas upp. För att försvara denna fördomsfulla position griper socialdemokraterna ofta till skräckskildringar och svartmålningar.

Socialdemokraterna vägrar också fortfarande att erkänna det arbete med små barn som utförs i hemmet som ett arbete och inser inte nödvändigheten av att göra det möjligt för den som så vill att kombinera förvärvsarbete med föräldraskap utan att barnen kommer i kläm. Vård av barn måste enligt vår uppfattning alltid betraktas som en lika värdefull uppgift, oberoende av om den utförs av föräldrarna själva eller om omsorgen sköts i daghem, kommunala eller privata, eller i familjedaghem. En vårdnadsersättning är därför en mycket angelägen del av familjepolitiken.

Trots att vi har ett skattesystem som inte tar hänsyn till försörjningsbördan gör den socialdemokratiska regeringen ingenting för att rätta till det. Detta är särskilt angeläget när det gäller enförsörjarfamiljer. För att rätta till orättvisorna föreslår vi att hemmamakeavdraget skall höjas. Det måste enligt centerns uppfattning vara möjligt för barnfamiljer med en inkomst att leva på den, jämte barnbidrag, flerbarnstillägg och vårdnadsersättning.

Regeringen aviserar nu ett förslag om utbyggnad av barnomsorgen som, när man granskar det närmare, visar sig vara ett ganska oblygt försök att binda riksdagen vid socialdemokratiska partiets valaffischer. Det är inte något annat än en luftig vision – dessutom en dålig vision. Något förslag om lagstiftning kommer inte att läggas fram, och någon finansieringsplan finns inte heller i verkligheten. Det tyder på att det inte är någon realism bakom förslaget, speciellt som det är placerat långt in i framtiden.

Man kan nog räkna med att det går med det här som med andra socialdemokratiska vallöften. Det är väl i och för sig bra, därför att förslaget är dåligt ur många synpunkter.

Barn behöver sina föräldrar främst av allt. Det gäller inte bara under spädbarnsåldern, inte ens enbart till skolåldern, utan behovet av föräldrarnas stöd gör sig också gällande under hela skoltiden.

Familjen är en urcell i samhällskroppen. Det är främst där som barnens fostran och prägling sker och bör ske. Utifrån det faktiska läge som nu råder

borde föräldrarnas roll stödjas och stärkas. I en tid då familjeupplösningen har gått så långt som i Sverige, då båda föräldrarna av ekonomiska skäl tvingas att arbeta heltid, blir konsekvensen att barnomsorgen i ökande grad måste förläggas utanför hemmet. Men det behöver inte betyda en ensidig satsning på institutionell barnomsorg, inte heller att kampen för en återerövring av föräldrarnas roll i omsorgen ges upp. Tvärtom bör den offentliga barnomsorgen erbjuda många alternativa former.

Samtidigt som föräldrarnas rätt och möjligheter att självständigt träffa ett val mellan olika erbjudanden stärks vad gäller formen för barnomsorg måste också rätten och möjligheten för föräldrarna att själva ta på sig en större del av omsorgen stärkas.

Man måste inte vara "expert" för att fostra barn. Det är dags att plocka fram föräldrarnas naturliga intuition och motverka den urlakning av föräldrarollen som länge pågått. Föräldrarna måste inges den auktoritet som innebär att de kan uppträda som gränssättare och i övrigt prägla och strukturera barnens tillvaro.

En återerövrad föräldraroll med den insikt, självkänsla, kunskap och glädje som den kan innebära skulle kunna vara en ny ansatspunkt, inte bara när det gäller ett självständigt val mellan olika alternativ utan också när det gäller medverkan i skapandet av olika alternativ, t. ex. föräldraledda eller föräldrakooperativa daghem.

Vi kan inte förstå socialdemokraternas njugga inställning till allt vad alternativ heter, t. o. m. till familjedaghemmen. I den socialdemokratiska familjepolitiken får de inte vara ett alternativ, bara ett komplement för barn med särskilda behov. Det finns många ute i vårt lands kommuner som med förvåning plötsligt upptäcker den socialdemokratiska inställningen till familjedaghem. Ofta är det så att ansvariga socialdemokrater, oberoende av vad föräldrarna tycker, vill satsa enbart på daghem, medan familjedaghem alltmer sätts på undantag.

Stelheten och torftigheten i den socialdemokratiska modellen visar sig inte minst däri att alla förslag till alternativ framstår som ett hot mot den frihetsmodell, "daghem åt alla", som tydligen är det hägrande framtidsmålet. Och dessa hot måste till varje pris nedkämpas. Därför blir det nej till privata initiativ och nej till vårdnadsersättning, som skulle ge föräldrarna större chans att verkligen vara föräldrar. Och det man för skams skull inte direkt säger nej till, det behandlar man med njugghet. Det är vad som sker med familjedaghemmen.

Löntagarfonderna utpekas med rätta som en vattendelare mellan olika vägar mot framtiden. Utformningen av barnomsorgen är en minst lika väsentlig skiljeväg, som ger anledning till lika stort engagemang.

Vi för vår del säger inte nej till daghem, utan vi tycker att det för många är ett mycket bra alternativ, men det finns olika önskemål beroende på tycke och smak, tradition, arbetstider och föräldrars religiösa och filosofiska åskådning. Dessa utgångspunkter vill vi i centern ta på allvar. Därför måste många blommor få blomma. En blomma i rabatten utgörs av dagbarnvårdarnas insats, som förtjänar ett bättre erkännande än den har i dag. En annan

blomma är föräldrakooperativ. Ytterligare en är trefamiljssystem osv. Dessutom får vi inte glömma förskolor med alternativ pedagogik, Waldorf och Montessori, och förskolor med kristen inriktning.

Vårdnadsersättningen ökar ytterligare valfriheten genom att den möjliggör en minskning av arbetstiden. Valfrihet, flexibilitet, enkelhet, avbyråkratisering pekar ut en ny kurs.

Det är nödvändigt att vi skapar ett barnvänligt samhälle, att vi inser att barn behövs och att vi handlar därefter. De behövs, inte primärt för att säkra sysselsättningen för lärare och förskolepersonal, inte heller för att utgöra terapi för vuxna som föräldrar, utan som hela samhällets kvintessens, det väsentliga kring vilket samhället i stort sett utgör en infattning.

Ett samhälle med så mycket samlad kunskap som vårt, så datoriserat, så genomorganiserat, så planerat och in i detalj utrett och undersökt men där man ändå behöver ställa frågan varför det inte föds tillräckligt med barn, då har man verkligen kastat ut barnet med badvattnet. Det är som en historia som har förlorat sin poäng eller ett träd som inte bär frukt.

Varför det är så viktigt att människor i vår tid, i vårt land, får uppleva glädjen och omsorgen med egna barn kan nog inte ges en rationell förklaring. Det ligger utanför analysen. Det är en djupt grundad upplevelse, ett i ordets verkliga mening existentiellt behov hos väldigt många. Därför är det så allvarligt när den naturliga självklarheten i att män och kvinnor blir föräldrar, och går in under det ansvar som det innebär, ifrågasätts eller försvåras. Har föräldrarna det svårt på ett eller annat sätt påverkar det barnen, därför att föräldrarna är det viktigaste inslaget i det mentala och sociala ekosystem vilket avgör om den späda plantan skall finna sig till rätta och växa till.

Barnfamiljernas situation, barnens rättmätiga behov ställer krav på ett långsiktigt program, där viktiga första steg bör tas redan nu. Under resten av 1980-talet måste, enligt centern, följande reformer genomföras:

Vårdnadsersättning om till att börja med 24 000 kr. per år införs till alla familjer med barn i förskoleåldern. Ersättningen skall i skattehänseende och inom det sociala trygghetssystemet betraktas som inkomst av förvärvsarbete.

Statsbidraget till daghem läggs om så att bidrag utgår till all barnomsorg som ingår i den kommunala barnomsorgsplanen: till daghem, fritidshem, familjedaghem, föräldraledd barnomsorg, öppen förskola, deltidsförskola, kooperativa daghem, förskolor med alternativ pedagogisk inriktning och förskolor i privat regi.

Föräldrar som anlitar omsorg i privata former, som inte har stöd av statsbidrag, skall befrias från att betala arbetsgivaravgift för utbetald lön upp till 20 000 kr.

Skattereduktionen för familjer med *en* inkomst och barn under 18 år höjs etappvis till 6 000 kr. Föräldrarnas lagstadgade rätt till tjänstledighet för vård av små barn förlängs till tre år.

Barnbidraget utgör stommen i det familjeekonomiska stödet och bör successivt byggas ut.

Flerbarnsstödet skall byggas ut till att omfatta också det andra barnet.

Studiestödet för barn i gymnasieåldrarna måste förstärkas.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 3 som är fogade till socialutskottets betänkande nr 18.

Jag yrkar också bifall till reservation 5, som tar upp frågan om barnbidrag vid längre tids utlandsvistelse. Frågan diskuterades här i kammaren så sent som i december 1984. Jag vill därför nu bara helt kort understryka det som sades då, nämligen att anställda hos samma arbetsgivare bör behandlas på samma sätt. Vi vill också att de som är engagerade i det biståndsarbete som bedrivs av ideella organisationer skall omfattas av treårsregeln.

Det var ett steg i rätt riktning att undantag gjordes för präster och missionärer, men det räcker enligt vår uppfattning inte. Undantaget måste omfatta över huvud taget alla barn till personer som är anställda av svenska kyrkan eller annat svenskt trossamfund eller av ett till ett sådant samfund knutet organ eller av en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. Detta framgår av reservation 5. För dessa bör barnbidrag utgå under utlandsvistelse på upp till tre år.

Jag yrkar även bifall till reservation 6, som gäller återbetalning av bidragsförskott. Vi tror, som framgår av reservationen, att det finns möjligheter att få in ytterligare belopp även om resultatet av återkravsverksamheten har förbättrats något. Samhället har mycket stora kostnader för bidragsförskott, och det borde vara en angelägen uppgift för regeringen att vidta åtgärder för att minska kostnaderna.

Det är självklart att man aldrig kan komma upp i en återbetalning på 100 %, men ytterligare effektiviseringar finns det med största säkerhet utrymme för.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 1, 3, 5 och 6 i socialutskottets betänkande nr 18 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 70 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Aldrig tidigare har barnen haft det så materiellt bra som i dag, men barnen har heller aldrig exploaterats så cyniskt av de kommersiella krafterna i form av olika kulturyttringar, kläder och fritid i ett farligt överflöd. Egentligen lever många barn i ett nytt slags fattigdom och i en historielöshet, ofta i sterila, torftiga boendemiljöer. Detta förhållande återspeglar sig också i barns hälsa, både i den psykiska och i den fysiska hälsan.

Enligt den första stora svenska undersökningen om barns psykiska hälsa, så har vart femte barn psykiska störningar i form av ångest, aggressivitet och psykosomatiska symptom, såsom ont i magen eller huvudvärk. Vart nionde barn känner sig inte omtyckt av *någon*. Var tionde flicka utsätts för incest av en vuxen man inom familjen. Två tredjedelar av 11- och 12-åringarna tror att de skall dö av krig, narkotika eller i någon trafikolycka.

70 % av alla äktenskap slutar i skilsmässa. Det här betyder att många barn upplever smärtsamma separationer. Det är inte ovanligt att barn inom barnomsorgen under sin förskoletid har haft över hundra vårdare. Det betyder också många, kanske svåra separationer. Barn lider mer vid alla slags skilsmässor än vad de vuxna mestadels gör.

Många barn tvingas att flytta från en ort till en annan, från ett bostadsområde till ett annat, från en skola till en annan. De känslomässiga uppbrotten är större problem för barnen än vad de geografiska omflyttningarna är.

Kvinnor föder i genomsnitt bara 1,6 barn. Det betyder att många barn växer upp utan syskon.

Ensamhet och isolering är ett av våra största samhällsproblem både i tätort och i glesbygd. Ensamhet och isolering föder passivitet och maktlöshet. I de stora och anonyma bostadsområdena får likgiltigheten bästa tänkbara näring.

I dag bor det högst två personer i 80 % av lägenheterna i flerfamiljshus. Ofta är det en mamma och ett barn. Nästan hälften av alla ensamstående unga mödrar har aldrig kontakt med sina grannar.

Samtidigt har vi ett samhälle som utmärks av konkurrens, elittänkande och en betoning av individens ansvar för sitt liv. Under senare år har högerkrafternas frihetsprat markerat detta synsätt än mer.

Vi saknar instrument för att kunna mäta barns sociala verklighet, och vi vet inte hur denna verklighet påverkar barnen. Vi kan bara ana de negativa konsekvenserna av den, speciellt för utsatta familjer och deras barn.

I detta perspektiv får barnomsorgen ett mycket stort ansvar. Barnomsorgen borde få alla tänkbara resurser för att motverka negativa företeelser i samhället. Barnomsorgen borde ges resurser för att i största möjliga utsträckning tillgodose barns behov av trygghet, kontinuitet och stimulans.

Alla barn skall, menar vänsterpartiet kommunisterna, alldeles oavsett om deras föräldrar förvärvsarbetar eller ej, ha rätt till förskola eller fritidshem för sin egen skull. Men barnomsorgen har ju också en annan dimension. En utbyggd barnomsorg är en förutsättning för att kvinnor skall ha möjlighet att förvärvsarbeta eller studera. Fyra av fem kvinnor med barn i förskoleåldern tillhör i dag arbetskraften. År 1983 förvärvsarbetade 82 % av kvinnorna med barn i förskoleåldern.

Det finns många svårigheter förknippade med att kombinera förvärvsarbete med hem och barn. Den kollektiva barnomsorgen är fortfarande mycket bristfälligt utbyggd. De flesta föräldrar ordnar själva sin barnomsorg. Man använder sig av släktingar, bekanta, privata dagmammor – eller också försöker man lägga arbetstiderna så att någon av föräldrarna är hemma medan den andra arbetar. Omkring hälften av de förskolebarn vilkas mödrar arbetar eller studerar minst halvtid har också sin tillsyn ordnad på privat väg. Närmare vartannat barn i åldern 7–12 år saknar helt omsorg medan föräldrarna arbetar.

Enligt samma intervjuundersökning har var tredje kvinna med förskolebarn uppgett att hon har eller har haft problem med barnomsorgen. Det problem som oftast anges är bristen på daghemsplats eller dagmamma.

Om man till 1990 skall klara målsättningen att alla de barn som har förvärvsarbetande mödrar skall få en plats inom barnomsorgen, måste utbyggnaden ske med 90 000 platser per år. Det är ett högst rimligt krav att alla de barn som har förvärvsarbetande eller studerande mödrar skall garanteras en plats inom barnomsorgen. Därför är det också den målsättning

som vänsterpartiet kommunisterna ställer upp för utbyggnaden.

Herr talman! Det är kommunerna som har ansvaret för barnomsorgen. Kommunernas vilja och möjlighet att bygga ut barnomsorgen är i mycket beroende på de statsbidrag som utgår. Med de statsbidrag som nu gäller kommer ingen nämnvärd utbyggnad att kunna ske. Någon sådan blir det inte heller med de nya förslag som man har kunnat läsa om i pressen. Möjligen kan antalet platser ökas i form av överinskrivning eller s. k. förtätning i barngrupperna. Detta innebär redan nu i de flesta fall en kvalitetsförsämring för barnomsorgen. Vad som redan sker är nämligen att man ökar antalet platser genom en förtätning, som det heter.

I stället, menar vi, måste statsbidragen utformas så att de blir en verklig stimulans för kommunernas utbyggnad av verksamheten. Bidragen bör också vara så utformade att de gynnar en kvalitativt bra barnomsorg. Därför måste statsbidragen kopplas ihop med bindande miniminormer för personaltäthet, ytnormer och barngruppsstorlekar.

De borgerliga partierna föreslår vårdnadsbidrag av olika storlekar till barnfamiljerna. Men även om dessa bidrag – beskattade eller obeskattade – kan synas väl tilltagna kan de aldrig ersätta en lön från ett förvärvsarbete.

Ett vårdnadsbidrag kan aldrig göra kvinnan – för det är i praktiken kvinnorna det kommer att handla om – ekonomiskt oberoende. Ett vårdnadsbidrag tvingar kvinnor till reträtt från arbetslivet. Det är viktigt att slå fast att kvinnors ökade förvärvsarbete har haft många positiva effekter, både sociala och ekonomiska. Det kan aldrig bli fråga om att gå tillbaka till en situation där kvinnan blir försörjd av en förvärvsarbetande man.

Kvinnor vill förvärvsarbeta för sin egen skull och inte bara av ekonomiskt tvingande skäl. Enligt en undersökning av SCB vill två tredjedelar av de intervjuade kvinnorna arbeta just för sin egen skull. De sätter t. ex. gemenskapen med arbetskamraterna som en viktig orsak till att de vill förvärvsarbeta. Bara en tredjedel av dem nämner ekonomin som huvudorsak. Kvinnor vill ha möjlighet att förena barn och förvärvsarbete. De som hävdar att kvinnor skulle stanna hemma med sina barn om de bara hade råd får inget stöd i denna undersökning.

De borgerliga partiernas olika typer av vårdnadsbidrag skall bl. a. finansieras genom att statsbidragen till den kommunala barnomsorgen sänks, genom en försämrad sjukförsäkring, genom en minskning av livsmedelssubventionerna, genom slopade räntebidrag och genom en nedskärning av bostadsbidragen. Det betyder ökade matpriser och ökade hyror. De borgerliga partiernas förslag slår hårt mot just barnfamiljernas ekonomi och fördyrar deras levnadsomkostnader med tusentals kronor.

Ingemar Eliasson frågade mig om momsuppgörelsen. Men han glömde viktiga delar i den uppgörelsen. Vänsterpartiet kommunisterna utverkade nämligen att statens inkomster av momshöjningen betalades tillbaka till konsumenterna i form av ökade matsubventioner. Mjölken t. ex., som är en viktig basvara för barnfamiljerna, fick ett sänkt pris, samtidigt som vissa andra matvaror prisstoppades. Det var inte speciellt populärt hos folkpartister, men jag tror att det uppskattades av barnfamiljerna. Tyvärr stod inte

regeringen fast vid vår uppgörelse, utan man sänkte senare matsubventionerna och gick de borgerliga partierna till mötes, skulle man kunna säga. Där var inte folkpartiet med om att värna om några barnfamiljer.

Nej, folkpartiets "stöd" till barnfamiljerna innebär kraftigt höjda matpriser. Om subventionerna slopas, betyder det två kronor och tio öre mer per liter mjölk, dvs. mjölken skulle kosta sex kronor litern med folkpartiets förslag. Det tycker jag är ett märkligt sätt att gynna barnfamiljerna! Det medför ju att barnfamiljerna själva får betala för de ekonomiska förmåner som ni bjuder dem.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i stället en ökad satsning på barnomsorg, så att alla barn upp till minst tolv år får en plats där. Vi menar att arbetslivet måste anpassas till barnens behov, bl. a. med införande av sex timmars arbetsdag för alla, sänkta matpriser och lägre hyror. Det är förslag som gynnar både barnfamiljerna och andra människor i låg- och mellaninkomstskikt.

Med det här, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-reservationerna vid betänkandena.

Anf. 71 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Jag frågade Inga Lantz varför vpk inte har något förslag i år till förbättrade barnbidrag. Varje år tidigare har man föreslagit inte bara höjda barnbidrag utan också värdesäkrade sådana. Nu fick man ju igenom en höjning i fjol, men inte är väl barnbidragen lika mycket värda i år? Inflationen är åtminstone 6, kanske 7 procent i år, och förra året var den 8. Barnbidragen urholkas successivt.

Det är faktiskt inte så, Inga Lantz, att barnen nu har det bättre materiellt än någonsin tidigare. Det verkar som om Inga Lantz inte har hört talas om inflation, om sänkta reallöner och annat som har tärt hårt på barnfamiljernas ekonomi.

När vi har dragit av de besparingar som krävs för att finansiera vårt familjepolitiska förslag, betyder det ändå en fördubbling av familjestödet till en trebarnsfamilj. Det är vad som behövs för att förbättra barnfamiljernas ekonomiska läge, så att de klarar av sin ekonomi utan att behöva gå till socialbyrån och be om förstärkning, vilket särskilt många fyrabarnsfamiljer får lov att göra i dag.

Men nu är vpk utan gadd och lust att längre vara med och förbättra barnfamiljernas ekonomi. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att vpk gav löften till regeringen i fjol att ligga stilla i år. Jag tror inte att barnfamiljerna känner någon särskilt stor lust att tacka vpk för den insatsen.

Precis som när det gällde momshöjningen lurade regeringen skjortan av vpk. Nu står man där med försämrat familjepolitiskt stöd, men momsen har samma höjd och de ökade matsubventionerna som man fick igenom tog regeringen tillbaka bara några månader senare. Någon sänkt matmoms har det inte blivit, och inflationen fortsätter att urholka familjestödet.

Men vpk tycker att den materiella standarden för barnen är bättre än den någonsin har varit. Inga Lantz har dålig kontakt med verkligheten.

Anf. 72 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Inga Lantz säger att den vårdnadsersättning vi föreslår inte ersätter den lön som man får för ett utfört arbete. Det har vi aldrig påstått heller, att det ersätter fullt ut.

Däremot ger det en viss kompensation för den som vill vara hemma och sköta barn på heltid. Men dessutom ger det full kompensation för den som minskar sin arbetsdag från åtta till sex timmar, om man har inkomst på upp till 100 000 kr.

Det hjälper helt enkelt till så att man kan utnyttja den lagstadgade rätten till sextimmarsdag för småbarnsföräldrar. Det finns undersökningar som visar att de minsta barnen som är på daghem ofta är där mycket långa tider. Åtta, nio eller tio timmar är inte ovanligt. En möjlighet för föräldrar att minska den dagliga arbetstiden förkortar då tiden på daghemmet.

Vad har egentligen Inga Lantz emot sextimmarsdag för småbarnsföräldrar och att man ger möjlighet för småbarnsföräldrar att utnyttja den?

Anf. 73 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna vill inte profilera sig genom att strö ut pengar. Det handlar inte om att strö ut pengar till barnfamiljerna, det handlar om förändringar i samhället som gynnar barnfamiljerna på ett mycket grundligare och bättre sätt, så att det blir, som någon har sagt här i debatten, ett barnvänligt samhälle. I den förändringen ingår en utbyggd barnomsorg för alla barn. Där ingår, precis som Ulla Tillander påpekade, det viktiga att få en förkortad arbetsdag – men inte bara för småbarnsfamiljerna utan för alla arbetstagare. Det har ju visat sig att många barn och ungdomar behöver mera tid med vuxna människor, och många föräldrar har för närvarande långa arbetsdagar och långa resor till och från arbetet. De tvingas lämna barnen strax efter kl. 7.00 på morgonen och hämta dem kl. 18.00 från daghem eller dagmamma. Det är alldeles för långa arbetspass för både föräldrar och barn, och det mår de dåligt av. Därför är sex timmars arbetsdag ett väldigt viktigt kvalitetskrav inom barnomsorgen och familjepolitiken – med oförändrad lön. Vad som händer nu är att barnfamiljerna tvingas arbeta full dag därför att de inte har råd att avstå två timmars lön.

I en förändrad familjepolitik måste också frågan om en billigare och bra mat sättas in. Där har vänsterpartiet kommunisterna föreslagit en momssänkning. Matmomsen betyder 6 000 kr. per år för en vanlig tvåbarnsfamilj. Vi föreslår en sänkning av den med en tredjedel i år.

En annan viktig förändring som måste göras gäller bostadspolitiken. Hyrorna måste sänkas. Vi har föreslagit att man skall öka bostadsbidragen så att det maximala skall vara 7 000 kr. per år för en tvåbarnsfamilj. Dessutom kommer andra krav in, som garanterat arbete åt alla och rätt till en egen ekonomi.

Vad som sker nu är ett lappverk av olika slags åtgärder. Det som saknas är en helhetslösning på barnfamiljers och vanliga familjers problem.

Med de förslag som de borgerliga har lagt fram – det är bara att läsa igenom de motioner som finns – får barnfamiljerna själva betala för de plussningar

man gör på olika håll och kanter. Det som barnfamiljerna stupar på i dagens Sverige är matkostnader och hyreskostnader; det går mycket lätt att läsa ut i socialhjälpsstatistiken. Därför är rätten till arbete, rätten till en bra och billig bostad och rätten till billig mat viktiga ingredienser i familjepolitiken. Det får inte glömmas.

Anf. 74 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Jag tycker det är inkonsekvent av Inga Lantz och vpk att säga nej till sextimmarsdag för småbarnsföräldrar med motiveringen att alla inte kan få det. Vårt förslag med kombinationen sextimmarsdag för småbarnsföräldrar och vårdnadsersättning hjälper inte minst enföräldersfamiljerna – de består ju av kvinnor mest – just att förkorta sin arbetsdag till sex timmar och få mer tid över för sina barn.

Anf. 75 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Vpk vill inte strö pengar omkring sig, sade Inga Lantz. Först trodde jag att det var en välkommen tillnyktring i ekonomiska frågor, men i meningarna efteråt strödde hon ut löften om sänkt matmoms, sänkta hyror, 90 000 fler platser per år i barnomsorgen och högre statsbidrag till kommunerna. Det var alltså ingen tillnyktring i de ekonomiska frågorna. Vpk fortsätter utan vetskap om Sveriges ekonomiska läge att ställa ut runda löften som inte har någon täckning.

Men vpk föreslår inga höjda barnbidrag, och det är det som är så intressant. Uppenbarligen har viljan inte räckt till – eller kan det finnas en annan förklaring? Kan det möjligen vara så, att vpk gav den socialdemokratiska regeringen ett löfte i fjol om att man inte skulle upprepa kravet på höjda barnbidrag och inte återkomma med kravet på värdesäkrade barnbidrag? Den frågan går Inga Lantz förbi, men jag tror att barnfamiljerna skulle vara intresserade av att få reda på hur det förhåller sig på den punkten. Har ni blivit uppbundna av regeringen på den punkten? Är det så att det inte är möjligt att göra någonting åt det familjepolitiska stödet därför att vi befinner oss i en kärv ekonomisk situation? Nej, det är det inte. Om man anstränger sig går det att omfördela skattebördan och utgifterna så, att barnfamiljerna får en förstärkt ekonomi. Det program som folkpartiet har lagt fram handlar om 10 miljarder kronor under tre år. Det innebär en förskjutning av skatteuttaget så, att man har en lägre skatt när man har försörjningsansvaret för barn och en något högre skatt under andra tider. Det betyder att vi sparar på vissa punkter, exempelvis när det gäller livsmedelssubventionerna, för att kunna betala ut pengar direkt till barnfamiljerna. Barnfamiljerna tjänar på detta. För en trebarnsfamilj innebär det en ökning med 15 000 kr. netto, lika mycket som man i dag har i familjestöd, alltså en fördubbling. Det går, Inga Lantz, om viljan finns och om man inte har gett något löfte till den socialdemokratiska regeringen om att inte väcka egna förslag.

Anf. 76 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Förlåt mig, Ingemar Eliasson, att jag glömde bort den första frågan. Jag skall lugna Ingemar Eliasson med att vi absolut inte gett något löfte till regeringen om att inte röra barnbidragen. Nej, den här frågan har förekommit och förekommer i diskussionen i vår partigrupp också. Så något löfte till regeringen att inte röra barnbidragen har vi verkligen inte givit. Däremot tyckte vi att de 1 500 kr. som ökningen blev enligt den överenskommelse som gjorts kunde räcka för det här året. Vi föreslår andra förbättringar för barnfamiljerna som rör mat och hyra samt förbättringar i form av en ökning av barnomsorgen.

Sedan vill jag säga att det inte bara är barnfamiljerna som har haft och har det svårt ekonomiskt, utan många andra familjer i låg- och mellaninkomstskikt har också en svår ekonomisk situation. Det faktum att vi under sex år hade borgerliga regeringar, där Ingemar Eliasson ingick, betydde mycket markerade ekonomiska svårigheter just för vanliga familjer. Vi vet också att barnfamiljernas ekonomi försämrades med 10 % på en sexårsperiod. Så det finns mycket att ta igen, men det gäller att ha en helhetssyn på familjernas situation. Vpk är det enda parti som har det.

Till Ulla Tillander vill jag säga att det inte går att nu vrida klockan tillbaka och införa vårdnadsbidrag. Vi vet att nästan 85 % av kvinnorna med barn i förskoleålder arbetar. De gör det främst därför att de vill arbeta. I undersökning efter undersökning säger de att de vill arbeta, men inte i första hand av ekonomiska skäl. Man vill arbeta därför att man har en utbildning, tycker att gemenskapen med arbetskamraterna och allt vad ett förvärvsarbete ger är någonting viktigt. Men kvinnor säger också att man måste ha möjlighet att förena att ha barn och familj med att ha förvärvsarbete. Därför är sex timmars arbetsdag en mycket viktig förutsättning för att vi skall nå jämlikhet och också för att förbättra barnomsorgen. Men det är viktigt att då komma ihåg att alla människor, både kvinnor och män, skall ha rätt till en egen ekonomi och ett eget arbete. Därför är det också viktigt att bygga upp barnomsorgen, så att alla som vill ha en plats inom barnomsorgen också skall kunna få det. Innan man har byggt ut barnomsorgen så att alla får en plats, kan man inte tala om valfrihet.

Anf. 77 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Inom arbetarrörelsen ser vi barnens uppväxt som en av de viktigaste frågorna. För samhällets fortbestånd och utveckling är den vård och fostran vi ger våra barn grundläggande. Den politik som vi för på andra områden, exempelvis skolan, arbetslivet, boendet, samhällsplaneringen och det sociala fältet är av största betydelse för barnen. Därför är det viktigt att betona sambandet och helheten.

Vår politik för barnen vilar på de grundvärderingar som vi har när det gäller hela samhällsutvecklingen. Demokrati, solidaritet, jämlikhet och trygghet skall också komma våra barn till del.

Ulla Tillander gjorde ett fint inlägg om familjens betydelse för barnen. Jag kan bara instämma i detta.

Inom det familjepolitiska området är en utbyggnad av barnomsorgen en av de viktigaste uppgifterna. Detta är ett stort och kostnadskrävande arbete som gör det nödvändigt att vi diskuterar former och innehåll jämsides med att utbyggnaden sker. Utbyggnaden av barnomsorgen är sammanflätad med samhällsutvecklingen i övrigt. Allt fler kvinnor med barn förvärvsarbetar. Det måste gå att förena förvärvsarbete med familj och barn. Det är viktigt att samhället stöder barnfamiljerna ekonomiskt, men det är också viktigt att stödja barnfamiljerna med en väl utbyggd barnomsorg. Kvinnorna vill arbeta, och de gör det också. Både män och kvinnor har ett gemensamt ansvar för sina barn. Det är inte bara barnbidrag, barnomsorg och bostadsbidrag som ger familjen trygghet och stöd, utan det gäller i lika hög grad rätten att få ersättning när någon förälder är sjuk eller att få ersättning när någon är hemma och vårdar sjukt barn. Det gäller också rätten att få ersättning vid arbetslöshet, och det gäller rätten att få dra av fackföreningsavgiften. Allt detta är de borgerliga partierna beredda att försämra eller att ta bort.

Den välfärd som socialdemokraterna byggt upp under de senaste årtiondena ger en frihet för medborgarna som vi måste vara rädda om.

Herr talman! För knappt ett år sedan fattade vi beslut om den största barnbidragshöjningen någonsin. Den började gälla från den 1 januari i år och har gett de flesta familjer ett kraftigt tillskott till familjeekonomin. Exempelvis en fembarnsfamilj får ett barnbidrag på 3 000 kr. per månad. När detta beslut fattades uttalade utskottet att det behövdes ett fortsatt översynsarbete på familjepolitikens område med en långsiktig inriktning.

Till det betänkande vi nu behandlar föreligger flera reservationer.

I reservation 1 i betänkande 18 har de borgerliga partierna enat sig om inriktningen på familjepolitiken. En likalydande reservation fanns för ett år sedan. Man sammanfattade där sex principer, och i en del av dessa tror jag att de flesta här i riksdagen instämmer. Men vi behöver inte läsa längre än till reservation 2 och 3 för att finna oenigheten, och denna oenighet gäller vårdnadsersättningen. I fråga om denna finns den gamla oenigheten kvar. Detta gamla vallöfte om vårdnadsersättning har upprepats i val efter val. Sex år hade de borgerliga på sig att infria sitt vallöfte, men de kunde inte enas, och oenigheten är fortfarande lika stor.

Utskottsmajoriteten håller fast vid det beslut som riksdagen fattade förra året, nämligen att det långsiktiga översynsarbetet på familjepolitikens område bör få bedrivas förutsättningslöst och inte bindas av några i förväg gjorda uttalanden.

Utskottet säger nej till ett införande av vårdnadsbidrag eller vårdnadsersättning, eftersom det inte kommer att främja valfriheten utan kommer att konservera det gamla talesättet att kvinnans plats är i hemmet. Vi vill i stället att föräldraförsäkringen skall byggas ut till att gälla barn upp till ett och ett halvt års ålder.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation 1, 2 och 3 i betänkande 18.

I reservation 4 yrkar moderaterna på att socialbidrag skall utgå vid vård av eget barn i hemmet.

När utskottet behandlade socialtjänstpropositionen uttalade man med anledning av en centermotion att socialbidrag var avsett som en sista resurs att trygga den enskildes försörjning när hans behov inte kan tillgodoses genom arbete eller på annat sätt.

Socialstyrelsen har i sina allmänna råd på frågan om socialbidrag kan utgå om inte familjens inkomster räcker till uttalat att detta måste avgöras med hänsyn till förhållandena i de enskilda fallen. Det går inte att utan vidare göra gällande att en förälder kan avstå från förvärvsarbete och då få rätt till socialbidrag. Socialnämnden kan ge familjen bistånd i form av plats i daghem eller i fritidshem, om det finns möjlighet till detta, och på så sätt göra det möjligt för föräldern att själv bidra till sin försörjning. Regeringsrätten har också i en dom den 15 mars 1985 avslagit en framställning om socialbidrag på grund av inkomstbortfall vid vård av egna barn.

Utskottet konstaterar i betänkandet med anledning av motionen att riksdagens enhälliga uttalande i samband med socialtjänstlagens tillkomst utgår från synen att den som kan försörja sig genom eget arbete inte bör ha rätt till socialbidrag. Detta bör också vara en naturlig utgångspunkt vid bedömningen av sådana fall som motionärerna tar upp. Den som inte har ett arbete bör stå till arbetsmarknadens förfogande. Det går inte att acceptera synsättet att var och en som har barn skall kunna välja att avstå från förvärvsarbete för att om inte inkomsterna räcker till i stället få socialbidrag. Det måste i första hand vara den enskilda människan själv som tar ansvar för sitt liv och efter förmåga försöker försörja sig och sin familj. Socialbidraget bör därför, som redan framhölls när socialtjänstlagen antogs, vara den sista resursen för att trygga den enskildes försörjning när andra möjligheter tryter. Jag yrkar avslag på reservation 4.

Herr talman! I en gemensam reservation från de borgerliga partierna föreslås en ändring i lagen om allmänna barnbidrag avseende barnbidrag vid längre utlandsvistelse. I höstas tog riksdagen ställning till denna fråga, och lagändringen trädde i kraft den 1 januari i år. Under den korta tid som har gått har inget nytt tillkommit. Erfarenheterna får utvisa om det finns skäl att föreslå andra lösningar senare. Jag yrkar avslag på reservation 5.

I motion 1984/85:2800 av Rune Gustavsson yrkas att åtgärder skall vidtas för att öka återbetalningen av bidragsförskott. Statens kostnader för bidragsförskotten ökar snabbt. Därför har riksdagens revisorer granskat denna verksamhet, och man kommer att slutredovisa detta ärende under 1985. En kartläggning har gjorts, och en redovisning av denna har skett. Av detta framgår att av det återkrävbara beloppet har den andel som återbetalats av de underhållsskyldiga faktiskt ökat på senare år – från omkring 75 % till 79 %. Det går inte att återkräva allt. Åren 1980–81 kunde 52 % av kostnaderna återkrävas. Åren 1983–84 var det bara 43 % som över huvud taget kunde återkrävas, beroende på att antalet underhållsbidrag som fastställts till noll kronor har ökat betydligt under senare år.

En annan viktig orsak till att den andel av beloppen som icke är återkrävbar har ökat finns i de ändrade regler för fastställande och uppräkning av underhållsbidrag till barn som trädde i kraft den 1 juli 1979.

Ett av syftena med dessa lagändringar var att underlätta för de underhållsskyldiga. Det kommer inte att gå att få in 100 % av kostnaderna. I avvaktan på att revisorernas granskning avslutas yrkar jag avslag på reservation 6.

Herr talman! I socialutskottets betänkande 23 tas frågor upp om bidragen till den kommunala barnomsorgen. Från den 1 januari 1984 gäller ett helt nytt statsbidragssystem. Detta har gjort det möjligt för kommunerna att finna lokala lösningar och att utnyttja resurserna. Det har också medfört att fler barn har fått tillgång till kommunal barnomsorg. När beslutet om att införa ett nytt statsbidrag fattades uttalades också att detta måste följas upp och utvärderas. Vi diskuterar nu budgetpropositionen. När denna lades fram var inte utvärderingen klar.

Vi har i utskottet haft att behandla ett stort antal motioner om att vi skall ändra nu gällande bidrag, och det föreligger flera reservationer. Också på denna punkt är de borgerliga partierna starkt splittrade och föreslår helt olika system, samtliga dock med den innebörden att lägre bidrag skall utgå till kommunerna.

Vpk vill återinföra bindande regler för kommunerna avseende personaltäthet, ytnormer och barngruppernas storlek samt kraftigt höja statsbidraget, vilket för närvarande inte är samhällsekonomiskt möjligt.

Kommunerna har numera stor erfarenhet av hur barnomsorgen bör bedrivas. Det måste vara varje kommuns ensak att själv utforma barnomsorgen så att den tillgodoser behovet i den egna kommunen.

Kvalitets- och kvantitetsfrågorna har en särskild arbetsgrupp i departementet behandlat, och socialstyrelsen håller på att ta fram pedagogiska program.

Regeringen har nu, tillsammans med kommunerna, utvärderat det år 1984 införda statsbidraget. Regeringen kommer inom kort att förelägga riksdagen en proposition i vilken föreslås att ytterligare 450 miljoner skall satsas på barnomsorgen. Jag beklagar att propositionen inte, som aviserat, kunde föreläggas riksdagen den 8 mars, så att vi hade kunnat behandla den här i dag.

Förslaget i den kommande propositionen innebär att alla barn skall ha rätt till en plats i förskola 1991. Statsbidraget kommer att höjas för de barn som har en halvdagsplats i daghem och för dem som har en heltidsplats i familjedaghem. En höjning sker också av bidraget till barn med behov av särskilt stöd. Statsbidraget kommer att omfatta personalen i deltidsförskolorna, och personalbidrag kommer att utgå också till föräldrakooperativa och alternativa förskolor. Dessutom kommer ett anordningsbidrag att införas för att kommunerna skall kunna bygga ut daghemmen.

Den aviserade propositionen kommer att innebära att alla barn till studerande eller yrkesarbetande föräldrar från ett och ett halvt års ålder får en garanterad rätt till plats i daghem, familjedaghem eller föräldrakooperativ. Den innebär också att alla barn tilll hemarbetande föräldrar skall få plats i öppen förskola upp till fyra års ålder och därefter i deltidsförskola.

I avvaktan på regeringens proposition om förskola för alla barn yrkar jag bifall till hemställan i socialutskottets betänkande 1984/85:23 och avslag på

samtliga reservationer fogade till detta betänkande.

Herr talman! I socialutskottets betänkande 1984/85:17 behandlas bl. a. frågor om bidrag till hemspråksträning i förskola, bidrag till barnmiljörådet och bidrag till NIA, nämnden för internationella adoptionsfrågor.

Till detta betänkande har det fogats två reservationer, dels en från moderata samlingspartiet om avskaffande av barnmiljörådet, dels en från vpk om förändring av statsbidraget till hemspråksträning.

Sedan 1979 har vi varje år behandlat och avstyrkt motionsyrkanden från moderaterna om ett avskaffande av barnmiljörådet. Moderaterna står helt ensamma bakom detta förslag.

Barnmiljörådet är ett centralt organ för frågor om säkerhet för barn och ungdom. Det har också till uppgift att stödja och inspirera barn och föräldrar och försöka motverka det kommersiella tryck som barnfamiljerna är utsatta för. Barnmiljörådet har inriktat sin verksamhet på olika samordningsprojekt inom barnsäkerhets- och barnmiljöområdet. Rådet har också satsat på att ge ut skrifter och ordna konferenser och utställningar.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation nr 2 i betänkandet 1984/85:17.

I motion 1984/85:2460 av Björn Samuelson m. fl. föreslås att ett nytt förslag om hemspråksträning skall föreläggas riksdagen. Detta förslag skall grundas på betänkandet Språk- och kulturstöd för invandrar- och minoritetsbarn i förskoleåldern. Det saknas i dag statsfinansiella förutsättningar för en sådan utbyggnad av hemspråksträningen som vpk förordar.

Målet för hemspråksträningen i förskolan bör även fortsättningsvis vara att främja en aktiv tvåspråkighet. Språkstödet i förskolan bör också omfatta ett förstaspråksstöd i svenska. Den hemspråksträning som ges skall ges i det språk som är barnets dagliga umgängesspråk i hemmet, och föräldrarna har ett eget ansvar för att träna barnet i det språk som där används. Det är viktigt att man ute i kommunerna planerar hemspråksinsatserna i samarbete mellan skolan och förskolan.

Med det anförda yrkar jag avslag på reservation 1 i socialutskottets betänkande 17.

I detta betänkande behandlas även motioner om ekonomiskt stöd till föräldrar, som har för avsikt att adoptera ett utländskt barn. NIA har redan uppmärksammat regeringen på denna fråga, och regeringen kommer att tillsätta en utredning. Enligt utskottets mening bör denna utredning ha till uppgift att utarbeta ett förslag till ekonomiskt stöd till enskilda för utgifter i samband med internationella adoptioner.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till socialutskottets hemställan i betänkandena 17, 18 och 23 samt avslag på samtliga reservationer.

Anf. 78 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tyckte mig höra att Anita Persson sade att alla de borgerliga partierna har yrkat på lägre statsbidrag till den kommunala barnomsorgen. Folkpartiet har dock inget sådant förslag. Vi tycker att det är

nödvändigt med ett kraftigt statsbidrag till den kommunala barnomsorgen, men vi tycker också att detta statsbidrag skall utgå lika till alla former av barnomsorg, till föräldrakooperativ, till kommunal barnomsorg och till barnomsorg som drivs i annan regi. Det skulle på det viset bli flera platser. Jag säger detta bara för att korrigera den bild som Anita Persson målade upp.

Anita Persson började med att argumentera för en helhetssyn på barnet i samhället. Den vill jag gärna ställa mig bakom.

I detta sammanhang vill jag också rätta till ett missförstånd. Vi föreslår inte att arbetslöshetsersättningen skall bli lägre. Besparingen skall tas av dem som har arbete, inte genom lägre arbetslöshetsersättning.

Sedan fick Anita Persson denna helhetssyn att också omfatta rätten att dra av fackföreningsavgifter. Det är att vidga familjepolitiken in absurdum, måste jag säga. Men all right, om vi gör det, varför bör då inte också barn lära sig den solidaritet som ligger i att man får göra avdrag för gåvor till ideella ändamål? Varför avdrag bara för avgifter till fackföreningar, som har till uppgift att driva upp ens egen ekonomi? Varför inte avdrag också för gåvor till organisationer som har till uppgift att hjälpa andra? Anita Persson kan fundera på om inte denna fråga bör tas in i den helhetssyn som hon efterlyser.

Den barnbidragshöjning som betalas ut nu i år har blivit ett kraftigt tillskott, säger Anita Persson. Ja, det är naturligtvis bättre än ingenting. Men sanningen är ju att inflationen redan har ätit upp denna höjning. Barnfamiljerna får det sämre under 1985 till följd av en snabb inflation. Därför skulle detta arbete gå vidare. Då vill jag fråga Anita Persson: Vad händer i kanslihuset? Vad kommer fram av det fortsatta arbetet? Socialministern är inte här och kan inte berätta vad som händer. Ingen proposition har lagts. Ingenting finns såvitt jag kan se i den kompletteringsproposition som kom i dag. Sker någonting i den arbetsgrupp som skall fortsätta med att se över familjepolitiken?

Ingenting nytt har tillkommit när det gäller utlandsvistelse, förklarar Anita Persson. Nej, det var tillräckligt gravt det som fanns redan förut. Redan de argumenten räcker för att man skall införa en annan ordning.

När det gäller internationella adoptioner hoppas jag att Anita Persson, eftersom socialministern inte själv är här och lyssnar på denna debatt, bär fram till honom att utredningen måste lägga fram ett förslag till stöd för dem som adopterar barn från andra länder.

Anf. 79 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har i och för sig förståelse för att Anita Persson inte accepterar de ändrings- och förbättringsförslag som vi har lagt fram när det gäller familjepolitiken. Vi har ju delade uppfattningar, och vi får respektera varandra på den punkten.

Anita Persson säger att barnbidragshöjningen var väldigt stor och effektiv. I mitt huvudanförande relaterade jag ett samtal jag haft tidigare i veckan med en förälder som ifrågasatte just detta. Man ser ju nu effekterna av den rundgång som det innebär att höja bidrag och samtidigt höja skatter och t. ex. slopa förvärvsavdraget. Det blir inte så mycket över som socialdemokraterna

försöker göra gällande. Verkligheten visar hur mycket familjerna får behålla av den största barnbidragsförhöjningen i modern tid.

När det gäller vårdnadsersättningen och konsekvenserna av den menar Anita Persson att den konserverar kvinnans ställning i hemmet. Jag måste fråga Anita Persson: Vad är det som gör att en ökad valfrihet för familjen skulle konservera en viss funktion för den ena eller andra parten i familjen? Det som Anita Persson för fram innebär faktiskt ett underskattande av kvinnan. En ökad valfrihet, som ger familjen bättre ekonomi, större möjlighet att själv bestämma över sin tillvaro, kan i rimlighetens namn inte innebära att kvinnan drabbas. Att utgå ifrån ett sådant resonemang vittnar om en total felsyn när det gäller jämställdheten. Anita Perssons resonemang innebär att kvinnan är så svag att vi måste vidta politiska åtgärder för att klara jämställdheten. Och det gör man på villkor som varken mannen eller kvinnan vill i vissa familjer.

Från moderat sida ser vi på jämställdheten på ett helt annat sätt. Vi menar att båda föräldrarna har samma värde, samma förmåga och samma förutsättningar att bestämma över sin tillvaro. Om man har den synen på jämställdheten och på kvinnan, kan ökad valfrihet i rimlighetens namn inte drabba den ena parten i familjen.

Frågan om socialbidrag är intressant, och jag delar i stort Anita Perssons uppfattning, att man skall se till att det går att leva på inkomsten. Men vi befinner oss i den situationen att skattetrycket på barnfamiljerna är högt och att man inte tar hänsyn till barnfamiljernas försörjningsbörda. Vi vill i första hand rätta till skattesystemet, så att det i sig inte orsakar att barnfamiljerna måste begära socialbidrag. Grunden för vår familjepolitik är: Skatt efter försörjningsbörda. Låt familjerna själva bestämma!

Anf. 80 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Det står i budgetpropositionen att syftet med de nya statsbidragsreglerna är att hålla kostnaderna för barnomsorgen nere och att bereda fler barn plats genom en effektivare användning av befintliga resurser. Anita Persson var inne på att det är rätt väg att gå, när hon litet finare pläderade för propositionens förslag. Hon var i varje fall litet finare i kanten och talade om lokala lösningar.

Att utnyttja befintliga resurser bättre betyder med det statsbidragssystem som vi har och som utgår per barn, att man skall pressa in fler barn i barngrupperna, vilket innebär en försämrad barnomsorg. Man säger vid budgetpropositionen att allt detta skall ske utan att de pedagogiska och sociala målen inom barnomsorgen åsidosätts. Men det är en faktisk omöjlighet.

Hela barnomsorgen är i dag, både kvantitativt och kvalitativt, hotad genom regeringens syn på barnomsorgen. Man kan inte pressa in fler barn i redan alldeles för stora barngrupper utan att kvaliteten försämras. Vi vill från vänsterpartiet kommunisternas sida säkra både den kvantitativa och den kvalitativa utbyggnaden av barnomsorgen, och det vill vi göra dels genom ett driftsbidrag, dels genom ett anordningsbidrag.

Jag är glad över att ett anordningsbidrag tydligen föreslås i den nya propositionen. Det får ses som att de tankar som vänsterpartiet kommunisterna har fört fram har fått gehör.

Vi vill att driftsbidrag skall utgå med 75 % av de faktiska kostnaderna och att det skall täcka personalkostnaderna. Vi vill vidare att statsbidraget skall beräknas på grundval av kvalitativa normer.

Vi har talat litet om den nya propositionen, och enligt vad jag har förstått av det pressmeddelande som har delats ut till ledamöterna har socialdemokraterna backat i det här avseendet. Vad man föreslår är en lösning för hemmamammorna innebärande att dessas barn får litet mera av pedagogiskt inriktad omsorg, och det är väl vällovligt. Men vad som i grunden krävs är att förvärvsarbetande och studerande mammor får en bra barnomsorg. - Tyvärr måste man använda ordet "mammor", eftersom mätningarna i alla statistiska undersökningar bygger på dessa.

Vad man satsar på i den nya propositionen - och det måste väl de borgerliga partierna vara mycket glada över - är öppen förskola, familjedaghem och deltidsförskolan. Många av de synpunkter som finns i det som jag har kunnat läsa mig till om den nya propositionen borde också göra Södersten nöjd, att döma av de tankar som finns i hans motion och som kommer att diskuteras senare i dagens debatt. Jag är besviken på de förslag som enligt vad det förefaller läggs fram i den nya propositionen.

Anf. 81 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! På väsentliga punkter är de icke-socialistiska partierna överens. Det gäller beträffande inriktningen av och målsättningen för familjepolitiken, och det framgår av reservation nr 1 vid utskottets betänkande nr 18. Vi är också överens om att det är mycket viktigt att något snabbt görs för den ekonomiskt utsatta grupp som barnfamiljerna är. Det som är gemensamt för oss är det som på ett så upprörande sätt saknas hos socialdemokraterna. Jag citerar några rader på s. 19 ur den gemensamma reservationen nr 1:

"Familjepolitiken måste utgå från den självklara förutsättningen att föräldrarna bäst vet vilken omsorgsform som bäst passar deras barn. Vård av barn måste därför alltid betraktas som en lika värdefull uppgift oberoende av om den utförs av föräldrarna själva eller av privata eller kommunala ersättare. Införandet av någon form av vårdnadsersättning skulle underlätta familjernas valfrihet."

Det är detta som är gemensamt för oss. Vad gäller utformningen av vårdnadsersättningen varierar våra uppfattningar. Vi i centern tycker att det är viktigt att man ser vårdnadsersättningen som ersättning för ett utfört arbete. Jag tycker att Anita Persson skall begrunda de siffror som har kommit fram i en undersökning om vårdnadsersättning, gjord vid universitetet i Göteborg. Det visade sig att av centerpartiets väljare stödde 83 % en vårdnadsersättning, av moderaternas 73 % och av folkpartiets 71 %. Av socialdemokraternas väljare var det 66 % som ville ha en vårdnadsersättning och av vpk:s väljare hela 49 %. Jag tycker att dessa siffror talar ett tydligt språk.

Anita Persson sade att inget hade gjorts under den borgerliga regeringstiden. Det utfördes dock en hel del på familjepolitikens område. Man kan uttrycka det så att den institutionella barnomsorgen prioriterades före 1976 och att så har skett också efter 1982, men att det mellan 1976 och 1982 bl. a. beslöts att föräldraförsäkringen skulle byggas ut med fem månader. Ersättningen under de sista av dessa månader var uppbyggd enligt principen för vårdnadsersättning, dvs. med lika ersättning – oavsett inkomst – till den som helt eller delvis avstår från förvärvsarbete. Dessutom infördes bl. a. ATP-rätt för vård av egna barn och lagstadgad rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar.

Anf. 82 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har nu en lägre inflation än under de borgerliga åren, och jag håller med Ingemar Eliasson om att det är mycket viktigt att inflationen fortsätter att minska.

Det finns, Ingemar Eliasson, en arbetsgrupp i departementet som arbetar med familjepolitiken, och när dess arbete är klart kommer det att redovisas för riksdagen.

Göte Jonsson tog upp ett telefonsamtal som han hade haft med en kvinna som tyckte att hon inte fick så stor ökning av barnbidraget. Jag förmodar att denna kvinna bodde ihop med sin make, att de hade ett barn och att de var höginkomsttagare med 200 000 resp. 120 000 kr. i inkomst. De fick inte en så stor barnbidragshöjning – den blev bara 32 kr., som jag kan hålla med om är lite.

Om vi tar en ensamstående kvinna med en inkomst på 69 000 kr. med ett barn finner vi att hon har fått en barnbidragshöjning på 1 366 kr. En industriarbetarfamilj med en inkomst har fått en höjning med 2 186 kr. om de har ett barn. En höginkomsttagarfamilj med fyra barn har fått en ökning med 6 782 kr. En industriarbetarfamilj med en hemarbetande make har fått en höjning med 9 176 kr.

Ett vårdnadsbidrag tar de pengar som är avsedda för utbyggnaden för barnomsorgen. Om barnomsorgen inte byggs ut kommer det inte heller att finnas någon valfrihet för kvinnorna, utan de kommer att tvingas att stanna hemma. Jag kan inte förstå varför ni inte införde vårdnadsersättningen när ni hade sex år på er att göra det. Det är så, som ni kanske har insett, att kvinnorna väljer den socialdemokratiska politiken därför att de anser att den är bra. Det framgår helt klart av Sören Holmbergs valundersökning.

Anf. 83 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Anita Persson har inte mycket att berätta om arbetsläget i den arbetsgrupp som skall fortsätta att jobba fram en förbättring av barnfamiljernas ekonomi. Det var nära att det inte kom något resultat förra året heller, förrän regeringen upptäckte att den höll på att bli akterseglad här i riksdagen och ryckte ut med ett provisoriskt förslag.

I år arbetar gruppen tydligen vidare, men det hörs inte ett enda ljud från den. Den behöver tydligen inte ha så bråttom, när vpk nu har lagt ner sitt

arbete och det därför inte finns någon majoritet i riksdagen för att driva på regeringens arbete. Arbetsgruppen kan uppenbarligen ta det lugnt, och så länge det finns en socialistisk majoritet i riksdagen blir det ingen fortsättning på reformeringen av det familjepolitiska stödet.

Det som hände under de sex borgerliga åren, utöver den utbyggnad av föräldraförsäkringen som Ulla Tillander talade om, var införandet av flerbarnstillägget i barnbidraget – något som socialdemokraterna efteråt upptäckte var en bra reform. Det får väl gå till på samma sätt i fortsättningen, dvs. att vi försöker arbeta fram nya familjepolitiska förslag som sedan står sig även om socialdemokraterna skulle komma tillbaka efter valet.

Det kunde vara intressant, Anita Persson, att få veta om det finns något mer att säga om inriktningen av denna arbetsgrupps uppgifter än att gruppen fortsätter att arbeta. Har regeringen utfärdat några direktiv? Finns det inom det socialdemokratiska partiet några idéer om hur man skall reformera ett familjepolitiskt stöd, som ju också ni erkänner är under isen? Det är ett lapptäcke, som någon skrev i LO-tidningen helt nyligen. Om ni har några idéer vore det väl klokt att presentera dem för väljarna före valet. Men den tystnad som nu råder kan inte uppfattas på något annat sätt än att ni är tomhänta och utan idéer om hur det bör gå till. Det kan jag beklaga, men värst är det för alla barnfamiljer.

Jag skulle dessutom vilja få förtydligat, Anita Persson, om nu Anita Persson och andra i socialutskottet tydligt talar om för socialministern vad vi har kommit överens om när det gäller de ideella adoptionerna. Dess värre blev det inte – det var ett misstag, kanske ett formellt fel – något tillkännagivande på den här punkten från utskottet. Jag hoppas att ni nu bär fram det beslut som vi tillsammans har fattat, nämligen att det skall utarbetas ett ekonomiskt stöd till familjer som adopterar barn från andra länder.

Till slut, herr talman, vill jag på nytt uttrycka min förvåning över att socialministern, som har ansvar för familjepolitiken, väl anser sig ha tid att berätta för pressen om en familjepolitisk proposition som ännu inte har kommit från trycket och som riksdagens ledamöter inte har kunnat läsa, anser sig ha tid att komma hit för att mästra centern och andra partier när det gäller sjukförsäkringen, men inte anser sig ha tid att komma och berätta om socialdemokraternas tankar när det gäller familjepolitiken.

Anf. 84 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Givetvis hade det varit intressant att få reda på hur socialdemokraterna tänker arbeta vidare med familjepolitiken. Vi har här inte kunnat få några besked på den punkten. Jag skall inte pressa Anita Persson ytterligare. Vi hade räknat med att socialministern skulle komma hit och redovisa de synpunkter som man, enligt uppgift från Anita Persson, tänker redovisa längre fram. Personligen tror jag faktiskt att man inte sysslar särskilt mycket med övergripande familjepolitik i socialdepartementet för närvarande.

Det lät ju på Anita Persson som att nu har barnfamiljerna fått sitt, man har fått den högsta barnbidragshöjningen i modern tid. Och nu har Sten

Andersson, i krig med finansministern, tydligen lyckats, enligt pressuppgifter, få fram någonting nytt beträffande barnomsorgen. Jag skall inte beröra detta – det kommer Ann-Cathrine Haglund att ta upp senare. Men i övrigt tror jag att man är mest realist om man ser den socialdemokratiska regeringen som liggande ganska lågt när det gäller familjepolitiska reformer i övrigt. Det är i och för sig också rätt förståeligt, för socialdemokraterna har tydligen inte så stort intresse av att stärka familjen och ge familjen ökad valfrihet. Vi har gång på gång fått klart för oss genom de förslag som har lagts fram från borgerligt håll – de må komma från moderat-, center- eller folkpartihåll – att ni inte är beredda att ställa upp för att öka familjens valfrihet och stärka möjligheten för familjen att själv avgöra och påverka sin situation. Jag har i och för sig förståelse för att man ligger lågt när det gäller positiva förändringar sett utifrån nuvarande situation för barnfamiljerna. I princip ligger det i linje med den socialdemokratiska ideologin.

När det gäller frågan om vem som har tjänat på barnbidragshöjningen, vill jag påpeka att den kvinna som ringde mig var ingen höginkomsttagare. Det är faktiskt så, Anita Persson, att slopandet av förvärvsavdraget drabbar även låginkomsttagare. Det är också på det sättet, Anita Persson, att rundgången påverkas så till vida att när förvärvsavdraget slopas kommer man högre upp i beskattningsbar inkomst. Det innebär att man också kan mista en del av sitt bostadsbidrag, så att man får både högre skatt och lägre bostadsbidrag på kuppen, samtidigt som man får den högsta barnbidragshöjningen i modern tid. Det är detta som är karakteristiskt för socialdemokratisk rundgång. Det är detta vi har varnat för, därför att det blir barnfamiljerna som förlorar på den socialdemokratiska rundgången. Det är det vi vill ändra på, och det är därför vi har lagt konkreta förslag nu. Vi vågar redovisa vår uppfattning och redovisa den öppet och ärligt i olika sammanhang.

Anf. 85 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! När det gäller den aviserade propositionen, så har den påtagliga brister på viktiga punkter.

För det första innebär den en fortsatt alltför ensidig satsning på kollektiv barnomsorg. Det brister alltså fortfarande då det gäller mångsidighet och valfrihet.

För det andra försöker man göra anrättningen litet smakfullare genom att garnera den med omsorgsformer som man hitintills har bekämpat. Förändringen tycker jag verkar en smula hastigt påkommen, och därför känner jag mig inte helt övertygad om uppriktigheten ännu.

För det tredje: När man bollar med siffror och nämner belopp på 5 miljarder och kanske däröver, så har man ändå ingen förståelse för behovet av en vårdnadsersättning, som är ett så väl dokumenterat önskemål från så många föräldrar.

Dessutom är det så, att när socialdemokraterna nu talar om full behovstäckning, så är det *i huvudsak* daghem det gäller. Man nämner för all del familjedaghem också, men jag skulle ändå vilja fråga Anita Persson: Skall familjedaghemmen verkligen bli en likvärdig omsorgsform jämfört med

daghemmen? Om man avläser den socialdemokratiska inställningen till familjedaghem, såsom den har presenterats här i riksdagen, finner man att socialdemokraterna hittills inte ansett att familjedaghemmen är likvärdiga. Den inställningen är också lätt att avläsa i vissa socialdemokratiskt styrda kommuner, t. ex. i min hemkommun Malmö.

Jag vill därför fråga: Kommer man i fortsättningen att betrakta familjedaghemmet som en jämbördig form och tillåta denna minimala valfrihet? Blir svaret ja, då är det en förändring som måste uppfattas som en tillnyktring. Jag menar alltså att familjedaghemmen inte bara skall vara tillåtna som undantag för barn med speciella behov.

Enligt förslaget skall man ju bygga ut den kommunala deltidsförskolan för 4- och 5-åringar. Hur kommer det då att gå för alla de alternativa förskolor – jag tänker på Montessoriskolorna och Waldorfskolorna och kristna förskolor – som i dag tar emot 4- och 5-åringar? Kommer man att behandla dem med samma ointresse och samma njugghet som de behandlades med i propositionen om allmän förskola för 6-åringar? Det förändrades visserligen sedan under riksdagsbehandlingen, men i propositionen behandlades dessa skolor mycket negativt.

Anf. 86 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja något kommentera frågan om internationella adoptioner.

Att adoptera ett barn från Bolivia kostar uppemot 50 000 kr. och att adoptera ett barn från Colombia kan kosta 52 000 kr. Men den normala kostnaden för att adoptera ett barn från utlandet ligger på ungefär 36 000 kr. Hur man än räknar och vilka summor det än rör sig om, så är det ofantliga belopp, och den största posten är resekostnaden.

Med de höga adoptionskostnader som förekommer i dag är det inte möjligt för andra än mycket välsituerade familjer att adoptera barn från utlandet. Och nämnden för internationella adoptioner skriver på det här sättet till regeringen:

"Om internationella adoptioner inte skall bli en möjlighet bara för de ekonomiskt starka måste ett stöd för att minska kostnaderna i samband med sådana adoptioner riktas direkt till den enskilde som adopterar.

Nämnden hemställer därför att regeringen för ändamålet låter utreda frågan om ekonomiskt stöd för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av ett utländskt barn."

Vpk har under många år i motion föreslagit stöd till adoption av barn. Vi har föreslagit att det ekonomiska stödet skulle kunna utgå dels som ett ekonomiskt bidrag, dels i form av ett lån till de familjer som önskar adoptera barn. Nu har utskottet i praktiken biträtt vpk-motionen, och även andra motioner som väckts i samma fråga, och jag utgår från att regeringen uppmärksammar vad socialutskottet här sagt. Detta är verkligen en viktig fråga för de familjer som berörs, och det är väsentligt att vi får ner kostnaderna för internationella adoptioner.

Jag utgår alltså från att regeringen uppmärksammar frågan.

Anf. 87 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Till Ingemar Eliasson vill jag säga att med det här provisoriska förslaget blev det faktiskt den kraftigaste barnbidragshöjningen någonsin. Det är underligt att Ingemar Eliasson och de övriga borgarna inte förrän på valnatten upptäckte att barnfamiljerna hade en bekymmersam situation, trots att det var under de sex borgerliga åren som de verkliga bekymren tillkom – det var då reallöneminskningarna kom.

Utskottet har sagt helt klart, att utredningen om det fortsatta familjestödet skall bedrivas förutsättningslöst.

Någon av talarna tog upp frågan om vårdnadsbidraget. Om man lägger till ett vårdnadsbidrag blir det ju bara ett ytterligare lapptäcke på familjepolitikens område. Vi måste låta den sittande utredningen i departementet få arbeta förutsättningslöst för att finna en bra lösning.

Göte Jonsson! I det förslag som jag läste upp hade jag tagit hänsyn till finansieringen med höjning av skatt med olika basenheter. Jag hade också tagit hänsyn till ett slopat förvärvsavdrag. En barnfamilj där mannen är industriarbetare med 100 000 kr. i inkomst medan hustrun har 45 000 kr. i inkomst har faktiskt fått en höjning. Den är inte så stor – 352 kr. Men om makarna har två barn så har deras höjning blivit 2 772 kr. Har de tre barn, har höjningen blivit 5 262 kr.

Moderaterna säger att deras alternativ är skattesänkningar och vårdnadsbidrag. Av finansutskottets betänkande 10 framgår klart att inkomsttagare med en inkomst på 80 000 kr. inte kommer att få någon sänkt inkomstskatt. Men för en inkomsttagare med ca 200 000 kr. i inkomst kommer, när förslaget är fullt genomfört, inkomstskatten att bli 12 600 kr. lägre. En låginkomsttagare kommer med moderata samlingspartiets förslag att få inkomstskatten höjd med ca 1 350 kr. till följd av att det kommunala grundavdraget minskar. Han kommer också att få inkomstskatten höjd på grund av att skattereduktionen för fackföreningsavgiften slopas och på grund av alla de övriga försämringarna. Det står helt klart att läsa i finansutskottets betänkande 10 s. 51.

När det gäller beslutet om ekonomiskt stöd till adoptionsföräldrar förutsätter jag att socialministern läser vad utskottet har skrivit och att han tar hänsyn till detta.

Anf. 88 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Vi moderater har vid många tillfällen kritiserat det statsbidragssystem för barnomsorgen som nu gäller. Vi upprepar vår kritik såväl i partimotionen som i reservation till socialutskottets betänkande 23. På sikt, anser vi också, skall statsbidragen till barnomsorgen avvecklas och ersättas av grundavdrag för barn, vårdnadsersättning och avdragsrätt för nödvändiga barntillsynskostnader samt en väl utformad kommunalskatteutjämning.

Vi kräver att ett statsbidragssystem för barnomsorgen skall uppfylla följande krav:

1. Kommunal förskole- eller skolbarnsomsorg får inte gynnas på bekostnad av enskilda alternativ eller familjedaghem.

2. När de kvalitetskrav som alltid måste ställas är uppfyllda skall enligt vår mening kommunerna vara skyldiga att räkna in de enskilda förskolorna i barnomsorgsplanen.

3. Deltidsförskolan skall berättiga till statsbidrag motsvarande heltidsförskolans.

4. Statsbidragen får inte utformas så att lång daghemsvistelse medför ett oproportionerligt stort statsbidrag i förhållande till kortare vistelsetid.

5. Anslagsutrymme måste medges för införande av en vårdnadsersättning från den 1 januari 1986.

Det system vi har nu brister i samtliga dessa avseenden. Det innebär styrning av barnomsorgen mot kommunala daghem och diskriminering av alternativ barnomsorg och familjedaghem. Familjerna kan inte välja den omsorgsform som de anser bäst. Alternativa vägar att driva och finansiera barnomsorg försvåras. Men mångfald, alternativ och valfrihet har ju aldrig varit viktigt för socialdemokraterna. Deras politik ger valfrihet bara för dem som kan köpa sig valfrihet. Vi moderater syftar till valfrihet för alla.

Vi anser att det är hög tid att myndigförklara familjerna genom att ge dem största möjliga frihet att välja livsform, arbetsfördelning, hur man vill fördela och kombinera vård och omsorg i hemmet med förvärvsarbete, vilken barnomsorg man vill ha och vilken pedagogisk inriktning man vill ha på sina barns förskola och skola. Familjerna måste kunna välja. Våra uppgifter som politiker är att stötta familjen, uppmuntra alternativ och mångfald. Men då krävs att skatte- och bidragssystemen inte styr familjerna. Det krävs en reformering av familjebeskattningen så att den bygger på hur många som skall leva på inkomsten. Det är den viktigaste familjepolitiska reformen. En vårdnadsersättning är ett annat viktigt inslag.

Det är också nödvändigt att stimulera mångfald i barnomsorgen. I dag har vi praktiskt taget kommunalt monopol på barnomsorgens område. Den dyra kommunala barnomsorgen går inte till dem som är i störst behov av samhällets barnomsorgsstöd. Den kommunala barnomsorgen är ju utan jämförelse det största familjepolitiska stödet, men det kan främst utnyttjas av välutbildade familjer med få barn i tätort. Flerbarnsfamiljer, LO-hushåll och familjer i glesbygd har sämre möjligheter att utnyttja detta stöd.

Dessutom har man i opinionsundersökningar konstaterat att ungefär 70 % av svenska folket vill ha bättre stöd för att själva kunna ta hand om sina barn i hemmet.

Statsbidragssystemet diskriminerar den enskilda barnomsorgen och de enskilda förskolorna. De enskilda förskolorna får betydligt lägre statsbidrag, om de nu får något alls. Dessutom har de svårare att få kommunalt stöd. Barnomsorg driven i företagsform får inget stöd alls.

Vi moderater förstår inte det socialdemokratiska sättet att tänka och resonera i fråga om barnomsorgen. Många barnfamiljer vill ha barnomsorg. De kommunala barnomsorgsplatserna räcker inte. Dessutom är de för dyra både att bygga och driva. Vi vet att alla familjer inte vill ha kommunal barnomsorg utan någon annan form av barnomsorg. Vi vet att många familjer vill ha alternativ pedagogik. Vi vet att inte alla barn passar på

kommunalt daghem och att det i glesbygd är orealistiskt att bygga daghem. Vi vet att många familjer vill ta hand om barnen i hemmet.

Vi har många gånger frågat varför ni socialdemokrater inte vill ge barnfamiljerna valfrihet. Varför vill ni inte utforma statsbidraget så att det är rättvist och neutralt när det gäller tillsynsform och huvudman? Varför vill ni inte utforma ett system som är rättvist för dem som vill vårda sina barn i hemmet? De barnfamiljer som tar hand om sina barn hemma får inget stöd, medan den kommunala barnomsorgen subventioneras med stora summor. Det upplevs också som orättvist av de föräldrar som vill ha sina barn i enskild barnomsorg att inte den barnomsorgen får ett rättvist stöd.

Statsbidraget måste utformas så att det är rättvist och neutralt när det gäller omsorgsform och huvudman. Då stimuleras alternativa barnomsorgsformer och förskolor, föräldrakooperativ, förskolor drivna av kyrkor och ideella föreningar, entreprenadverksamhet osv. Då stimuleras också föräldrar att engagera sig och ta initiativ till glädje och nytta för barnen. Föräldramedverkan är ju mycket större i enskild verksamhet än i kommunal. Enskild barnomsorg är dessutom billigare än kommunal. Den ger fler platser till lägre kostnader än samhällets barnomsorg. Att socialstyrelsen informerar kommunerna om enskild och alternativ barnomsorg såsom sägs i reservation 16 är mycket viktigt.

Vi måste i Sverige finna nya vägar på alla områden och stimulera till nya lösningar. Vi måste stimulera till konstruktiva idéer som kan utvecklas till bra barnomsorg för våra barn.

Familjedaghemmen spelar en stor roll i barnomsorg och skolbarnsomsorg som alternativ och komplement både i tätort och glesbygd, inte minst för dem som har obekväm arbetstid. Statsbidragssystemet får inte missgynna familjedaghemmen.

Förskolan för sexåringar betyder mycket för barnens personlighetsutveckling och träning inför skolstarten. Sexåringarna behöver deltidsförskolan, den allmänna förskolan, men i dag utgår inte statsbidrag för den. Det är i stället stor risk att kommunerna slussar över sexåringarna till korttidsdaghem. Trots att korttidsdaghem kostar betydligt mer per barn än deltidsförskolan blir det billigare för kommunerna. Det här innebär att sexåringarna riskerar att gå miste om den viktiga träningen inför skolstarten.

Statsbidragssystemet får inte heller styra barnen till långa dagar på daghem. Det är fel när statsbidrag gör det lönsamt för kommunerna att hålla barnen kvar eller att försöka skriva in dem så lång tid som möjligt.

Herr talman! Det kan framföras mycken kritik mot statsbidragssystemet. Huvudkritiken är att det inte ger familjerna valfrihet att välja den barnomsorg de anser bäst för barnen. Inte heller är statsbidraget rättvist mot den som vill vårda sina barn hemma eller välja alternativ enskild barnomsorg.

Socialdemokraterna har nu återigen haft möjlighet i samband med våra motionskrav att visa att man lyssnar till människors krav på frihet och valfrihet. Men man står fast vid ambitionerna att styra barnomsorgen mot kommunal omsorg på institution. Man säger nej till ett statsbidrag som är helt neutralt beträffande omsorgsform och huvudman.

Socialdemokraterna säger också nej till att anslaget till barnsomsorg skall ge utrymme för vårdnadsersättning. Vårdnadsersättningen är viktig för familjernas valfrihet. De kan använda den till att betala för valfri barnomsorg – hemma, kommunal eller enskild.

De senaste dagarna har vi kunnat läsa i tidningarna att socialministern kommer att föreslå förbättrade statsbidrag till barnomsorgen. Anita Persson har här angivit något av innehållet. Därutöver har vi ingenting fått veta inför denna kammardebatt. Ingenting har uppgivits om finansieringen av förslagen.

Det är ett bevis på ringaktning för riksdagen att socialministern inte är här för att presentera förslagen i denna debatt som ju just handlar om barnomsorgen. Men ingenting av vad som rapporteras om socialministerns förslag tyder på en ökad valfrihet, att den som själv vill ta hand om sina barn skall behandlas rättvist. Den grundläggande orättvisan i familjepolitiken består ju i att familjen inte har möjlighet att välja sitt sätt att leva, sin arbetsfördelning och hur de vill ta hand om sina barn.

Den orättvisan gör socialministern tydligen ingenting åt. Barnomsorgen skall även i fortsättningen vara en kommunal angelägenhet. Även om vissa förbättringar i statsbidrag för föräldrakooperativ och deltidsförskola enligt uppgift kommer att föreslås, sätts valfriheten även i fortsättningen på undantag.

Jag vill fråga socialdemokraterna: Vad ger ni för besked till de föräldrar som själva vill ordna sin barnomsorg, som själva vill ta hand om sina barn i hemmet? Vad ger ni dem för rättvisa? Skall föräldrar tvingas förvärvsarbeta för att få del av det familjepolitiska stöd som utgår i form av barnomsorg?

Herr talman! Jag vill härmed yrka bifall till de reservationer vid socialutskottets betänkande nr 23 som har moderata namn.

Den moderata reservationen vid betänkande 17 gäller barnmiljörådet. Vi moderater har vid ett flertal tillfällen sagt att vi inte anser att det behövs en central förvaltningsmyndighet för att sköta uppgifter och frågor rörande barns miljö och barns säkerhet. Vi har i flera år framfört att en minst sagt ansträngd statsbudget inte bör genom särskilda anslag belastas med kostnader för uppgifter som lika väl kan ombesörjas av andra. De uppgifter som barnmiljörådet har är viktiga, men de bör övertas av socialstyrelsen i den mån uppgifterna inte kan utföras genom den kommunala socialtjänsten.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till reservation 2 vid socialutskottets betänkande 17.

Anf. 89 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Om barnomsorgen byggs ut får alla barn rätt till plats, och det gäller då även dem vilkas föräldrar har obekväm arbetstid. Det är främst av det skälet som LO-grupperna har svårt att få plats i daghem. De får tillgång till den kommunala barnomsorgen genom familjedaghem, och jag tycker att vi tidigare har hört familjedaghemmen lovprisas som ett fullvärdigt alternativ.

Familjedaghemmen kan bli ett väldigt bra komplement, om man ger

personalen där en utbildning och om man bygger ut en kompletterande verksamhet.

Det förslag som regeringen kommer att presentera ger svar på väldigt många av de frågor som Ann-Cathrine Haglund tog upp. Jag får än en gång beklaga att regeringen inte hade förslaget färdigt till den 8 mars som man hade aviserat, men det berodde på utvärderingen. Nu är den klar, och man har kommit överens med kommunerna. Det förslag som jag tror att Ann-Cathrine Haglund har fått i ett pressmeddelande från socialdepartementet tar upp väldigt mycket av de frågor som hon berörde.

Ann-Cathrine Haglund säger att privata daghem kan drivas billigare. Det är väl inte konstigt om de kan bedrivas något billigare, eftersom det är kommunerna som får sköta hela administrationen och ta hand om de barn som måste ha ett särskilt stöd och därför behöver extra åtgärder.

Jag tror att Ann-Cathrine Haglund när hon har fått propositionen kommer att känna sig ganska till freds med det förslag som socialministern framlägger.

Anf. 90 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Det var med anledning av vad Ann-Cathrine Haglund sade om att många familjer vill vårda sina barn i hemmet som jag begärde replik. De siffror som vi har och de undersökningar som har gjorts under de senaste åren visar att det faktiskt inte är så. 82 % av de kvinnor som har barn i förskoleåldern förvärvsarbetar, och enligt en färsk undersökning säger två tredjedelar att de förvärvsarbetar därför att de faktiskt vill göra det och inte med huvudorsaken att de ekonomiskt är tvingade till det. Man vill arbeta, man har utbildning för det och man får utbyte av det. Därför tycker jag att det här påståendet är i överkant.

Om man väljer att vårda sitt barn i hemmet skall man förstås få göra det, men jag tycker att det är fel att bara uttrycka det på det viset.

Jag vill också understryka att utbyggnaden av barnomsorgen är en kommunal angelägenhet. Att det har byggts så många familjekooperativa daghem beror ju på att den kommunala barnomsorgen har varit så uruselt utbyggd, bl. a. i Uppsala och Göteborg. Bygger man ut den kommunala barnomsorgen, blir inte heller behovet av föreningsdriven eller kooperativ barnomsorg så stort.

Allra sist: Det talas så mycket om att det är en så fin verksamhet på de föräldrakooperativa daghemmen därför att föräldrarna engagerar sig så mycket. Jag kan inte förstå varför det skall vara svårt eller omöjligt att få det fina engagemanget bara därför att verksamheten bedrivs i kommunal regi. Det måste ju gå att förena, och det finns också långtgående planer på en reell föräldramedverkan inom barnomsorgen. Jag tycker det är väldigt viktigt att den kommer till stånd. Det är viktigt för barnen, det är viktigt för personalen och det är viktigt för föräldrarna att få ett inflytande över barnomsorgen i vardagslivet.

Anf. 91 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Om barnomsorgen byggs ut blir det valfrihet, säger Anita Persson. Men det beror först och främst på hur den utbyggnaden skall finansieras. Skall den finansieras genom att skatterna höjs, blir valfriheten mindre för barnfamiljerna, eftersom de drabbas hårt av skattehöjningar.

Och hur blir det med valfriheten för dem som väljer att vårda sina barn hemma? Det är faktiskt många föräldrar som i dag vill ta hand om sina barn i hemmet under småbarnsåren; om det sedan är mamman som stannar hemma eller pappan eller om det sker genom att man går ned i arbetstid på olika sätt kan vara osagt, eftersom det är familjen som skall välja hur det skall göras.

Vad händer med dem som vill ha alternativ eller ideell barnomsorg? I det knappa pressmeddelande som vi har fått och i tidningsuppgifter talas det om att föräldrakooperativen skall få ökat stöd, men vad händer med alla de andra ideella daghem som finns – Montessori, Waldorf osv.? Skall de få stöd, eller skall de vara lika njuggt behandlade som i dag?

Vi måste faktiskt få veta litet mer om det här förslaget. Anita Persson beklagar att propositionen inte har kommit, och jag tycker att det visar ringaktning för debatten här i kammaren att vi inte har fått förslaget i dess helhet, eftersom det rör precis de frågor som vi debatterar här.

Jag vill också instämma i vad Ulla Tillander sade förut, nämligen att det verkar vara en hastig förändring av inställningen hos socialdemokraterna. Om den är fullständig är det naturligtvis att välkomna, men man kan inte bli annat än tveksam när man vet hur stort motståndet har varit tidigare mot familjedaghem och ideella daghem. Det står ändå klart i pressmeddelandet att barnomsorgen är en kommunal angelägenhet. Detta gör också att man blir tveksam till om föräldrarna får någon frihet att välja andra alternativ.

Till Inga Lantz skulle jag vilja ge ett litet råd: Läs gärna Jörgen Westerståhls och Folke Johanssons "Bilden av Sverige – studier av nyheter och nyhetsideologier i TV, radio och dagspress 1985". Där finns klart redovisat att 70 % av svenska folket vill ha bättre stöd för att t. ex. själva kunna ta hand om sina barn. Detta att alla vill ha sina barn i kommunal barnomsorg är faktiskt något av en myt i dag.

Anf. 92 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Propositionen kommer i maj – den är inte klar ännu.

Tyvärr skedde det som så ofta skedde under den borgerliga tiden, att det uppstod läckor i departementet. Därför ansåg socialministern det vara nödvändigt att gå ut med ett pressmeddelande och tala om vad som skulle hända avseende barnomsorgen. Det är så, Ann-Cathrine Haglund, att de förskolor, daghem och enskilda föräldrakooperativ som i dag får statsbidrag även i fortsättningen kommer att omfattas av statsbidragssystemet och få samma stöd som den kommunala barnomsorgen.

När det gäller finansieringen har man gjort upp det med kommunerna. Förslaget kommer att presenteras i propositionen. Vi får avvakta och se vad som står där. I propositionen kommer också att tas upp olika kvalitetsfrågor.

Till Inga Lantz kan jag säga att det hela tiden pågår ett utvecklingsarbete.

Regeringen har avsatt 30 miljoner till utvecklingsarbete inom barnomsorgen. De medlen utnyttjas mycket flitigt av kommunerna.

Anf. 93 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Man skall se Ann-Cathrine Haglunds uttalande här i dag, och i många tidigare debatter, som ett uttryck för hennes egen och hennes partis egentliga ståndpunkt när det gäller kommunal barnomsorg. Man är egentligen motståndare till barnomsorg. Det kommer klart och tydligt till uttryck i arbetet ute i kommunerna på att lägga fast utbyggnadsplanerna osv. Alltid bromsas förslagen av moderaterna. Om man till nöds går med på någon kommunal barnomsorg, skall man prioritera deltidsförskola – den tidigare lekis – öppen förskola och kommunala familjedaghem. Man vill alltså satsa på en privatiserad barnomsorg, inte på en kollektiv barnomsorg. Från vpk ser vi utbyggnaden av barnomsorgen som ett sätt att ge barnen social omvård och pedagogisk verksamhet. Dessa vill vi förena i en kommunal heldagsomsorg.

Sedan tycker jag också att det skall påpekas att de undersökningar som gjorts – sådana görs av och till i kommuner och i större sammanhang – visar att föräldrarna inte vill ha familjedaghem eller en privatiserad barnomsorg utan vanliga daghemsplatser. Målet måste vara – det skall också poängteras – för alla familjer och alla kvinnor att kunna förena förvärvsarbete, rätten till egen ekonomi med barn och familj. Där kommer alltså jämställdhetsarbetet in i bilden. Det är det mål man måste ha för ögonen. Där tror jag inte alls att Ann-Cathrine Haglund och jag på något vis är överens, utan vi har diametralt skilda åsikter om målet för barnomsorg och jämställdhet.

Anf. 94 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att socialministern borde ha varit här eftersom det blivit läckor, som Anita Persson sade, för att ge svar på alla frågor.

Jag noterade att Anita Persson sade att föräldrakooperativen skall få samma statsbidrag som nu. Hur blir det då med årsarbetarbidraget? Jag noterade vidare att jag inte fick något besked när det gäller barnomsorg som drivs i ideell regi. Vi kan inte hurra för ett förslag, Anita Persson, förrän vi har läst det och vet hur det skall finansieras, så att det inte får några negativa effekter.

Till Inga Lantz vill jag säga att vi inte är motståndare till kommunal barnomsorg. Vi är för valfrihet för familjerna. Vi tycker att varje enskild familj skall kunna välja hur den vill leva, hur den vill fördela arbetet och vilken barnomsorg den vill ha. Familjer är olika, och barn är olika, och alla lösningar passar inte alla familjer.

Tredje vice talmannen anmälde att Anita Persson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 95 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Socialutskottets betänkande 23 gäller bidrag till den kommunala barnomsorgen och en del andra frågor som rör det här området – verksamhetsformer, kvalitet, information, osv.

Ofta när barnomsorg diskuteras handlar det mycket om pengar och bidrag, men det behöver inte betyda att man lägger kvalitetsaspekterna åt sidan. Det sker mer i medvetande om att en god ekonomisk grund är viktig när det gäller att skapa en bra omsorg.

God kvalitet är inte något enkelt eller entydigt begrepp. Det som är bra för den ene är mindre bra för den andre. Ett pedagogiskt program kan vara till stöd i verksamheten men är naturligtvis inte tillräckligt. Det behövs så mycket mer – personal som känner glädje i sitt arbete, nära kontakt mellan personal och föräldrar och en stor öppenhet för varje barns speciella behov.

För att man skall kunna tala om en god omsorg i verklig bemärkelse måste det finnas möjlighet för varje familj att välja just den omsorgsform som passar familjen och barnets behov bäst. Därför måste det finnas ett varierat utbud inom barnomsorgen – daghem, familjedaghem, föräldrakooperativ och alternativa förskolor. För att denna mångfald skall kunna utvecklas på någorlunda lika villkor behövs ett bidragssystem som är neutralt och som inte, som det nuvarande, verkar ensidigt styrande mot konventionella daghem och dess värre mot långa vistelsetider. De olika formerna måste också ges en rimlig chans att utvecklas kvalitativt.

Ulla Tillander och jag har i en motion tagit upp frågan om det pedagogiska stödet till familjedaghemmen. Det har genom åren publicerats en lång rad skrifter, bl. a. från socialstyrelsen, som behandlar innehållet i daghemsverksamheten. Men hittills har inte en enda, såvitt vi känner till, gällt familjedaghemmen. Man har alltså i kommunerna inte haft någon central vägledning att gå efter, utan man har fått tillämpa viss praxis som har utbildats kommunerna emellan. Dagbarnvårdarna har verkligen inte fått något stöd i sin yrkesroll. Nu har det emellertid sagts att man på socialstyrelsen håller på att utarbeta dels en arbetsplan som skall beröra mål och inriktning, dels en metodikbok som vänder sig till dagmammorna. Vi har därför, herr talman, inte reserverat oss utan ser med spänning fram mot dessa utgåvor.

I en annan motion har vi tagit upp frågan om att sprida kunskap om de erfarenheter som finns om alternativa barnomsorgsformer ute i kommunerna. Om vi skall kunna klara en snabbare utbyggnad av kommunal barnomsorg är det faktiskt angeläget att ta till vara dessa erfarenheter och att stimulera alternativa verksamhetsformer. Vi har föreslagit att socialstyrelsen skall få i uppdrag att samla in uppgifter och sprida information till kommunerna.

Utskottsmajoriteten gör det en smula enkelt för sig genom att avstyrka motionen med en hänvisning till att demokratiberedningen skall se över föräldrakooperativen. Ett bifall till motionen skulle ha varit ett litet steg på vägen när det gäller att klara full behovstäckning, något som vi alla är överens om att uppnå.

Så till frågan om statsbidragssystemet. Under den förra regeringens tid fattade riksdagen beslut om ett nytt bidragssystem till barnomsorgen som var neutralt och enkelt och som skulle ge kommunerna frihet att använda sina pengar på det bästa och effektivaste sättet. Det hann tyvärr inte träda i kraft. För socialdemokraterna blev det ett av de s. k. heliga vallöftena att man

skulle riva upp det här beslutet. Man påstod att det var dåligt och att det skulle ge storstadskommunerna en viss anslagsminskning. Beslutet revs mycket riktigt upp. Det gamla bidragssystemet fick verka ännu ett år, medan departementet funderade ut ett nytt, som naturligtvis skulle bli mycket bättre i alla avseenden. Det nya systemet var klart och antogs av riksdagsmajoriteten i december 1983. Men inte blev det något bra system, Anita Persson. Det blev i stället betydligt sämre än det som gällde tidigare. Det är behäftat med många brister, vilket också vi från centern påpekade redan när beslutet fattades.

Socialministern sade vid det tillfället att systemet skulle leda till en snabbare utbyggnad och att det skulle vara bättre för kommunerna. Han hävdade att förutvarande regler för år 1984 skulle gett kommunerna 24 000 kr. per plats men att det nya innebar 30 000 kr. Detta är en något förenklad matematik. Genom de detaljregler som är inbyggda i systemet har många kommuner, förmodligen de allra flesta, förlorat avsevärda belopp i och med det nya systemet. Dessutom – och det är ju det sämsta för barnfamiljerna – har man i många kommuner tvingats införa styrande inskrivnings- och taxebestämmelser, som minskat familjernas valfrihet och ökat deras utgifter. Dessutom styr det här systemet mycket kraftigt mot konventionell daghemsvård och långa vistelsetider. Det ger sämre bidrag till föräldrakooperativen, och det ger inte en enda krona till deltidsförskolan.

Det här är effekter som vi från centerpartiet inte kan ställa upp på. Vi föreslår därför att statsbidraget skall utgå med 40 % av bruttokostnaden för all barnomsorg som finns upptagen i kommunernas barnomsorgsplaner – dvs. daghem, familjedaghem, deltidsförskola, föräldrakooperativ, öppen förskola och andra alternativa barnomsorgsformer. Det skulle stimulera kommunerna att med bevarad kvalitetsmålsättning söka mindre resurskrävande organisation och lösning för barnomsorgen. Det ger också ökad rättvisa mellan olika kommuner och mellan olika delar av landet. Det skulle också, som jag sagt tidigare, ge kommunerna större frihet att använda sina resurser på det sätt som bäst motsvarar barnfamiljernas behov.

Att det nuvarande systemet inte är så bra har tydligen regeringen också insett sent omsider. Det kan man förstå av det som getts till känna om den kommande propositionen. Det är tydligen så, att man i propositionen mer eller mindre kommer att frisera de delar som vi hela tiden har kritiserat. Man kan alltså konstatera att den uppföljning som Anita Persson har talat om har varit ganska obehövlig. Om man redan när beslutet fattades hade följt vårt förslag hade man sluppit göra den här utvärderingen.

Det mest anmärkningsvärda gäller föräldrakooperativen, som man nu tydligen skall erkänna fullt ut. Vad som i det här sammanhanget inträffar är att riksdagsmajoriteten här i dag kommer att besluta i frågan tvärtemot vad som gäller i propositionen. I ett pressmeddelande som gått ut sägs att den orättvisa som fortfarande finns kvar kommer att försvinna när man får genomföra förslagen i propositionen. Den starka opinion som kräver alternativ i form av ersättning för vård av egna barn har ännu inte nått fram till den socialdemokratiska regeringen.

Herr talman! Det finns tydligen inga gränser för regeringens lättsinnighet när det gäller att hantera riksdagsfrågor när valet närmar sig. Jag tycker att det är ett slående exempel på det när man 14 dagar efter det att man fattar ett budgetbeslut lägger fram en proposition på samma område. Propositionen skall inte behandlas före valet. Förslaget kostar 415 milj. kr., har man sagt. Anita Persson har nu lovat att vi kommer att få veta hur det skall finansieras. Vi får hoppas att det inte blir en av de notor som kommer att föreläggas skattebetalarna först efter valdagen – om nu socialdemokraterna skulle vinna valet. Jag undrar om Anita Persson verkligen anser att detta är ett seriöst sätt att behandla viktiga omsorgsfrågor på.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 2, 5, 9, 11 och 16 i betänkande 23 och i övrigt till utskottets hemställan.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

6 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1984/85:150 Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1985/86, m. m. (kompletteringsproposition)

7 § Anmäldes och bordlades

Lagutskottets betänkanden

1984/85:25 Vissa bulvanförhållanden (prop. 1984/85:111 delvis)

1984/85:34 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1984/85 (prop. 1984/85:125 delvis)

1984/85:37 Ändring i växtförädlarrättslagen (prop. 1984/85:154)

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1984/85:21 Föräldraförsäkringen (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:22 Hjälpmedel till handikappade

1984/85:23 Delpensionsförsäkringen

1984/85:28 Anslag till åtgärder för invandrare (prop. 1984/85:125 delvis)

Kulturutskottets betänkande

1984/85:16 Anslag till kulturverksamhet m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

Trafikutskottets betänkande

1984/85:25 Tilläggsbudget III (prop. 1984/85:125 delvis)

I fråga om lagutskottets betänkande 25 samt socialförsäkringsutskottets betänkanden 21, 22 och 23 anmäldes vidare att talmannen – med stöd av de nya reglerna i 5 kap. 1 § riksdagsordningen och efter samråd med lag- och socialförsäkringsutskottens ordförande och vice ordförande – beslutat föreslå att dessa ärenden skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning.

Meddelande om interpellation

8 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställts

den 24 april

1984/85:139 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till statsrådet Bengt Göransson om planeringen för ett permanent Wasamuseum:

Under 1970-talet var avsikten att placera ett permanent Wasamuseum vid Alkärret. Investeringar gjordes för att utveckla Galärvarvsparken till ett grönområde.

Tanken att "utnyttja" Galärvarvsdockan nedanför Nordiska museet aktualiserades 1979 och syntes vid första påseende mycket anslående. Det vore ju bara att köra in och lägga ett lock över det hela!

I reglerna för arkitekttävlingen uttaldes preferens för placering i dockan. Alkärret ingick bara med en liten del i tävlingsområdet Galärvarvet. Trots detta kom slutstriden att stå mellan ett svenskt förslag, som kan liknas vid ett livfullt koppartält, placerat över dockan, och ett danskt, vars överlägsna läge vid Alkärret gjort starkt intryck på juryn.

I remissvaren föreslog bl. a. ståthållarämbetet, Djurgårdsförvaltningen och skönhetsrådet att en anpassning av det svenska förslaget borde göras för placering i Alkärret. Trots detta projekteras för närvarande i Galärvarvet en 33 m hög anläggning, som kommer att göra kraftigt intrång i stadsbilden kring Nordiska museet och Galärvarvskyrkogården samt medföra att Galärvarvsdockan sprängs ut och förstörs och att Galärvarvsparken delas upp, bebyggs och trafikeras.

Ur ett flertal synpunkter vore det av vikt att få till stånd en prövning av det svenska förslaget med placering i Alkärret.

Vid Alkärret passar en museibyggnad som den som projekteras bra in i Djurgårdsmiljön. Här anknyter museet till tillgängliga kommunikationer, bl. a. Allmänna gränd, dit man i en framtid får tänka sig att även tunnelbanan kommer att anslutas till stationen Kungsträdgården, där en viss tillbyggnad i nämnd riktning redan ägt rum och viss vidareplanering redan är för handen.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till statsrådet Göransson få ställa följande frågor:

1. Hur långt har planeringen för en förläggning av Wasamuseet till Galärvarvet kommit?
2. Har i samband med planeringen några omständigheter framkommit som talar för en placering i Alkärret?

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 24 april

1984/85:544 av *Paul Lestander* (vpk) till jordbruksministern om åtgärder för att minska kadmiumhalten i åkermarken:

Av en tidningsartikel framgår att halten av kadmium i den svenska åkermarken ökar. Merparten av detta kadmium kommer från det fosforbaserade handelsgödsel som används i det svenska jorbruket. Försurningen underlättar växternas upptagning av kadmium. Eftersom försurningen ökat utgör förekomsten och tillskottet av kadmium ett växande och allvarligt miljöproblem.

Det intressanta i detta sammanhang är att apatiten från Norrbottens järnmalmsgruvor är kadmiumfri. Vpk har i upprepade motioner krävt ett byggande av en handelsgödselfabrik i Norrbotten där apatiten från dessa gruvor skulle ingå som en viktig del.

Mot ovanstående bakgrund vill jag fråga jordbruksministern:

Vilka åtgärder tänker jordbruksministern vidta för att möta kadmiumhotet, och är en handelsgödselfabrik i Norrbotten mera aktuell med hänsyn till hälsoaspekten vid livsmedelsproduktion?

1984/85:545 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till justitieministern om åtgärder mot skyltningen med pornografiska bilder:

Brottsbalken 16 kap. 11 § lyder som följer:

Den som på eller vid allmän plats genom skyltning eller annat liknande förfarande förevisar pornografisk bild på sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt dömes för otillåtet förfarande med pornografisk bild till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma gäller den som med posten sänder eller på annat sätt tillställer någon pornografisk bild utan föregående beställning.

Med hänvisning till denna paragraf i brottsbalken och till den livligt förekommande skyltningen med pornografiska bilder, som trots denna kan konstateras, ber jag att till justitieministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är justitieministern beredd vidtaga för att åstadkomma förutsättningar för myndigheterna att bevaka efterlevnaden av det s. k. porrbildsförbudet?

1984/85:546 av *Kenth Skårvik* (fp) till bostadsministern om handläggningen av visst stadsplaneärende:

Kommunfullmäktige i Mölndal antog den 21 oktober 1981 ett omdiskuterat stadsplaneförslag för Ekenområdet i Kållered, vilket bl. a. berör IKEA.

Planförslaget överlämnades i vanlig ordning till länsstyrelsen för fastställelseprövning.

Efter 19 månaders begrundande underställde länsstyrelsen ärendet regeringens prövning med hänvisning till bestämmelserna i 26 § byggnadslagen (utgången betydelsefull för kommunen).

Ärendet (Pl 1303/83) har nu legat 23 månader hos regeringen för beslut.

Även om ett stadsplaneärende är svårbedömbart och kräver noggrann beredning före beslut anser jag det inte rimligt att beslutande organ uppskjuter beslutsfattandet i det oändliga.

Mot nämnda bakgrund vill jag ställa följande frågor till bostadsministern:

1. Är det rimligt att regeringen – sedan en länsstyrelse först vilat på ett planärende nära två år och sedan underställer regeringen ärendet för beslut – vilar på ärendet lika länge före beslut?
2. När ämnar regeringen avgöra ärendet?

10 § Kammaren åtskildes kl. 18.02.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert